

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE

NONĀVĒŠANA AIZ NEUZMANĪBAS

BAKALaura DARBS

Autors: **Maksims Miņejevs**

Studenta apliecības Nr.: mm09100

Darba vadītājs: docente Dr.iur. Diāna Hamkova

RĪGA 2012

ANOTĀCIJA

Bakalaura darba „Nonāvēšana aiz neuzmanības” mērķis ir izpētīt Krimināllikuma 123. pantā paredzētā noziedzīga nodarījuma sastāvu, ar šo nodarījumu saistītos kvalifikācijas un norobežošanas problēmjaudājumus, kā arī iepazīties ar ārvalstu praksi attiecībā uz nonāvēšanas aiz neuzmanības krimināltiesisko regulējumu. Darbā analizēta nonāvēšanas aiz neuzmanības norobežošana no slepkavības, kas izdarīta ar netiešu nodomu un tīša smaga miesas bojājuma nodarīšanas, kas vainīgā neuzmanības dēļ bijis par iemeslu cietušā nāvei. Pievēršanās tieši šiem norobežošanās problēmjaudājumiem ir izskaidrojama ar to, ka tiesu praksē nav skaidras un vienotas izpratnes, kā norobežot minētos nodarījumus, tāpēc tiesas kļūdaini kvalificē noziedzīgus nodarījumus. Krimināltiesību zinātnē šis jautājums ir samērā maz izpētīts. Aplūkotas arī kvalifikācijas procesa īpatnības, kad citas personas prettiesiska nonāvēšana aiz neuzmanības notiek noziedzīgu nodarījumu ar komplicētu sastāvu izdarīšanas rezultātā, un tādu nodarījumu izdarīšanas rezultātā, kuru sastāvs neaptver kaitīgo seku – nāves - iestāšanos.

Izvirzīto mērķu sasniegšanai autors veica Latvijas un ārvalstu tiesību aktu izpēti, tiesu prakses analīzi un doktrīnā izstrādāto atziņu izpēti, kā arī izdarīja secinājumus un izvirzīja priekšlikumus.

Atslēgvārdi: nonāvēšana aiz neuzmanības, netiešs nodoms, noziedzīga pašpaļāvība, noziedzīga nevērība, norobežošana.

ANNOTATION

The goal of the Bachelor thesis “Homicide through negligence” is to investigate the constituent elements of a criminal offence set out in the section 123 of the Criminal law of Latvia, the qualification and delimitation issues related to this offence, as well as to get acquainted with the foreign practice in regard to criminal regulation of homicide through negligence. The paper analyses the delimitation of homicide through negligence from murder committed with indirect intent and intentional infliction of serious bodily injury, which, as a result of the negligence of the offender, has been the cause of the death of the victim. Investigation of these particular delimitation issues is explained by the fact that there is no clear and common understanding in case law of how to terminate the mentioned offences; therefore, courts classify criminal offences incorrectly. This question has been relatively poorly investigated in criminal law science. The characteristics of the qualification process have also been examined when the other person’s unlawful homicide through negligence is a result of criminal offence with complicated constituent elements and is also the result of such criminal offences when the constituent elements do not encompass harmful effect - death.

To achieve the set goals, the author has done research on the Latvian and foreign legislation, analysis of case law and investigation of the cognitions developed in the doctrine, as well as come to a number of conclusions and provided some proposals.

Key words: homicide through negligence, indirect intent, criminal self-reliance, criminal neglect, delimitation.

SATURA RĀDĪTĀJS

ANOTĀCIJA	2
ANNOTATION	3
SATURA RĀDĪTĀJS	4
IEVADS.....	5
1. DZĪVĪBAS KRIMINĀLTIESISKĀ AIZSARDZĪBA.....	7
1.1. Dzīvības aizsardzība starptautiskajos tiesību aktos	7
1.2. Dzīvība kā noziedzīga nodarījuma objekts	13
2. NONĀVĒŠANAS AIZ NEUZMANĪBAS SASTĀVA ANALĪZE	21
2.1. Nonāvēšanas aiz neuzmanības objektīvo pazīmju analīze.....	21
2.1.1. Nonāvēšanas aiz neuzmanības pamatsastāva objektīvā puse	22
2.1.2. Nonāvēšanas aiz neuzmanības kvalificētā sastāva objektīvā puse	26
2.2. Nonāvēšanas aiz neuzmanības subjektīvo pazīmju analīze	28
2.2.1. Nonāvēšanas aiz neuzmanības subjekts.....	28
2.2.2. Nonāvēšanas aiz neuzmanības subjektīvā puse	28
3. KVALIFIKĀCIJAS UN NOROBEŽOŠANAS PROBLĒMJAUTĀJUMI.....	38
3.1. Nonāvēšanas aiz neuzmanības norobežošana no slepkavības, kas izdarīta ar netiešu nodomu.....	38
3.2. Nonāvēšanas aiz neuzmanības norobežošana no tīša smaga miesas bojājuma nodarīšanas, kas vainīgā neuzmanības dēļ bijis par iemeslu cietušā nāvei.....	44
3.3. Nonāvēšana aiz neuzmanības noziedzīgos nodarījumos ar komplicētu sastāvu un kopībā ar citiem noziedzīgiem nodarījumiem.....	47
4. NONĀVĒŠANA AIZ NEUZMANĪBAS ĀRVALSTU KRIMINĀLLIKUMOS	52
SECINĀJUMI.....	57
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI	59

IEVADS

Mūsdienās tiesības uz dzīvību tiek atzītas par vienām no fundamentālākajām cilvēktiesībām ne tikai nacionālo valstu līmenī, bet arī Eiropas un pasaules līmenī. Par to liecina tiesību uz dzīvību nostiprināšana virknē starptautisko tiesību aktos un nacionālo valstu konstitūcijās. Savukārt pati cilvēka dzīvība uzskatāma par vienu no svarīgākajām demokrātiskās sabiedrības vērtībām, līdz ar ko atbildība par nonāvēšanu jeb citas personas prettiesisku dzīvības atņemšanu pazīstama visās tiesību sistēmās. Nepārprotami tīša citas personas dzīvības atņemšana – slepkavība – pamatoti tiek uzskatīta par kaitīgāku salīdzinot ar nonāvēšanu aiz neuzmanības, tomēr zinātniski-tehniskā progresa rezultātā, attīstoties jaunākajām tehnoloģijām un palielinoties ikdienā izmantojamo tehnisko līdzekļu skaitam, pieaug to gadījumu skaits, kuros citas personas dzīvība tiek atņemta, vainīgajam rīkojoties neuzmanīgi.

Nonāvēšana aiz neuzmanības, no subjektīvās puses aspekta, var tikt izdarīta gan aiz noziedzīgas pašpaļāvības, gan aiz noziedzīgas nevērības. Noziedzīgas pašpaļāvības līdzība ar netiešu nodomu dažkārt praksē rada grūtības nošķirt šīs divas vainas formas, un, tādējādi, norobežot nonāvēšanu aiz neuzmanības no slepkavības. Krimināllikuma 123. pants, kas paredz atbildību par nonāvēšanu aiz neuzmanības, nosaka sodu, kas ir būtiski mazāks, salīdzinot ar sodu, kas ir paredzēts par slepkavības izdarīšanu. Minēto noziedzīgo nodarījumu nepareizās kvalifikācijas gadījumā, nepareizi nosakot arī soda veidu un mēru, netiek panākts Kriminālprocesa likumā izvirzītais mērķis krimināltiesisko attiecību taisnīgai noregulēšanai. Pēdējo gadu tiesu prakses apkopojumos¹ vairākkārt tika norādīts uz to, ka tiesas diezgan bieži izdarītās slepkavības kvalificē saskaņā ar tiem Krimināllikuma pantiem, kuri paredz vainīgā psihisko attieksmi pret personas nāves iestāšanos neuzmanības formā. Uz šo problēmu savos rakstos norādījusi arī prof. V. Liholaja².

Nemot vērā iepriekš minēto, jāsecina, ka nonāvēšana aiz neuzmanības, ka atsevišķa noziedzīga nodarījuma izpēte un tā norobežošana no līdzīgiem nodarījumiem ir aktuāla gan no teorētiskā, gan no praktiskā viedokļa. Tādēļ autors ir izvēlējies veikt pētījumu, kura mērķis ir izpētīt Krimināllikuma 123. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāvu un ar šo nodarījumu saistītos kvalifikācijas un norobežošanas problēmjautājumus, kā arī iepazīties ar ārvalstu praksi attiecībā uz nonāvēšanas aiz neuzmanības krimināltiesisko regulējumu, lai

¹ Tiesu prakse krimināllietās par slepkavībām (Krimināllikuma 116.-118.pants). Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/info/summary/2010/> [aplūkots 2012.gada 10.maijā].

² Liholaja V. Vienveidīga krimināltiesību normu izpratne un tiesu loma tās nodrošināšanā. Jurista Vārds, 2010. 2. novembris, nr.44, 6.-11. lpp.

rastu skaidrojumu, kad noziedzīgs nodarījums ir kvalificējams kā nonāvēšana aiz neuzmanības saskaņā ar Krimināllikuma 123. pantu, un pēc kādiem kritērijiem šis nodarījums ir jānorobežo no līdzīgiem noziedzīgiem nodarījumiem.

Minēto mērķu sasniegšanai autors izvirzījis šādus uzdevumus: veikt Latvijas un ārvalstu tiesību aktu izpēti, analizēt tiesu praksi un veikt krimināltiesību doktrīnā izstrādāto atziņu izpēti, kā arī izdarīt secinājumus un piedāvāt savus priekšlikumus.

Lai sasniegtu izvirzītos mērķus un uzdevumus, darbā izmantotas šādas zinātniskās pētniecības metodes: 1) analītiskā metode; 2) salīdzinošā metode; 3) deduktīvā metode; 4) induktīvā metode; 5) vēsturiskā metode.

Darbs sastāv no anotācijas latviešu un angļu valodā, ievada, četrām nodaļām, kas sadalītas apakšnodaļās, secinājumiem un izmantotās literatūras un avotu bibliogrāfiskā saraksta. Kopējais darba apjoms ir 66 lappuses.

1. DZĪVĪBAS KRIMINĀLTIESISKĀ AIZSARDZĪBA

1.1. Dzīvības aizsardzība starptautiskajos tiesību aktos

Cilvēka dzīvības vērtību un aizsardzības nepieciešamību cilvēce nav sākusī apzināt tikai pēdējos gados. Vecās Derības piektajā Mozus grāmatā sestajā bauslī ietvertais noteikums „Tev nebūs nokaut”³ norāda uz to, ka jau vēstures pirmsākumos, tika apzināta cilvēka dzīvības prettiesiskas apdraudēšanas nepieļaujamība. Arī sengrieķu un romiešu domātāji, tādi kā Platons un Aristotelis, savos darbos vieni no pirmajiem radījuši un attīstījuši demokrātiskās idejas, tajā skaitā arī cilvēktiesību un tiesību uz dzīvību pamatprincipus, tomēr jāatzīst, ka antīkajā laikmetā tikai brīvajiem cilvēkiem bija politiskās un pilsoniskās tiesības, bet tās neattiecās uz vergiem.⁴ Tā Senajā Romā ar vārdu *persona*, kuru lietoja tiesību subjektu apzīmēšanai, izmantoja, runājot tikai par brīviem cilvēkiem (*homo liber*), bet ne vergiem, jo vergus uzskatīja par tiesību objektiem, kas pēc sava juridiskā stāvokļa bija pielīdzināmi lietām – *servi res sunt*.⁵ Senās pasaules uzskati tāpat pieļāva pie dzimšanas nesodīti nogalināt (*sine fraude caedunto*) ērmus (*monstrum*).⁶ Šajā laikā par labu tika atzītas arī atsevišķas cilvēku kategoriju – neārstējami slimu, tādu, kuri cieš smagas fiziskās mokas, garīgi slimu, ļoti vecu – labprātīga aiziešana no dzīves. Piemēram, Indijā atraitnēm bija pienākums izdarīt pašnāvību, savukārt Japānā un Tibetā ārsts bija tiesīgs nesniegt medicīnisko palīdzību gadījumos, kad ārstēšana neveicināja izveseļošanos, bet tikai uz kādu laiku pagarināja dzīvi.⁷ Lai gan jau desmit baušļos aizlieguma formā bija nostiprinātas tiesības uz dzīvību, jāsecina, ka šo tiesību saturs un subjektu loks, kas baudīja šīs tiesības, būtiski atšķīrās no mūsdienu tiesību uz dzīvību izpratnes. Šīs nodaļas mērķis nav aplūkot tiesību uz dzīvību vēsturisko attīstību, tāpēc tālāk netiks aprakstīts, kā laika gaitā mainījās tiesību uz dzīvību izpratne un saturs, nonākot līdz mūsdienu izpratnei; visa iepriekšteiktā mērķis ir bijis parādīt, ka idejas par cilvēka dzīvības vērtību un aizsardzības nepieciešamību parādījās pašos cilvēces vēstures pirmsākumos. Turpmāk tiks aplūkota dzīvības aizsardzība mūsdienās.

Runājot par dzīvības aizsardzību mūsdienās, tiek domāts par tiesību uz dzīvību īstenošanu. No juridiskā viedokļa dzīvības aizsardzību vērts aplūkot tieši no tiesību aktos

³ [b.a.] Bībele: 1965. gada izdevuma revidētais teksts ar pielikumiem. Rīga: Latvijas Bībeles biedrība, 1997, 164. lpp.

⁴ Leimane I. Cilvēktiesību jēdziens. Grām.: Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Dr. Inetas Ziemeles redakcijā. Rīga: SIA Izglītības soļi, 2000, 6. lpp.

⁵ Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. Rīga: Zvaigzne, 1977, 63. lpp.

⁶ Mīncis P. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Ar V. Liholajas komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 215. lpp.

⁷ Liholaja V. Ikvienu tiesības uz dzīvību aizsargā likums. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri: VIII nodaļa: cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 166. lpp.

nostiprināto tiesību uz dzīvību aspekta. Mūsdienās tiesības uz dzīvību ir iekļautas vairākos starptautiskajos tiesību aktos, ko pieņēma un atzina sev par saistošiem augstākie suverēnie veidojumi – valstis. 1948. gada 10. decembra Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas (turpmāk arī VCD) 3. pantā ir paredzēts, ka katram cilvēkam ir tiesības uz dzīvību, brīvību un personas neaizskaramību.⁸ VCD tika pieņemta ar Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk arī ANO) Ģenerālās asamblejas rezolūciju un, lai gan šādas rezolūcijas starptautiskajās tiesībās netiek uzskatītas par juridiski saistošām, tomēr starptautisko cilvēktiesību speciālisti norāda, ka valstu prakses rezultātā VCD normas ir ieguvušas juridiski saistošu raksturu kā paražu tiesību avots⁹, kas nepārprotami norāda uz to, ka tiesību uz dzīvību aizsardzība mūsdienās tiek apzināta pasaules līmenī. Tāpat tiesības uz dzīvību garantē vēl viens svarīgs starptautiskais tiesību akts – 1966. gada 16. decembra ANO Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām, kura 6. pants nepieļauj patvaļīgu dzīvības atņemšanu un nosaka personu loku, kam valstis drīkst piespriest nāves sodu, kā arī tiesību minimumu personām, kurām piespriests nāves sods.¹⁰ Atšķirībā no ANO Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas ANO Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām satur konkrētāku tiesību uz dzīvību definējumu, regulējot gadījumus, kad dzīvības atņemšana tomēr uzskatāma par pieļaujamu.

Eiropas līmenī cilvēka tiesības uz dzīvību nostiprinātas 1950.gada Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk arī ECK) 2. pantā.¹¹ Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzina, ka tiesības uz dzīvību ir ļoti būtiskas tiesības ECK struktūrā.¹² ECK 2. panta pirmajā daļā ir paredzēts, ka ikviena tiesības uz dzīvību aizsargā likums. Nevienam nedrīkst ar nolūku atņemt dzīvību, izņemot gadījumu, kad tiek izpildīts tiesas spriedums pēc apsūdzības noziegumā, par kuru likums paredz šādu sodu. Savukārt panta otrajā daļā ir paredzēti izņēmumi, kad dzīvības atņemšana netiek uzskatīta par ECK nostiprināto tiesību uz dzīvību pārkāpumu, proti, kad dzīvības atņemšana notiek pielietojot spēku, nepārsniedzot galējas nepieciešamības robežas: lai aizstāvētu jebkuru personu pret nelikumīgu vardarbību;

⁸ Vispārēja cilvēktiesību deklarācija. Pieejama: <http://www.humanrights.lv/doc/vispaar/vispcd.htm> [aplūkots 2012.gada 03.aprīlī].

⁹ Burbergs M., Kučs A. Vispārējai cilvēktiesību deklarācijai – 60. Jurista Vārds, 2008. 23. decembris, nr.48, 13. lpp.

¹⁰ Feldhūne G., Kučs A., Skujeniece V. Cilvēktiesību rokasgrāmata tiesnešiem. Rīga: Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Cilvēktiesību institūts, 2004, 15. lpp.

¹¹ Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieejama: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/56D2C838-7133-4010-8D00-99BE58570B95/0/LVA_CONV.pdf [aplūkots 2012.gada 31.martā].

¹² Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā: 18984/91 McCann v. The United Kingdom, para. 147. Pieejams: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=mccann&sessionId=89828313&skin=hudoc-en> [aplūkots 2012.gada 28.martā].

lai veiktu tiesisku aizturēšanu vai aizkavētu tiesiski aizturētas vai apcietinātas personas izbēgšanu; lai saskaņā ar likumu savaldītu dumpi vai apvērsumu.¹³ Šajā ziņā ECK 2. panta regulējums līdzinās ANO Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 6. panta regulējumam, jo nosaka gadījumus, kad dzīvības atņemšana nav uzskatāma par tiesību uz dzīvību pārkāpumu ECK 2. panta izpratnē. Tomēr atšķirībā no ANO Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 6. panta, ECK 2. pants skaidri neidentificē tiesību uz dzīvību eksistenci, bet tikai uzliek pienākumu dalībvalstīm aizsargāt ikviena tiesības uz dzīvību.¹⁴ Tāpat jānorāda, ka ECK 2. pantā ir uzsvērts, ka nevienam nedrīkst atņemt dzīvību ar nolūku, tādējādi, it kā norādot uz vainas formu, pastāvot kurai, veidojās tiesību uz dzīvību pārkāpums, un sašaurinot tiesību uz dzīvību saturu tā, ka to pārkāpums veidojas tikai slepkavības (tīšas prettiesiskas dzīvības atņemšanas) gadījumā, bet nedrīkst aizmirst, ka prettiesiska dzīvības atņemšana citai personai var notikt arī aiz neuzmanības un novedot personu līdz pašnāvībai. Jāpiekrīt prof. V. Liholajas viedoklim, ka ECK 2. pants formulēts visai dīvainā veidā.¹⁵ Pantā nostiprinātais tīšas dzīvības atņemšanas aizliegums atstāj neskaidrus jautājumus, vai tas tiešām attiecas tikai uz gadījumiem, kad dzīvība tiek atņemta ar nolūku un vai aizliegums ir adresēts tikai nacionālajām varas institūcijām vai arī privātām personām.¹⁶ Izvērtējot ECK 2. pantā noteikto kopsakarā ar pienākumu ievērot cilvēktiesības, kurš ir nostiprināts ECK 1. pantā un formulēts šādi: „Augstās Līgumslēdzējas Puses nodrošinās ikvienam, kas atrodas to jurisdikcijā, šīs Konvencijas I sadaļā minētās tiesības un brīvības”¹⁷, Eiropas cilvēktiesību komisija secinājusi, ka ECK 2. pants dod pamatu pozitīviem pienākumiem no valsts puses dzīvības aizsardzībai. No tā izriet, ka ECK 2. panta pirmā daļa ne tikai pieprasa valstij atturēties no tīšas un prettiesiskās dzīvības atņemšanas, bet arī veikt nepieciešamos pasākumus ikviena tās jurisdikcijā esošā dzīvības garantēšanai, pieņemot attiecīgos likumus un nodrošinot to piemērošanu nepieciešamības gadījumā.¹⁸ Attiecībā uz ECK 2. pantā pirmajā daļā esošo norādi uz vainas formu jāsecina, ka Eiropas Cilvēktiesību

¹³ Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieejama:

http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/56D2C838-7133-4010-8D00-99BE58570B95/0/LVA_CONV.pdf
[aplūkots 2012.gada 31.martā].

¹⁴ Van Dijk P., Van Hoof F., Van Rijn A., Zwaak L. Theory and Practice of the European Convention on Human Rights. Antwerpen - Oxford: Intersentia, 2006, 352. lpp.

¹⁵ Liholaja V. Ikviena tiesības uz dzīvību aizsargā likums. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri: VIII nodaļa: cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 170. lpp.

¹⁶ Van Dijk P., Van Hoof F., Van Rijn A., Zwaak L. Theory and Practice of the European Convention on Human Rights. Antwerpen - Oxford: Intersentia, 2006, 352. lpp.

¹⁷ Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieejama:

http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/56D2C838-7133-4010-8D00-99BE58570B95/0/LVA_CONV.pdf
[aplūkots 2012.gada 31.martā].

¹⁸ Liholaja V. Ikviena tiesības uz dzīvību aizsargā likums. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri: VIII nodaļa: cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 170. lpp.

tiesa tomēr atzina, ka dzīvības atņemšana, kas notikusi aiz neuzmanības, arī ir vērtējama, ka tiesības uz dzīvību pārkāpums ECK 2. panta izpratnē. ECK 2. pantā ietvertais pozitīvais pienākums nodrošināt efektīvas tiesu sistēmas pastāvēšanu neprasa vainīgo personu uzreiz sodīt kriminālprocesuālā kārtībā, bet pietiek ar to, ka vainīgā persona ir saukta pie civiltiesiskās vai disciplinārās atbildības.¹⁹ Piemēram, medicīnisko darbinieku nolaidības gadījumos valsts pozitīvais pienākums tiek ievērots, ja tiesiskā sistēma paredzētu cietušajam iesniegt prasību civilprocesuālā kārtībā, panākot vainīgā saukšanu pie atbildības un kompensācijas piedziņu.²⁰

Nemot vērā, ka notikumu attīstības gaitā vairākas Eiropas Padomes valstis atbalstījušas vispārēju tendenci atcelt nāves sodu²¹, ECK tika papildināta ar vairākiem papildprotokoliem, kuri skāruši arī ECK 2. pantā nostiprinātās tiesības uz dzīvību. ECK 2.panta pirmajā daļā ir paredzēts, ka dzīvības atņemšana tomēr netiek uzskatīta par tiesību uz dzīvību pārkāpumu gadījumos, kad tiek izpildīts tiesas spriedums pēc apsūdzības noziegumā, par kuru likums paredz šādu sodu.²² Savukārt 1983. gada 28. aprīlī Strasbūrā tika parakstīts ECK 6. protokols, kurš saskaņā ar ECK 11. protokolu stājās spēkā 1998. gada 1. novembrī un kura 1. pants paredz nāvessoda atcelšanu un aizliegumu piespriet vai izpildīt šādu soda veidu ikvienam cilvēkam.²³ Latvija ratificēja ECK 6. protokolu 1999. gada 15. aprīlī, un tas attiecībā uz Latviju stājās spēkā 1999. gada 1. jūnijā.²⁴ Tomēr ECK 6. protokola 2. pants noteica, ka valstis var paredzēt savos likumos nāves sodu par noziegumiem, kas izdarīti kara laikā vai kara draudu apstākļos.²⁵ Arī Krimināllikuma (turpmāk arī KL) 37. pantā līdz 2012. gada 1. janvārim bija paredzēts soda veids – nāves sods, kuru, saskaņā ar KL 37. panta pirmo daļu varēja piespriet vienīgi par slepkavību sevišķi pastiprinošos apstākļos, tas ir par tāda

¹⁹ Feldhūne G., Kučs A., Skujeniece V. Cilvēktiesību rokasgrāmata tiesnešiem. Rīga: Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Cilvēktiesību institūts, 2004, 21. lpp.

²⁰ Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā: 32967/96 Calvelly and Ciglio v. Italy, para. 51. Pieejams: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=calvelli%20%7C%20ciglio&sessionId=89828313&skin=hudoc-en> [aplūkots 2012. gada 28. martā].

²¹ Liholaja V. Ikvienu tiesības uz dzīvību aizsargā likums. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri: VIII nodaļa: cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 167. lpp.

²² Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieejama: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/56D2C838-7133-4010-8D00-99BE58570B95/0/LVA_CONV.pdf [aplūkots 2012. gada 31. martā].

²³ Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas sestais protokols, kas attiecas uz nāvessoda atcelšanu. Pieejams: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/56D2C838-7133-4010-8D00-99BE58570B95/0/LVA_CONV.pdf [aplūkots 2012. gada 31. martā].

²⁴ Feldhūne G., Kučs A., Skujeniece V. Cilvēktiesību rokasgrāmata tiesnešiem. Rīga: Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Cilvēktiesību institūts, 2004, 15. lpp.

²⁵ Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas sestais protokols, kas attiecas uz nāvessoda atcelšanu. Pieejams: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/56D2C838-7133-4010-8D00-99BE58570B95/0/LVA_CONV.pdf [aplūkots 2012. gada 31. martā].

noziedzuma izdarīšanu, kurš ir paredzēts KL 118. pantā.²⁶ Tiesu praksē vēl attiecībā uz Latvijas Kriminālkodeksā paredzēto soda veidu – nāves sodu, tika atzīts, ka tas ir izņēmuma soda veids, kurš paredzēts par slepkavības izdarīšanu pastiprinošos apstākļos un kuru likums neprasa piemērot visos gadījumos, kad vainīgais tiek notiesāts.²⁷ KL 37. panta otrajā daļā ar 2000. gadā 18. maijā izdarītiem grozījumiem atbilstoši ECK 6. protokola 2. pantam tika paredzēts, ka nāves sods piemērojams vienīgi tad, ja noziegums izdarīts kara laikā. 2002.gada 3. maijā Viļņā Eiropas Padomes dalībvalstis ir parakstījušas ECK 13. protokolu, ar kuru, kā tas tika deklarēts preambulā, tika „sperts pēdējais solis, lai atceltu nāvessodu visos apstākļos” un kura 1. pantā tika paredzēts pilnīgs aizliegums piespriest vai izpildīt nāves sodu.²⁸ Latvijā, atbilstoši ECK 13. protokolam, ar 2011. gada 1. decembra pieņemto likumu, kas stājās spēkā 2012. gada 1. janvārī, tika izslēgts KL 37. pants, izslēdzot soda veidu – nāves sods – no Latvijas krimināltiesību sistēmas, kā arī tika izdarīti grozījumi KL 118. panta sankcijā, kas KL ir bijusi vienīgā, kura paredzēja iespēju piespriest nāves sodu.

Izpētot Latvijas Republikas konstitucionālā ranga tiesību aktus no vēsturiskā aspekta, jāsecina, ka tiešā veidā nostiprinātu tiesību uz dzīvību nebija nedz Latvijas pirmajā konstitucionālā ranga tiesību aktā – Latvijas Tautas padomes politiskajā platformā – nedz arī 1920. gada 27. maija Deklarācijā par Latvijas valsti un 1920. gada 1. jūnijā pieņemtajos Latvijas valsts iekārtas pagaidu noteikumos, lai gan Latvijas valsts iekārtas pagaidu noteikumu 9. pantā bija ietverta norāde uz personas neaizskaramību, ko, neskatoties uz normas deklaratīvo raksturu, iespējams, varētu vērtēt arī kā tiesību uz dzīvību garantiju.²⁹ Latvijas Republikas Satversmes izstrādāšanas gaitā, Satversmes II daļa - „Pamatnoteikumi par pilsoņu tiesībām un pienākumiem”, kurā, līdzīgi kā Latvijas valsts iekārtas pagaidu noteikumos, pastāvēja norāde uz personas neaizskaramību, kā arī bija ietverts nāves soda aizliegums³⁰, Satversmes sapulce noraidīja, jo tajā laikā pamattiesību katalogs nebija uzskatīts par būtisku konstitūcijas teksta sastāvdaļu.³¹

Pēc Latvijas Republikas valstiskās atjaunošanas 1991. gada 10. decembrī Latvijas Republikas Augstākā Padome pieņēma konstitucionālo likumu „Cilvēka un pilsoņa tiesības

²⁶ Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 8.jūlijs, Nr.199/200.

²⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 1999.gada 20.maija spriedums lietā SKK-57. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmumi 1999. Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 2000, 43. lpp.

²⁸ Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas trīspadsmitais protokols. Pieejams: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/56D2C838-7133-4010-8D00-99BE58570B95/0/LVA_CONV.pdf [aplūkots 2012.gada 31.martā].

²⁹ Liholaja V. Ikvienu tiesības uz dzīvību aizsargā likums. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri: VIII nodaļa: cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 171. lpp.

³⁰ Turpat.

³¹ Pleps J. Pamattiesību katalogs starpkaru periodā. Jurista Vārds, 2008. 23. decembris, nr.48, 24. lpp.

un pienākumi”, kura 3. pants noteica valsts pienākumu aizstāvēt cilvēku, viņa dzīvību, cieņu un tiesības uz īpašumu, bet attiecībā uz nāves sodu tā paša likuma 13. pantā tika noteikts, ka nāves sodu var piespriest tiesa tikai izņēmuma gadījumos par sevišķi smagiem noziegumiem.³² Neskatoties uz konstitucionālā likuma „Cilvēka un pilsoņa tiesības un pienākumi” pieņemšanu, par 1990. gada 4. maijā atjaunotās Latvijas Republikas Satversmes³³ būtisku trūkumu tika atzīta cilvēktiesību nodaļas neesamība.³⁴ 1998. gada 15. oktobrī Satversme tika papildināta ar VIII nodaļu „Cilvēka pamattiesības”, tās 93. pantā paredzot, ka „ikviena tiesības uz dzīvību aizsargā likums”³⁵, ar to pasludinot, ka Latvijas Republikā tiesības uz dzīvību atzītas par konstitucionālā ranga vērtību. Arī Latvijas Republikas Satversmes tiesa atzina tiesību uz dzīvību nozīmi, pasludinot, ka „Tiesības uz dzīvību veido visu citu cilvēka pamattiesību īstenošanas priekšnoteikumu.”³⁶

Jāatzīst, ka tiesības uz dzīvību mūsdienās vērtējamas, kā universāli atzīts tiesību „kanons”, kurš tiek ietverts visu to valstu konstitūcijās, kurās vispār ir cilvēktiesību normas, tajā skaitā Latvijas tuvāko kaimiņvalstu konstitūcijās – Lietuvas Republikas 1992. gada 25. oktobra konstitūcijas 18. pantā, Igaunijas Republikas 1992. gada 18. jūnija konstitūcijas 16. pantā un Krievijas Federācijas 1993. gada 12. decembra konstitūcijas 20. panta pirmajā daļā.³⁷ Neatkarīgi no tā vai valsts konstitūcijā tiek vienkārši deklarētas tiesības uz dzīvību vai, līdzīgi kā Latvijas Republikas Satversmes 93. pantā tiek ietvertas likuma garantijas tiesību uz dzīvību aizsardzībai, visas šīs valstis, neatkarīgi no valstīm saistošiem starptautisko tiesību aktiem, izvēlējušās savos pamatlikumos nostiprināt tiesības uz dzīvību, paceļot šīs tiesības līdz konstitucionālā līmenī aizsargājamām tiesībām.

³² Cilvēka un pilsoņa tiesības un pienākumi: LR likums. Ziņotājs, 1992. 30. janvāris, nr.4.

³³ Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1. jūlijs, nr.43.

³⁴ Liholaja V. Ikviena tiesības uz dzīvību aizsargā likums. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri: VIII nodaļa: cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 168. lpp.

³⁵ Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 23. oktobris, nr.308/312.

³⁶ Par Ministru kabineta 2006. gada 31. oktobra noteikumu Nr. 899 “Ambulatorajai ārstēšanai paredzēto zāļu un medicīnisko ierīču iegādes izdevumu kompensācijas kārtība” 92. punkta otrā teikuma vārdu “zāļu iegādes izdevumu kompensācijai piešķirto līdzekļu ietvaros”, 94. punkta vārdu “izņemot šo noteikumu 100.¹ punktā minēto gadījumu”, 100. punkta vārdu “ne vairāk kā 10 000 latu apmērā vienam pacientam 12 mēnešu periodā” un 100.¹ punkta otrā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 93. un 110. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2010. gada 7. janvāra spriedums lietā Nr. 2009-12-03. Pieejams:

http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/spriedums_2009-12-03.htm [aplūkots 2012. gada 03. aprīlī].

³⁷ Liholaja V. Ikviena tiesības uz dzīvību aizsargā likums. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri: VIII nodaļa: cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 168. lpp.

1.2. Dzīvība kā noziedzīga nodarījuma objekts

Kā jau iepriekš tika noskaidrots, tiesības uz dzīvību tiek atzītas par vienām no svarīgākajām un fundamentālākajām cilvēktiesībām un demokrātiskās sabiedrības vērtībām, uz ko norāda to nostiprināšana starptautiskajos tiesību aktos un nacionālo valstu konstitūcijās. Tomēr starptautiskie tiesību akti un valstu konstitūcijas tikai deklaratīvi atzīst tiesību uz dzīvību pastāvēšanu, neko nepasakot par šo tiesību aizsardzību, vai, labākajā gadījumā, nosakot, ka tiesības uz dzīvību aizsargā likums, kas arī nedod skaidru atbildi par tiesību uz dzīvību aizsardzības mehānismu, kura izstrādāšana tiek atstāta katras valsts ziņā.

Tiesības uz dzīvību ECK 2. panta izpratnē ietver sevī valsts pozitīvu pienākumu pieņemt efektīvu krimināllikumu, kas atturētu personas no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas.³⁸ Latvijas Republikā atbildību par cilvēka dzīvības apdraudējumu nosaka 1998. gada 17. jūnijā pieņemtais Krimināllikums, kurā likumdevējs paredzējis konkrētus noziedzīgus nodarījumus, kuru rezultātā tiek apdraudēta vai var tikt apdraudēta cilvēka dzīvība. Noziedzīgi nodarījumi, kuri apdraud cilvēka dzīvību, apkopoti KL XII nodaļā „Nonāvēšana”. Jāatzīst, ka arī ārpus šīs nodaļas KL ir paredzēta atbildība par noziedzīgiem nodarījumiem, kuru rezultātā var tikt apdraudēta cilvēka dzīvība. KL XVIII nodaļā, kurā ir paredzēta atbildība par noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, kas ir vērsti pret īpašumu, ir sastopama norāde uz cilvēka dzīvības apdraudējumu. Piemēram, KL 186. panta otrajā daļā ir paredzēta atbildība par svešas mantas iznīcināšanu vai bojāšanu aiz neuzmanības, ja tās rezultātā iestājusies cilvēka nāve vai izraisītas citas smagas sekas. Jāsecina, ka no krimināltiesību viedokļa cilvēka dzīvība ir tas, ko apdraud konkrētu KL paredzēto noziedzīgu nodarījumu izdarīšana. Prof. U. Krastiņš norāda, ka katrs noziedzīgs nodarījums kaut ko reālajā pasaulē pastāvošu apdraud, ir pret kaut ko vērst, kaut kam nodara vai var nodarīt kaitējumu. Katrā noziedzīgā nodarījumā šis „kaut kas” ir individuāli noteikts, bet pastāv arī kopīgas pazīmes, kuras ir iespējams vispārināt.³⁹ Ņemot vērā šo atziņu, var secināt, ka kopīga pazīme, kura apvieno noziedzīgus nodarījumus, kuri apdraud cilvēka dzīvību, ir pati cilvēka dzīvība. Krimināltiesību teorijā šādu kopīgu pazīmi, ar kuru iespējams apzīmēt to, ko apdraud dažādi noziedzīgi nodarījumi, sauc par noziedzīga nodarījuma objektu.

Pētot dzīvību kā noziedzīga nodarījuma objektu, sākumā būtu vērts detalizētāk pievērsties jautājumam, kas vispār ir noziedzīga nodarījuma objekts. Kā norāda prof.

³⁸ Feldhūne G., Kučs A., Skujeniece V. Cilvēktiesību rokasgrāmata tiesnešiem. Rīga: Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Cilvēktiesību institūts, 2004, 17.-18. lpp.

³⁹ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 90. lpp.

U.Krastiņš, objekta jēdziens nav atrodams KL, bet ir izstrādāts krimināltiesību teorijā, lai gan arī krimināltiesību zinātnieku starpā nav vienota viedokļa par noziedzīga nodarījuma objekta ietveramo saturu un objektu veidiem.⁴⁰ Pēckara Latvijas juridiskajā literatūrā noziedzīga nodarījuma objekta satura atklāšanai un raksturošanai izmantoja jēdzienu „sabiedriskās attiecības”, ar to saprotot valstī un sabiedrībā kopumā, kā arī atsevišķu cilvēku savstarpēja saskarsmē izveidojušās un nostiprinājušās attiecības, kuras tiek aizsargātas ar krimināltiesību normām.⁴¹ Krievijas krimināltiesību doktrīnā arī šobrīd tiek atzīts, ka objekts ir svarīgākās sabiedriskās attiecības, kuras no sabiedriski bīstamiem nodarījumiem aizsargā krimināllikums.⁴² Krievijas krimināltiesību speciālisti norāda, ka šādu svarīgāko sabiedrisko attiecību saraksts ir nostiprināts Krievijas Federācijas kriminālkodeksa 2. panta pirmajā daļā, kriminālkodeksa nodaļu un apakšnodaļu nosaukumos, kā arī atsevišķu normu dispozīcijās.⁴³ Šāda pieeja noziedzīga nodarījuma objekta definēšanai nav precīza un atbilstoša visiem gadījumiem, kad tiek runāts par to, ko apdraud noziedzīgs nodarījums. Gadījumā ar dzīvību, kura, kā jau secinājām, uzskatāma par konkrētu noziedzīgu nodarījumu objektu, parādās aprakstītās pieejas vājās puses, jo cilvēka dzīvību nebūtu pareizi definēt kā sabiedriskās attiecības. Attīstoties Latvijas krimināltiesību doktrīnai, noziedzīga nodarījuma objekta identificēšanu ar „sabiedriskajām attiecībām” nomainīja uzskats, ka objekts ir „labums”, ko apdraud kriminālsodāms nodarījums. P. Mincs norādīja, ka noziedzīgs nodarījums nav iedomājams bez objekta, kas var būt katrs tiesību apsargāts labums kā individuāls, tā sabiedriska vai valsts.⁴⁴ Tomēr arī šāds noziedzīga nodarījuma objekta definējums pietiekami pilnīgi neizsaka apdraudējuma raksturu, jo vedina domāt par pārāk materializētu objekta saturu, lai gan zinātnieku vidū pastāv arī uzskats, ka labums un interese ir identiski jēdzieni.⁴⁵ N.S. Tagancevs savā laikā norādīja, ka par noziedzīga nodarījuma objektu būtu atzīstama pati tiesību norma, kura tiek pārkāpta ar konkrēta noziedzīga nodarījuma izdarīšanu.⁴⁶ Savukārt A.A. Piontovskis pauda līdzīgu viedokli, papildus norādot, ka noziedzīga nodarījuma objekts

⁴⁰ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2000, 31. lpp.

⁴¹ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 91. lpp.

⁴² Здравомыслов Б.В. Уголовное право Российской Федерации. Общая часть. Москва: Юристъ, 1996. с.109.

⁴³ Гаухман Л.Д., Колодкин Л.М., Максимов С.В. Уголовное право: Часть Общая. Часть Особенная. Москва: Юриспруденция, 1999. с.86.

⁴⁴ Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārējā daļa. Ar U. Krastiņa komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 89. lpp.

⁴⁵ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 91. lpp.

⁴⁶ Таганцев Н.С. Русское уголовное право. Часть общая. Тула: Автограф, 2001. с.394.

vienlaicīgi ir gan sabiedriskās attiecības, gan tiesību normas, kuras regulē šīs attiecības.⁴⁷ Krimināltiesību teorijas attīstības gaitā priekšroka tika dota uzskatam, ka noziedzīga nodarījuma objekts būtu identificējams nevis ar sabiedriskām attiecībām un to regulējošām tiesību normām, kā arī ne ar labumu, bet ar valsts, sabiedrības, atsevišķu cilvēku grupu un indivīdu noteiktām interesēm, ko apdraud noziedzīgs nodarījums. Šādas pieejas pareizība tiek pamatota ar to, ka jēdziens interese pēc būtības ietver sevī arī tādu jēdzienu kā labums.⁴⁸ Attiecībā uz viedokli, ka par noziedzīga nodarījuma objektu būtu jāuzskata tiesību norma, norādāms, ka tiesību normas tiek izveidotas ar mērķi aizsargāt konkrētās valsts, sabiedrības, atsevišķu cilvēku grupu un indivīdu intereses un pats nodarījums parasti ir vērsts uz šo interešu pārkāpumu, nevis uz tiesību normas pārkāpumu. Nebūtu loģiski atzīt, ka katrs noziedzīgs nodarījums apdraud tiesību normas. Tādējādi secināms, ka dzīvība no krimināltiesību doktrīnas viedokļa ir atzīstama par indivīdu interesi, ko apdraud atsevišķi KL paredzētie noziedzīgie nodarījumi, un tāpēc bieži tiek norādīts, ka pret dzīvību vērstu noziedzīgu nodarījumu objekts ir ar likumu aizsargāta dzīvības interese.⁴⁹

Noskaidrojot, ka dzīvība krimināltiesībās atzīstama par konkrētu noziedzīgu nodarījumu objektu kā indivīdu noteikta interese, kuru apdraud noziedzīgs nodarījums, būtu loģiski turpmāk pievērsties jautājumam, ko dzīvības apdraudējuma gadījumā tieši apdraud noziedzīgs nodarījums. Svarīgi ir noteikt, kas jāsaprot ar dzīvību, kad sākas dzīvība un kad tā beidzas. Jautājums par cilvēka dzīvības sākumu ir viens no zinātnē visvairāk diskutējamiem. Dzimšana ir ilgstošs process, bet šī notikuma iestāšanās kritēriji ir mainīgi atkarībā no zinātnes un praktiskās medicīnas sasniegumiem.⁵⁰ Medicīnā izšķir divus cilvēka ontogēneses jeb individuālās attīstības periodus – interauterīnāro un ektrauterīnāro – atzīstot interauterīnāro periodu par cilvēka dzīves daļu, kas ir viņa bioloģiskās dzīves agrīnais periods, un norādot par tāda pieņēmuma kļūdainību, ka cilvēka dzīvība sakās ar piedzimšanu, jo ar to sākās nevis bioloģiskā, bet sociālā dzīve.⁵¹ Ar zinātnes atzinumiem ir pierādīts, ka cilvēka aizmetņa dzīvība sākas ar ieņemšanas brīdi, jo jau 12. grūtniecības nedēļā auglim piemīt trīs ļoti būtiskās funkcijas, kuras nosaka robežu starp cilvēka dzīvību un nāvi – sirdsdarbība,

⁴⁷ Гаухман Л.Д., Колодкин Л.М., Максимов С.В. Уголовное право: Часть Общая. Часть Особенная. Москва: Юриспруденция, 1999, с.87.

⁴⁸ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 91. lpp.

⁴⁹ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs 2. Sevišķā daļa. Rīga: AFS, 2007, 182. lpp.

⁵⁰ Liholaja V. Atbildība par nedzimuša un jaundzimuša bērna dzīvības apdraudējumu. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003, 27. lpp.

⁵¹ Liholaja V. Ikvienu tiesības uz dzīvību aizsargā likums. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri: VIII nodaļa: cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 175. lpp.

elpošana un elektriska aktivitāte.⁵² Dzīvības sākuma momentu visbiežāk saista nevis ar to elpošanas funkcijas veikšanu, kas auglim piemīt atrodoties vēl mātes ķermenī, bet ar patstāvīgas elpošanas uzsākšanu. Tiesu medicīnā dzīva bērna piedzimšanas kritērijs ir ekstrauterīnāras plaušu elpošanas sākšanās dzīvotspējīgam auglim.⁵³ Attiecībā uz cilvēka dzīvības agrīno jeb intrauterīnāro attīstības periodu ir pamats runāt par augļa tiesībām piedzimt, nevis tiesībām uz dzīvību.⁵⁴ Pamatoti tiek norādīts, ka embrija dzīvība nesaraucjami saistīta ar grūtnieces dzīvību un nevar tikt skatīta neatkarīgi no tās.⁵⁵ Šajā dzīvības attīstības posmā nevar runāt arī par indivīda dzīvības apdraudējumu no krimināltiesiskā viedokļa un jāatzīst, ka vēl nepiedzimušā bērna dzīvība no krimināltiesību viedokļa nav atzīstama par noziedzīgu nodarījumu objektu. Paliek neskaidrs jautājums, ar kuru tieši brīdi aizsākas cilvēka dzīve viņa ekstrauterīnā dzīvības attīstības posmā. Medicīnā (arī tiesu medicīnā) dzīvības uzsākšanos saista ar patstāvīgas ekstrauterīnās plaušu elpošanas uzsākšanu, bet pastāv arī viedoklis, ka par dzīvības sākuma momentu jāuzskata brīdis, kad auglis fizioloģisko dzemdību procesā sāk parādīties no dzemdību ceļiem un atdalīties no mātes miesām.⁵⁶ Brīdis ar augļa atdalīšanos no mātes miesām, kad sāk parādīties augļa galva, būtu uzskatāms par dzīvības apdraudējumu un jau šajā brīdī būtu kriminālsodāms.⁵⁷ Šāda pieeju dažādība norāda uz nepieciešamību nošķirt to brīdi, ar kuru vispār var runāt par cilvēka dzīvības sākšanos, un to, kad sākās dzīvības krimināltiesiskā aizsardzība.⁵⁸ Prof. V. Liholaja norāda, ka par dzīvību var runāt arī no daudziem citiem aspektiem – bioloģiskā, filozofijas, psiholoģijas, teoloģijas - bet, reglamentējot pasākumus, kas vērsti uz dzīvības aizsardzību - dzīvība kā tiesiska kategorija jāsaista tieši ar tās bioloģisko aspektu.⁵⁹ Vērtējot dzīvību no bioloģiskā aspekta, var izdalīt vairākus iespējamus dzīvības sākuma momentus. Izcilais Latvijas krimināltiesību speciālists P. Mincs atbalstīja viedokli, ka dzīvība aizsākās ar patstāvīgas elpošanas

⁵² Liholaja V. Bioētika un krimināltiesības. Grām.: Latvijas Universitātes raksti. Juridiskā zinātne. 740. sēj. Rīga: Latvijas Universitāte, 2008, 13. lpp.

⁵³ Liholaja V. Atbildība par nedzimuša un jaundzimuša bērna dzīvības apdraudējumu. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003, 27. lpp.

⁵⁴ Liholaja V. Ikviens tiesības uz dzīvību aizsargā likums. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri: VIII nodaļa: cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 176. lpp.

⁵⁵ Vildbergs H.J., Feldhūne G. Atsauces Satversmei. Rīga: Latvijas Universitāte, 2003, 101. lpp.

⁵⁶ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs 2. Sevišķā daļa. Rīga: AFS, 2007, 182. lpp.

⁵⁷ Козаченко И.Я., Незнамова З.А., Новоселов Г.П. Уголовное право. Особенная часть. Москва: Норма-Инфра, 1998. с.37.

⁵⁸ Liholaja V. Atbildība par nedzimuša un jaundzimuša bērna dzīvības apdraudējumu. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003, 27. lpp.

⁵⁹ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 112. lpp.

uzsākšanu⁶⁰, kas tiek atzīts medicīnā un tiesu medicīnā. Lielbritānijas krimināltiesībās tiek atzīts, ka jaundzimušais var kļūt par noziedzīga nodarījuma upuri no brīža, kad tas sāk eksistēt neatkarīgi no mātes, tas ir pilnīgi atdalījies no mātes miesām un ir dzīvs.⁶¹ Arī ASV Paraugkriminālkodeksā (*The Model Penal Code*) 210.0. panta pirmajā daļā tiek skaidrots, ka par cilvēcisku būtni tiek uzskatīta tāda persona, kas ir piedzimusi un ir dzīva.⁶² Jāsecina, ka tiesību zinātnē nav vienota viedokļa par to, kuru brīdi uzskatīt par dzīvības sākuma momentu, bet pastāv dažādi viedokļi, kurus nosacīti var iedalīt vairākās grupās jeb teorijās: "dzemdību sājpu teorija", kas atbalsta viedokli, ka cilvēka dzīvības sākums saistāms ar fizioloģisko dzemdību sākumu; teorija par daļēju bērna atdalīšanos no mātes miesām – apgalvo, ka dzīvības sākums ir bērna dzimšanas process - bērna parādīšanās no mātes miesām; teorija par pilnīgu bērna atdalīšanos no mātes miesām - par dzīvības sākumu uzskata momentu, kad bērns ir pilnībā atdalījies no mātes miesām; "patstāvīgas elpošanas teorija" - uzskata, ka cilvēka dzīvības sākums saistāms ar brīdi, kad bērns pilnīgi atdalījies no mātes miesām un patstāvīgi sācis elpot.⁶³ Prof. V. Liholaja par vispieņemamāko dzīvības sākuma momentu krimināltiesību izpratnē atzīst brīdi, kas saistīts ar otro dzemdību periodu, kad norisinās augļa izstumšana no dzemdes un pilnīgi no mātes miesām, auglim pārvēršoties par dzimstošu bērnu, uz kuru var vardarbīgi iedarboties, apdraudot tā dzīvību.⁶⁴ Prof. M. Blūma savā laikā akcentēja, ka cilvēka dzīvības apdraudējums, iespējams, jau tad, kad tikai sākās dzemdību process, kaut arī dzimstošais bērns vēl nav pilnīgi atdalījies no mātes miesām un nav sācis patstāvīgi elpot.⁶⁵ Tāpat par pamatotu jāatzīst N. Zagorodnikova teiktais, ka, iedarbojoties uz dzimstošo bērnu, personas apziņa satur priekšstatu nevis par augli un par grūtniecības pārtraukšanu, bet aptver tādas darbības, kā dzīva bērna iznīcināšana vai slepkavība.⁶⁶ Šādiem uzskatiem piekrīt arī darba autors, atzīstot, ka vispieņemamāk un pamatotāk par dzīvības sākuma momentu, ar kura iestāšanos iespējams runāt par dzīvības apdraudējumu, būtu jāatzīst brīdis, kad auglis pārvēršas par dzimstošu bērnu, augļa izstumšanas no dzemdes un

⁶⁰ Mincs P. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Ar V. Liholajas komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 216. lpp.

⁶¹ Reed A., Seago P. Criminal Law. Sweet&Maxwell's Texbook Series. 2nd edition. London: Sweet&Maxwell, 2002, 345. lpp.

⁶² ASV Paraugkriminālkodekss.

Pieejams: [http://law.fordham.edu/assets/Faculty/model_penal_code_selected_sections\(1\).pdf](http://law.fordham.edu/assets/Faculty/model_penal_code_selected_sections(1).pdf) [aplūkots 2012. gada 31. martā].

⁶³ Vēvere G. Jaundzimuša bērna slepkavība. Jurista Vārds, 2008. 23. septembris, nr.36. Pieejams:

<http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=181248> [aplūkots 2012.gada 03.aprīlī].

⁶⁴ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 113. lpp.

⁶⁵ Blūma M. Latvijas PSR kriminālkodeksa komentāri. Rīga: Avots, 1982, 332. lpp.

⁶⁶ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 114. lpp.

atdalīšanas no mātes miesām procesā, jo šāda pieeja aptver gan dzemdību procesa bioloģiskās īpatnības, gan arī personas, kura vērsas pret jaundzimušā dzīvību, apziņā notiekošo. Šāda pieeja dzīvības sākuma momenta identificēšanā atbilst arī KL 119. panta norādītajam jaundzimušā slepkavības laikam – dzemdību laikā, kas norāda uz brīdi ar kuru likumdevējs aizsargā cilvēka dzīvību kā sociālu vērtību.⁶⁷

Par cilvēka dzīvības beigu momentu atzīstama cilvēka bioloģiskā nāve, kad iestājas organisma dzīvības funkciju neatgriezenisks zudums, kas nav novēršams ar reanimācijas un intensīvās terapijas metodēm.⁶⁸ Ar šo brīdi pilnīgi izbeidzās sirdsdarbība un smadzeņu darbība, centrālās nervu sistēmas šūnu sabrukšanas rezultātā.⁶⁹ Nāve tiek definēta, kā šūnu bioloģisko procesu neatgriezeniska pārtraukšana un olbaltumvielu sairšana, kurai iestājoties, zūd samaņa, izbeidzas sirdsdarbība un elpošana, izzūd refleksi. Olbaltumvielu sairšana nenotiek uzreiz, un šo periodu, no minēto funkciju izbeigšanās līdz olbaltumvielu sabrukšanas sākumam, sauc par klīnisko nāvi. Klīniskā nāve ir atgriezenisks process, kad, lietojot noteiktas metodes, cilvēka dzīvību ir iespējams atjaunot. Tādos gadījumos, kad vainīgā tīša nodarījuma rezultātā iestājas cietušā klīniskā nāve, taču viņš ir atdzīvināts, nav pamata runāt par pabeigtu dzīvības atņemšanu un nodarījums jākvalificē kā slepkavības mēģinājums.⁷⁰ Runājot par nonāvēšanu aiz neuzmanības, jāatceras, ka nepabeigta nozieguma stadijas, tajā skaitā mēģinājums, var būt vienīgi ar tiešu nodomu izdarītos noziegumos.⁷¹ Gadījumos, kad cietušā klīniskā nāve iestājas neuzmanības rezultātā, bet viņš tiek atdzīvināts, nodarījums nevar tikt kvalificēts kā nonāvēšana aiz neuzmanības, kā arī nevar tikt kvalificēts kā nonāvēšanas aiz neuzmanības mēģinājums.

Medicīnā, bez bioloģiskās nāves izdala arī smadzeņu nāvi – dziļu bezsamaņas stāvokli, kuru raksturo pilnīgs un neatgriezenisks visu galvas smadzeņu funkciju zudums, ko iespējams konstatēt, ja cilvēka sirdsdarbību un gāzu apmaiņu plaušās uztur, izmantojot reanimācijas vai intensīvās terapijas pasākumus.⁷² Atšķirībā no smadzeņu nāves, bioloģiskās nāves gadījumā organisma dzīvības funkciju zudums nav novēršams ar reanimācijas vai

⁶⁷ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 113. lpp.

⁶⁸ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs 2. Sevišķā daļa. Rīga: AFS, 2007, 182. lpp.

⁶⁹ Козаченко И.Я., Незнамова З.А., Новоселов Г.П. Уголовное право. Особенная часть. Москва: Норма-Инфра, 1998, с.37.

⁷⁰ Mežulis D. Personas krimināltiesiskā aizsardzība: slepkavība, izvarošana, draudi un citi noziegumi pret personu. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 36. lpp.

⁷¹ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 193. lpp.

⁷² Kārtība, kādā veicama smadzeņu un bioloģiskās nāves fakta konstatēšana un miruša cilvēka nodošana apbedīšanai: Ministru kabineta 2007.gada 27.marta noteikumi nr.215.Latvijas Vēstnesis, 2007. 11. aprīlis, nr.59.

intensīvās terapijas metodēm. No krimināltiesību viedokļa par dzīvības beigu momentu pamatoti uzskata tieši bioloģisko nāvi, kad cilvēka atgriešana dzīvē vai dzīvības uzturēšana ar medicīniskām metodēm vairs nav iespējama.

Runājot par dzīvību kā noziedzīga nodarījuma objektu, būtu vērts pieminēt, ka tikai sveša dzīvība var būt vērtējama kā noziedzīgu nodarījumu objekts, jo, kā norāda P. Mincs – pašnāvība nav noziedzīga – neatkarīgi no tā, vai tā ir pabeigta, vai nepabeigta, jo pašnāvības gadījumā noziedzīga nodarījuma subjekts un objekts sakrīt vienā personā, ar ko pats nodarījums kļūst juridiski vienaldzīgs.⁷³ Tomēr būtu vērts pieminēt, ka Latvijas tiesību vēsturē bija pazīstama kriminālatbildība par pašnāvību. Piemēram, 1845. gada Nolikums par krimināliem un labošanas sodiem paredzēja sodu par pašnāvību. Pašnāvība tika uzskatīta par sodāmu, jo persona, kas izdarījusi pašnāvību, tika atzīta par tādu, kurai nebija tiesības uz gribas izteikumu.⁷⁴

Svarīgi minēt, ka no krimināltiesību viedokļa par prettiesisku dzīvības atņemšanu tiek uzskatīti gan tie gadījumi, kad dzīvība tiek atņemta bez cietušā piekrišanas, gan arī tie, kad cietušais iepriekš ir piekritis dzīvības atņemšanai.⁷⁵ Mūsdienu pasaules praksē ir sastopami gadījumi, kad bezcerīgi slimas personas, kuras cieš stipras fiziskās sāpes un morālās ciešanas, invalīdi, vecas, slimas personas, kuras nevar rūpēties par sevi un bērnu ar iedzimtām kroplībām vecāki bieži vēršas pēc palīdzības, lai tiktu paātrināta viņu aiziešana no dzīves. Šādas palīdzības sniegšanas – eitanāzijas – morālie un ētiskie aspekti tiek diskutēti jau vairāku gadsimtu gaitā.⁷⁶ Eitanāzija kā dzīvības atņemšana aiz neuzmanības šķiet neiespējama, jo nevar sniegt palīdzību, aiz neuzmanības. Personai jāapzinās, ka tā atņem dzīvību citai personai nolūkā sniegt tai palīdzību, atvieglojot viņas ciešanas. Ja personas dzīvība tiek atņemta to neapzinoties, šādu gadījumu nevar uzskatīt par eitanāziju. Tomēr pievērsšanās eitanāzijas problemātikai nonāvēšanas aiz neuzmanības kontekstā ir svarīga no tiesību uz dzīvību satura izpratnes viedokļa. Tās palīdzētu atbildēt uz jautājumu, vai tiesības uz dzīvību ietver sevī indivīda tiesības izvēlēties, kā rīkoties ar savu dzīvību un vai indivīds var atteikties no savām tiesībām uz dzīvību. Tāpat būtu jāatbild arī uz jautājumu, kas un kurā brīdī būtu tiesīgs izlemt, vai ir pieļaujama cilvēka, kuram iestājusies smadzeņu nāve, atslēgšana no medicīniski tehniskajiem palīgīdzekļiem, kas nodrošina sirdsdarbības

⁷³ Mincs P. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Ar V. Liholajas komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 216. lpp.

⁷⁴ Mežulis D. Personas krimināltiesiskā aizsardzība: slepkavība, izvarošana, draudi un citi noziegumi pret personu. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 12. lpp.

⁷⁵ Козаченко И.Я., Незнамова З.А., Новоселов Г.П. Уголовное право. Особенная часть. Москва: Норма-Инфра, 1998, с.36.

⁷⁶ Там же.

funkcionēšanu.⁷⁷ Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka tiesības uz nāvi nevar tikt atvasinātas no ECK 2. panta⁷⁸, lai gan tomēr eitanāzijas tiesiskā reglamentācija ir nodota dalībvalstu kompetencē.⁷⁹ Latvijā eitanāzijas jautājums praksē vēl nav tiesiski noregulēts, un juridiskajā literatūrā pat ir izteikts viedoklis, ka pašlaik eitanāziju var kvalificēt saskaņā ar KL 116. pantu kā slepkavību vai saskaņā ar KL 117. panta otro punktu kā bezpalīdzības stāvoklī esošas personas slepkavību.⁸⁰ Lai neatbildētu par slepkavību, personai, kas realizēja eitanāziju, būtu izdevīgi censties pierādīt, ka dzīvības atņemšana notikusi aiz neuzmanības. Ņemot vērā, ka eitanāziju parasti veic smagi slimām personām, kuras jau ilgstoši atrodas ārstniecības iestādēs, varētu rasties grūtības norobežot slepkavību no nonāvēšanas aiz neuzmanības, jo dzīvības atņemšanas ārēja izpausme eitanāzijas gadījumā neļautu skaidri izprast, uz ko bija vērsta personas apziņa atņemot personai dzīvību. Piemēram, nonāvējot smagi slimu personu ar nāvējošo medikamentu devu, iespējams, ka persona to izdarījusi tīši, nolūkā atvieglot tās ciešanas, bet tikpat labi tas varēja notikt personai nevērīgi pildot savus pienākumus. Tāpēc eitanāzijas tiesiskā noregulēšana palīdzētu izvairīties no šādiem gadījumiem. Nīderlandē, attīstoties tiesu praksei, eitanāzijas kriminalizēšana tika izbeigta un ieviesti kritēriji eitanāzijas pieļaujamībai un norisei.⁸¹ Vēlāk Nīderlandē eitanāzija tika legalizēta ne tikai tiesu prakses līmenī, bet pieņemot Eitanāzijas likumu, kas stājās spēkā 2002. gada 28. maijā, un kļuva par piemēru vēl divām Eiropas valstīm – drīz pēc Nīderlandes eitanāziju legalizēja Beļģija un Luksemburga.⁸²

⁷⁷ Liholaja V. Ikvienu tiesības uz dzīvību aizsargā likums. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri: VIII nodaļa: cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 177. lpp.

⁷⁸ Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā: 2346/02 Pretty v. the United Kingdom, para. 40. Pieejams: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=pretty&sessionid=89828313&skin=hudoc-en> [aplūkots 2012. gada 28. martā].

⁷⁹ Liholaja V. Ikvienu tiesības uz dzīvību aizsargā likums. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri: VIII nodaļa: cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 178. lpp.

⁸⁰ Kovaļevska L. Tiesību tālākveidošana eitanāzijas jautājumā. Jurista Vārds, 2008. 01. jūlijs, nr.24. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=177321> [aplūkots 2012. gada 03. aprīlī].

⁸¹ Turpat.

⁸² Poļaks R. Eitanāzijas krimināltiesiskie aspekti. Jurista Vārds, 2010. 10. augusts, nr.32. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=214598> [aplūkots 2012. gada 03. aprīlī].

2. NONĀVĒŠANAS AIZ NEUZMANĪBAS SASTĀVA ANALĪZE

Pirms pievērsties nonāvēšanas aiz neuzmanības kā atsevišķa noziedzīga nodarījuma sastāva analīzei, būtu vērts noskaidrot, kas vispār ir noziedzīga nodarījuma sastāvs un kādi ir tā elementi. Kā norāda prof. U. Krastiņš, noziedzīga nodarījuma sastāva jēdziena saturs un nozīme izpaužas tajā apstākļi, ka tiesisks pamats personas saukšanai pie kriminālatbildības par izdarītu noziedzīgu nodarījumu ir tikai tad, ja šīs personas veiktā darbība vai bezdarbība ir paredzēta kā sodāma KL.⁸³ Tiesisks pamats saukt personu pie kriminālatbildības jeb kriminālatbildības pamats ir nostiprināts KL 1. panta pirmajā daļā, kurā ir noteikts, ka pie kriminālatbildības saucama un sodāma tikai tāda persona, kura ir vainīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, tas ir, kura ar nodomu (tīši) vai aiz neuzmanības izdarījusi šajā likumā paredzētu nodarījumu, kam ir visas noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes. Kā redzams no kriminālatbildības pamata definīcijas, lai personu sauktu pie kriminālatbildības par viņas izdarīto nodarījumu, šim nodarījumam jāpiemīt noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmēm. Šīs pazīmes, kā norāda prof. V. Liholaja, ir atrodamas KL Vispārīgās un Sevišķās daļas normās un ir iedalāmas objektīvajās un subjektīvajās pazīmēs.⁸⁴ Noziedzīga nodarījuma sastāva objektīvās pazīmes ietver sevī ar KL aizsargātas valsts, sabiedrības, atsevišķu cilvēku grupu un indivīdu intereses, kuras apdraud noziedzīgs nodarījums, savukārt subjektīvās pazīmes raksturo fizisko personu, kas ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu.⁸⁵ KL paredzēto objektīvo un subjektīvo noziedzīga nodarījuma pazīmju kopums ir pietiekams un reizē arī nepieciešams, lai konkrēto darbību vai bezdarbības aktu atzītu par noteikta veida noziedzīgu nodarījumu, kā arī tieši šis pazīmju kopums veido noziedzīga nodarījuma sastāvu (*corpus delicta*).⁸⁶

2.1. Nonāvēšanas aiz neuzmanības objektīvo pazīmju analīze

Noziedzīga nodarījuma sastāva teorētiskai analīzei krimināltiesībās tiek izdalīti četri noziedzīga nodarījuma sastāva elementi – noziedzīga nodarījuma objekts, objektīvā puse, subjekts un subjektīvā puse.⁸⁷ Noziedzīga nodarījuma objekts un objektīvā puse ir pieskaitāmi pie noziedzīga nodarījuma sastāva objektīvajām pazīmēm, savukārt – subjekts un subjektīvā

⁸³ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 8.-9. lpp.

⁸⁴ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003, 19. lpp.

⁸⁵ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 66.-67. lpp.

⁸⁶ Turpat. 68. lpp.

⁸⁷ Krastiņš U. Mācība par nozieguma sastāvu. Rīga: Zvaigzne ABC, 1994, 13. lpp.

puse - pie subjektīvajām pazīmēm. Šajā apakšnodaļā tiks aplūkoti nonāvēšanas aiz neuzmanības objekts un objektīvā puse.

Nonāvēšana aiz neuzmanības ir viens no noziedzīgiem nodarījumiem, kura izdarīšanas rezultātā tiek apdraudēta cilvēka dzīvība. Kā jau tika secināts iepriekšējā nodaļā, krimināltiesībās to, kas tiek apdraudēts ar konkrētā nodarījuma izdarīšanu, sauc par noziedzīga nodarījuma objektu. Tātad nonāvēšanas aiz neuzmanības objekts ir cilvēka dzīvība.⁸⁸ Dzīvība kā noziedzīga nodarījuma objekts tika aplūkota iepriekšējā nodaļā, līdz ar ko nonāvēšanas aiz neuzmanības objektu nav vērts aprakstīt atkārtoti šajā nodaļā, bet uzreiz var pievērsties nonāvēšanas aiz neuzmanības objektīvās puses analīzei.

2.1.1. Nonāvēšanas aiz neuzmanības pamatsastāva objektīvā puse

Atbildība par prettiesisku nonāvēšanu aiz neuzmanības ir paredzēta KL 123. pantā, kurš sastāv no divām daļām. Krimināltiesībās, atbilstoši noziedzīga nodarījuma kaitīguma pakāpei, izšķir trīs noziedzīgu nodarījumu sastāvu veidus: pamatsastāvu (vienkāršu sastāvu), sastāvu ar pastiprinošiem apstākļiem (kvalificēto sastāvu) un sastāvu ar mīkstinošiem apstākļiem (priviliģēto sastāvu).⁸⁹ Atbilstoši šādam noziedzīgu nodarījumu sastāvu iedalījumam, jāsecina, ka KL 123. panta pirmajā daļā ir paredzēts nonāvēšanas aiz neuzmanības pamatsastāvs, kurā ir paredzēta atbildība par prettiesisku nonāvēšanu aiz neuzmanības, savukārt otrajā daļā – kvalificētais sastāvs, kurā ietvertas divas kvalificējošas pazīmes – nonāvētas divas vai vairākas personas un nonāvēšanas izdarīšana, rīkojoties ar šaujamieroci vai sprāgstošām vielām, vai citā vispārbīstamā veidā. Vērtējot KL 123. pantā paredzētās sankcijas, jāsecina, ka atbilstoši KL 7. panta trešai daļai, KL 123. pantā paredzētais nodarījums attiecībā uz abām šī panta daļām klasificējams kā mazāk smags noziegums. Turpmāk tiks aplūkota nonāvēšanas aiz neuzmanības pamatsastāva objektīvā puse.

Noziedzīga nodarījuma izdarīšana ir viens no cilvēka rīcības modeļiem, tādēļ jebkurā noziedzīgā nodarījumā, līdzīgi kā jebkurā citā cilvēka rīcībā, var izdalīt intelektuālo un gribas pusi, kuras ietvaros notiek lēmuma pieņemšana attiecībā uz to, ar kādiem līdzekļiem un paņēmieniem tiek sasniegts konkrēts mērķis un reālo izpildījumu, ar kuru tiek realizēti izraudzītie līdzekļi un paņēmieni, izdarot noteiktu darbību vai atturoties no tās.⁹⁰ Attiecībā uz noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, šo reālo izpildījumu jeb personas uzvedības ārējo

⁸⁸ Krastiņš U., Liholaļa V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs 2. Sevišķā daļa. Rīga: AFS, 2007, 225. lpp.

⁸⁹ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 21. lpp.

⁹⁰ Turpat. 49. lpp.

izpausmi, kas rada, vai var radīt kaitīgās izmaiņas apkārtējā pasaulē, kā arī nodarījuma izdarīšanas veidu, laiku, radīto kaitējumu un cēloņsakarību starp tām krimināltiesību doktrīnā sauc par noziedzīga nodarījuma objektīvo pusi.⁹¹

Noziedzīga nodarījuma ārējo pazīmju apzīmēšanai krimināltiesībās lieto terminu „nodarījums”, ar to saprotot noziedzīga nodarījuma izdarījušās personas kaitīgās uzvedības ārējās izpausmes divus veidus – prettiesisku darbību un bezdarbību (bezdarbības aktu).⁹² Attiecībā uz nonāvēšanu aiz neuzmanības jānorāda, ka tā var būt izdarīta gan ar aktīvu darbību, gan arī bezdarbības rezultātā.⁹³ No krimināltiesību zinātnes viedokļa ar aktīvu darbību saprot personas aktīvu, kaitīgu un prettiesisku uzvedību, kas pauž šīs personas apzinātu gribu un ir vērsta pret noziedzīga nodarījuma objektu, nodarot vai radot draudus nodarīt kaitējumu ar KL aizsargātām interesēm.⁹⁴ Nonāvēšanas aiz neuzmanības gadījumā, aktīva darbība izpaužas kā normatīvo aktu vai piesardzības noteikumu pārkāpšana, kuras rezultātā iestājas citas personas nāve. Tā, G.G., pildot tilta celtna operatora pienākumus, laikā, kad pārējie uzņēmuma darbinieki devās pusdienās, apzināti ignorējot piesardzības noteikumus un pārkāpjot darba aizsardzības reglamentējošo normatīvo aktu prasības, ar tilta celtni pārvietoja sienas paneli virs ceha teritorijā iebūvēta sliežu ceļa, novietojot vertikāli minēto sienas paneli uz divām koka brusām, kas atradās starp sliedēm, perpendikulāri tām. Nenostiprinot pārvietoto paneli, G.G. atkabināja to no celtna āķiem un atstāja bez uzraudzības cehā, tādā veidā, neizvēloties drošu darba paņēmieni sienas paneļa novietošanai. Nenostiprinātais sienas panelis, krītot uz blakus esošā veidņošanas galda pusi, saspieda starp paneli un veidņošanas galdu notikuma vietā esošo N.P., kā rezultātā iestājās viņas nāve. Ar savu darbību G.G. izdarīja prettiesisku N.P. nonāvēšanu aiz neuzmanības noziedzīgas nevēribas veidā, kas paredzēta KL 123. panta pirmajā daļā.⁹⁵

Ar bezdarbību krimināltiesībās saprot apzinātu, personas gribai atbilstošu pasīvu, kaitīgu un prettiesisku uzvedību, kas izpaudusies personai uzliktu tiesisku pienākumu nepildīšanā, kā rezultātā tiek nodarīts vai var tikt nodarīts kaitējums ar KL aizsargātām interesēm.⁹⁶ Izpētot augstākminēto bezdarbības definīciju, rodas jautājums, kas ir jāsaprot ar tiesiskiem pienākumiem, kuru nepildīšana, vai citiem vārdiem sakot, pārkāpšana, iestājosies

⁹¹ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 110. lpp.

⁹² Turpat. 111. lpp.

⁹³ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs 2. Sevišķā daļa. Rīga: AFS, 2007, 225. lpp.

⁹⁴ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 50. lpp.

⁹⁵ Liepājas tiesas 2010. gada 6. oktobra spriedums lietā Nr.11261004609.

⁹⁶ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 111. lpp.

noteiktām sekām, veido bezdarbību krimināltiesību izpratnē. Pieņemot, ka bezdarbības rezultātā nonāvēšana aiz neuzmanības iestājas kādu piesardzības noteikumu neievērošanas rezultātā,⁹⁷ loģiski būtu norādīt, ka piesardzības noteikumi un personai uzliktie tiesiskie pienākumi nav viens un tas pats. Piesardzības noteikumi var izpausties arī kā visiem zināmas morālās normas, kuras tomēr nav nostiprinātas tiesību aktos un līdz ar to nav uzskatāmas par personai uzliktiem tiesiskiem pienākumiem. Morālās un ētiskās normas, bez to nostiprināšanas tiesību aktos, nevar būt par iemeslu tiesisku sankciju piemērošanai par to neievērošanu, jo tiesiskā sankcija ir tikai un vienīgi tiesību normu sastāva elements.⁹⁸ Šajā gadījumā par bezdarbību krimināltiesību izpratnē būtu iespējams runāt tikai tad, ja personas ārējās uzvedības akts izpaudīsies kā tiesību aktos paredzētās rīcības neizdarīšana, ja personai ir bijusi iespēja to izdarīt.⁹⁹ Jāatzīmē, ka praksē tiesas pietiekami bieži, atzīstot personas par vainīgiem nonāvēšanas aiz neuzmanības izdarīšanā, norāda, kādus tiesību aktos uzliktos pienākumus vainīgais nav ievērojis, kas arī novedis pie citas personas nāves iestāšanās. Tā J.Z. izdarīja prettiesisku nonāvēšanu aiz neuzmanības, šādos apstākļos. Veicot grāvja tīrīšanas darbus, J.Z. neievēroja 2005. gada 21. jūnija Ministru Kabineta noteikumus Nr.434 „Darba aizsardzības prasības mežsaimniecībā”, kas nosaka minimālo rādiusu 5 m līdz augošam kokam, kuru atzaro (atdala zarus no augošiem kokiem), atzāģēja blīgznas zaru, kas uzkrīta A.Š., nodarot viņam smagus, dzīvībai bīstamus miesas bojājumus, kas bijuši tiešā cēloniskā sakarā ar cietušā nāves iestāšanos.¹⁰⁰ Tomēr jāatzīst, ka šāda pieeja tiesiski uzliku pienākumu definēšanai pārāk sašaurinātu bezdarbības krimināltiesisko būtību, tāpēc pareizāk būtu norādīt, ka atbildība par nonāvēšanu bezdarbības rezultātā var iestāties vienlaicīgi pastāvot objektīvajiem un subjektīvajiem priekšnoteikumiem, pie tam, pieskaitot pie objektīvajiem priekšnoteikumiem ne tikai tiesību aktos paredzēto pienākumu nepildīšanu, bet arī tādu personas pienākumu nepildīšanu, kuri izriet no personas profesijas, vienošanās, savukārt pie subjektīvajiem priekšnoteikumiem pieskaitot reālās iespējamības pastāvēšanu novērst citas personas nāves iestāšanos.¹⁰¹

Nemot vērā, ka nonāvēšana (tajā skaitā nonāvēšana aiz neuzmanības) ir noziedzīgs nodarījums ar materiālu sastāvu, tās objektīvo pusi veido ne tikai nodarījums (darbība vai

⁹⁷ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs 2. Sevišķā daļa. Rīga: AFS, 2007, 225. lpp.

⁹⁸ Малинин В.Б., Парфенов А.Ф. Объективная сторона преступления. Санкт-Петербург: Издательство Юридического института(Санкт-Петербург), 2004. с.53.

⁹⁹ Там же. с.60.

¹⁰⁰ Lierpājas tiesas 2010. gada 22. septembra spriedums lietā Nr.11261044110.

¹⁰¹ Козаченко И.Я., Незнамова З.А., Новоселов Г.П. Уголовное право. Особенная часть. Москва: Норма-Инфра, 1998. с.37.

bezdarbība), bet arī sekas – cietušā nāve un cēloņsakarība starp vainīgās personas darbību vai bezdarbību un sekām.¹⁰²

Cēloņsakarība ir objektīvā parādība, kas nav atkarīga no mūsu apziņas, bet tikai izskaidro konkrēto notikumu izcelsmi no citiem notikumiem.¹⁰³ Praksē attiecībā uz noziedzīgiem nodarījumiem ar materiālu sastāvu, tajā skaitā attiecībā uz nonāvēšanu aiz neuzmanības, nepieciešams ļoti skaidri izprast cēloņsakarības pastāvēšanu, jo, nekonstatējot cēloņsakarību starp personas nodarījumu un cietušā nāves iestāšanos, attiecīgā personas rīcība nevar tikt kvalificēta kā nonāvēšana aiz neuzmanības. Prof. V. Liholaja pamatoti apgalvo, ka, ņemot vērā to, ka personas nāves iestāšanās cēlonis var būt dažādu traumatisku iedarbību rezultāts, svarīgi ir konstatēt, ka iestājušās sekas ir tieši konkrētās darbības vai bezdarbības rezultāts, tas ir, ka konkrētā personas rīcība ir galvenais faktors, kas izraisījis personas nāvi.¹⁰⁴ Papildu tam, M. Leja norāda, ka, konstatējot cēloņsakarību noziedzīgos nodarījumos, kas izdarīti aiz neuzmanības, nepieciešams noskaidrot, vai piesardzības pasākuma, kura ignorēšanas rezultātā iestājas kaitīgās sekas, mērķis ir novērst tieši to apdraudējumu, kas radījis kaitīgās sekas. Ja atbilde ir noraidoša, tad jāsecina, ka cēloņsakarība nepastāv.¹⁰⁵ Tā, no L.K. celtās apsūdzības pēc KL 123. panta pirmās daļas, tika izslēgta apsūdzība par to, ka viņš neievēroja Noteikumu par kuģošanas līdzekļu satiksmi iekšējos ūdeņos 26.2. punkta prasības, kas paredz aizliegumu vadītājam izmantot kuģošanas līdzekli, kuru nepieciešams reģistrēt, ja uz tā šim nolūkam paredzētajās vietās nav norādītas valsts reģistrācijas numuru zīmes, jo tiesa atzina, ka minēto noteikumu 26.2. punkta pārkāpums nav tiešā cēloniskā sakarā ar cietušā D.B. nāvi, kas iestājas vainīgā vadītā kuterā sadursmes rezultātā ar gumijas laivu, kurā atradās cietušais.¹⁰⁶ Risinot jautājumu par cēloņsakarības pastāvēšanu, pirmkārt, nepieciešams atbildēt uz jautājumu, vai konkrētā personas rīcība ir nepieciešams konkrēto seku iestāšanos priekšnoteikums.¹⁰⁷ Ņemot vērā M. Lejas izvirzīto apgalvojumu, jāsecina, ka aprakstītajā piemērā visai pamatoti tika izslēgta apsūdzība par augstākminēto noteikumu 26.2. punkta neievērošanu, jo tā mērķis nav novērst dzīvības apdraudējumu un šī punkta pārkāpums nav nepieciešams cietušā nāves iestāšanās priekšnoteikums.

¹⁰² Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 115. lpp.

¹⁰³ Малинин В.Б., Парфенов А.Ф. Объективная сторона преступления. Санкт-Петербург: Издательство Юридического института(Санкт-Петербург), 2004. с.128.-129.

¹⁰⁴ Liholaja V. Komentāri par Latvijas tiesu praksi krimināllietās. 2.grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 14. lpp.

¹⁰⁵ Leja M. Noziedzīga nodarījuma izdarīšana aiz neuzmanības. Jurista Vārds, 2011. 14. jūnijs, nr.24. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=231486> [aplūkots 2012.gada 7.aprīlī].

¹⁰⁶ Jūrmalas pilsētas tiesas 2011. gada 25. janvāra spriedums lietā Nr.11410057807.

¹⁰⁷ Малинин В.Б., Парфенов А.Ф. Объективная сторона преступления. Санкт-Петербург: Издательство Юридического института(Санкт-Петербург), 2004. с.131.

Vēl viens nepieciešams nonāvēšanas aiz neuzmanības kā noziedzīga nodarījuma ar materiālu sastāvu objektīvās puses elements ir kaitīgās sekas. Jebkuras personas rīcības rezultātā apkārtējā pasaulē notiek izmaiņas, ko dēvē par sekām. Kaitīgās sekas ir personas darbības vai bezdarbības rezultātā nodarīts kaitējums ar KL aizsargātām interesēm.¹⁰⁸ Kā rakstījis P. Mincs, nonāvēšanas gadījumā noziedzīga darbība izpaužas nāves sagādāšanā,¹⁰⁹ līdz ar ko obligātās kaitīgās sekas, bez kuru iestāšanās nav iespējams konkrēto nodarījumu kvalificēt kā nonāvēšanu, ir personas nāves iestāšanās.

2.1.2. Nonāvēšanas aiz neuzmanības kvalificētā sastāva objektīvā puse

Krimināltiesībās bez noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmju iedalījuma objektīvajās un subjektīvajās pazīmēs, pazīstams arī noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmju iedalījums, pamatpazīmēs un fakultatīvajās jeb papildpazīmēs.¹¹⁰ Noziedzīga nodarījuma sastāva pamatpazīmes piemīt visiem noziedzīgu nodarījumu sastāviem, neatkarīgi no noziedzīga nodarījuma izpausmes.¹¹¹ Savukārt papildpazīmes var būt norādītas noziedzīga nodarījuma pamatsastāva pazīmju skaitā, bet var arī mainīt nodarījuma kvalifikāciju, veidojot kvalificēto vai privilīģēto noziedzīga nodarījuma sastāvu.¹¹² KL 123. panta otrajā daļā likumdevējs ir ietvēris divas kvalificējošās pazīmes, kas veido nonāvēšanas aiz neuzmanības kvalificēto sastāvu, proti, divu vai vairāku personu nonāvēšanu un nonāvēšanas izdarīšanu, rīkojoties ar šaujameroci, sprāgstošajām vielām vai citā vispārbīstamā veidā.

Krimināllikuma zinātniski praktiskajā komentārā ir noteikts, ka ar divu vai vairāku personu nonāvēšanu aiz neuzmanības jāsaprot gadījumi, kad pieļauta nevērība uzvedībā vai profesionālo pienākumu pildīšanā, kā rezultātā iet bojā ne mazāk kā divas personas.¹¹³ Noteicošais faktors, lai personas nodarījumu kvalificētu kā divu vai vairāku personu nonāvēšanu aiz neuzmanības ir tāds, ka bojā ir gājušās vismaz divas personas, neatkarīgi no tā, kādā veidā izpaudās nodarījums no objektīvās puses viedokļa, kā arī neatkarīgi no tā, kāds no diviem neuzmanības veidiem raksturo vainīgas personas psihisko attieksmi pret viņas nodarījumu. Tāpat, nedrīkst aizmirst, ka divu vai vairāku personu nonāvēšanas aiz

¹⁰⁸ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 125. lpp.

¹⁰⁹ Mincs P. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Ar V. Liholajas komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 218. lpp.

¹¹⁰ Mežulis D. Krimināltiesības shēmās. Vispārīgā daļa. Rīga: Zvaigzne ABC, 2002, 36.-37. lpp.

¹¹¹ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 19.-20. lpp.

¹¹² Krastiņš U. Mācība par nozieguma sastāvu. Rīga: Zvaigzne ABC, 1994, 15. lpp.

¹¹³ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs 2. Sevišķā daļa. Rīga: AFS, 2007, 228. lpp.

neuzmanības gadījumā nevar runāt par personas vienotu nodomu attiecībā uz šo personu nonāvēšanu, kā tas ir attiecībā uz KL 118. panta otrajā punktā paredzēto divu vai vairāku personu noslepkavošanu, kas ir galvenais kriminālatbildības nosacījums, kvalificējot personas nodarījumu saskaņā ar minēto pantu.¹¹⁴

Šaujamerocā definīcija atrodama Ieroču un speciālo līdzekļu aprites likuma 1. pantā, kurā paredzēts, ka šaujamerocis ir pārnēsājams ierocis ar stobru vai bez tā, kurā, šaujampulverim sadegot, šāviņš saņem kinētisko enerģiju virzes kustībai gāzu spiediena rezultātā.¹¹⁵ Nonāvēšanas aiz neuzmanības izdarīšanu, rīkojoties ar šaujameroci, ilustrē šāds piemērs no tiesu prakses. U.S. tika atzīts par vainīgu KL 123. panta otrajā daļā paredzētā noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, par to, ka organizēto dzinējmedību laikā, nepārliecinoties, vai šaušanas virzienā neatrodas cilvēki, izdarīja mērķētu šāvienu uz, iespējams, kustībā esošu meža dzīvnieku, taču trāpīja galvā lodes trajektorijā esošam A.Š, kā rezultātā iestājās A.Š nāve.¹¹⁶ Ar sprāgstošo vielu jeb sprāgstvielu atbilstoši Latvijas Republikas Augstākās tiesas izstrādātai definīcijai jāsaprot ķīmiskie savienojumi vai ķīmisku savienojumu maisījumi, kas ārēju faktoru iedarbībā ātri reaģē, izdalot lielu daudzumu gāzu un siltumenerģijas.¹¹⁷

Ar nonāvēšanas aiz neuzmanības izdarīšanu ar citu vispārbīstamu veidu jāsaprot nonāvēšana nevērīgi rīkojoties ar uguni, ūdeni, indīgām vielām, gāzi, paaugstinātas bīstamības avotiem¹¹⁸ un citiem vairāku personu dzīvībai bīstamiem līdzekļiem. KL 117. panta trešajā punktā ir paredzēta atbildība par slepkavību, kas izdarīta vairāku personu dzīvībai bīstamā veidā, saskaņā ar kuru iespējams kvalificēt personas nodarījumu, kad persona tiek noslepkavota spridzinot, dedzinot, applūdinot, izraisot nogruvumu, sagraujot ēkas, izmantojot šaujameroci, gāzi, indīgas vai stipri iedarbīgas vielas vietās, kur atrodas arī citi cilvēki, izraisot transportlīdzekļa, kurā brauc vairāki cilvēki, avāriju, saindējot ūdeni vai pārtikas produktus, kurus lieto vairākas personas.¹¹⁹ Jānorāda, ka tādā pašā veidā var tikt nonāvētas divas vai vairākas personas aiz neuzmanības, vienīgais ievērojot to, ka nonāvēšana aiz neuzmanības, kas izdarīta rīkojoties ar šaujameroci vai sprāgstošām vielām ir norādītas kā

¹¹⁴ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 162. lpp.

¹¹⁵ Ieroču un speciālo līdzekļu aprites likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 17. novembris, nr.183.

¹¹⁶ Ventspils tiesas 2010. gada 16. septembra spriedums lietā Nr.11151026509.

¹¹⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas 1997. gada 2. jūnija plēnuma lēmums Nr.5. Par tiesu praksi krimināllietās par neatļautām darbībām ar ieročiem, munīciju, sprāgstvielām un speciāliem līdzekļiem. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=208931&from=off> [aplūkots 2012.gada 16.aprīlī].

¹¹⁸ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs 2. Sevišķā daļa. Rīga: AFS, 2007, 228. lpp.

¹¹⁹ Turpat. 192. lpp.

atsevišķās kvalificējošās pazīmes KL 123. panta otrajā daļā un ievērojot, ka personas psihiskā attieksme pret vismaz divu personu nonāvēšanu raksturojamā kā neuzmanība.

2.2. Nonāvēšanas aiz neuzmanības subjektīvo pazīmju analīze

2.2.1. Nonāvēšanas aiz neuzmanības subjekts

Krimināltiesībās ar noziedzīga nodarījuma subjektu apzīmē prettiesisku darbību izdarījušu vai bezdarbību pieļāvušu fizisko un pieskaitāmo personu, kas uz nodarījuma izdarīšanas dienu ir sasniegusi KL paredzētu vecumu, līdz ar to viņu ir pamats saukt pie kriminālatbildības par viņas izdarīto noziedzīgo nodarījumu.¹²⁰ Kā redzams no noziedzīga nodarījuma subjekta definīcijas, lai noteiktu personu būtu iespējams atzīt par konkrētā nodarījuma subjektu, viņai jāatbilst diviem kritērijiem: jābūt sasniegušai KL noteikto vecumu un jābūt pieskaitāmai. Atbilstoši KL 11. pantam pie kriminālatbildības saucama fiziska persona, kas līdz noziedzīga nodarījuma izdarīšanas dienai sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu. Likumdevējs nav definējis pieskaitāmību, bet KL 13. panta pirmajā daļā ir skaidrots, kas ir nepieskaitāmība, nosakot, ka pie kriminālatbildības nav saucama persona, kas nodarījuma izdarīšanas laikā atradusies nepieskaitāmības stāvoklī, tas ir, psihisko traucējumu vai garīgās atpalcības dēļ nav varējusi saprast savu darbību un vadīt to. Izejot no dotās nepieskaitāmības definīcijas, loģiski secināms, ka par noziedzīga nodarījuma subjektu var būt vienīgi pieskaitāma persona, kas spēj saprast savu darbību un vadīt to. Krimināltiesību doktrīnā izdala arī speciālā subjekta jēdzienu, kuram līdz ar subjekta pamatpazīmēm piemīt arī citas KL panta dispozīcijā paredzētās īpašības.¹²¹ Attiecībā uz KL 123. pantā paredzētās nonāvēšanas aiz neuzmanības subjektu jānorāda, ka KL 123. pantā nav paredzētas speciālā subjekta pazīmes, tāpat, tam jāatbilst vispārīga subjekta pazīmēm.

2.2.2. Nonāvēšanas aiz neuzmanības subjektīvā puse

KL 123. pantā paredzētā nonāvēšana aiz neuzmanības pēc sastāva objektīvajām pazīmēm – objekta un objektīvās puses, kā arī pēc noziedzīga nodarījuma subjekta neatšķiras no KL XII nodaļā paredzētiem slepkavības veidiem, tādējādi šo nonāvēšanas veidu

¹²⁰ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 138. lpp.

¹²¹ Turpat. 149. lpp.

nodalīšanas kritērijs ir tieši nodarījuma subjektīvā puse.¹²² Ievērojot subjektīvās puses īpašo nozīmīgumu nonāvēšanas aiz neuzmanības citu sastāva elementu starpā, analizējot nonāvēšanas aiz neuzmanības sastāvu, būtu pamatoti pievērst subjektīvās puses analīzei lielāku uzmanību, sākumā noskaidrojot pašas subjektīvās puses kā noziedzīga nodarījuma sastāva elementa būtību un saturu.

Ja noziedzīga nodarījuma objektīvo pusi ir iespējams nosaukt par noziedzīga nodarījuma ārējo pusi, tad attiecībā pret to subjektīvā puse ir nodarījuma iekšēja puse, kas veido noziedzīga nodarījuma psiholoģisko jeb subjektīvo saturu.¹²³ Prof. U. Krastiņš raksta, ka noziedzīga nodarījuma subjektīvās puses saturu atklāj personas psihiskā attieksme pret viņas izdarīto prettiesisko darbību vai bezdarbību un kaitīgajām sekām, vai, citiem vārdiem sakot, tā ir personas iekšēja attieksme pret ārējā pasaulē objektīvi notiekošo, kas noziedzīga nodarījuma izdarīšanas gadījumā ir personas aktīvie vai pasīvie darbības procesi, kuru rezultātā iestājušās vai varējušās iestāties kaitīgas sekas, kā arī pret pašām sekām.¹²⁴ Šāda subjektīvās puses satura definīcija prasa pievērsties tai detalizētāk, sadalot tās analīzi divās daļās: pirmkārt, noskaidrojot, kas ir saprotams ar personas psihisko attieksmi un, otrkārt, atbildot uz jautājumu, attiecībā pret ko krimināltiesībās ir vērtējama personas psihiskā attieksme – pret tās izdarīto kaitīgo darbību vai pieļauto bezdarbību, vai pret kaitīgajām sekām, kas iestājas personas nodarījuma rezultātā?

Krievijas krimināltiesību zinātnieks A.I. Rarogs norāda, ka ar noziedzīga nodarījuma subjektīvo pusi jāsaprot personas psihiskā darbība, kas ir tieši saistīta ar izdarīto nodarījumu.¹²⁵ Līdzīgi par subjektīvo pusi izsakās vēl viens krimināltiesību zinātnieks – V.A. Nersesjans – apgalvojot, ka personas attieksmi pret viņas izdarīto sabiedriski kaitīgo nodarījumu veido savstarpēji saistītie personas psihiskās darbības elementi.¹²⁶ Prof. U. Krastiņš norāda, ka subjektīvā puse ir identificējama ar vainīgās personas (nodarījuma subjekta) psihisko darbību, kas tieši saistīta ar izdarīto (objektu un objektīvo pusi), kas apvieno vienotā veselā personas psihiskās darbības intelektuālos un gribas procesus.¹²⁷ Attiecībā uz pirmo jautājumu, ko darba autors izvirzījis subjektīvās puses kā noziedzīga

¹²² Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 177. lpp.

¹²³ Здравомыслов Б.В. Уголовное право России. Общая часть. Москва: Юристъ, 1996. с.161.

¹²⁴ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 151. lpp.

¹²⁵ Парог А.И. Квалификация преступлений по субъективным признакам. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003. с.52.

¹²⁶ Нерсесян В.А. Ответственность за неосторожные преступления. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. с.18.

¹²⁷ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 151. lpp.

nodarījuma sastāva elementa analīzei, jāsecina, ka personas iekšējo attieksmi, noziedzīga nodarījuma subjektīvās puses izpratnē veido personas psihiskā darbība, kura sastāv no intelektuāliem un gribas procesiem. Intelektuālos procesus raksturo personas izdarītās darbības vai pieļautas bezdarbības faktiskā satura un sociālās nozīmes apzināšanās, bet nodarījumos ar materiālu sastāvu arī kaitīgo sekū paredzēšana vai iespēja tās paredzēt.¹²⁸ Gribas procesus raksturo personas griba kā psiholoģisks kritērijs, kas raksturo apzinātu spēju reaģēt uz ārējās pasaules noteikumiem, kā arī spēju patstāvīgi spriest un rīkoties.¹²⁹

Pievēršoties jautājumam, pret ko ir vērtēta personas iekšējā attieksme, analizējot nodarījuma subjektīvo pusi, var pievērsties A. Judina dotai subjektīvās puses definīcijai, kurā viņš norāda, ka psihiskā attieksme vērtējama pret personas izdarīto noziedzīgo nodarījumu un tā sekām.¹³⁰ Tomēr jāatzīmē, ka krimināltiesību doktrīnā pazīstami arī noziedzīgi nodarījumi ar formāliem sastāviem, kuri satur vienīgi tādas pazīmes, kas raksturo pašu kaitīgo darbību, neatkarīgi no sekū iestāšanās.¹³¹ Tādos nodarījumos nav iespējams konstatēt personas attieksmi pret kaitīgajām sekām, bet tas nenozīmē, ka tajos nav iespējams konstatēt subjektīvo pusi. Pieņemamāks, ir viedoklis, ka nodarījumos ar materiālu sastāvu jāvērtē personas attieksme gan pret izdarīto darbību vai pieļauto bezdarbību, gan pret kaitīgajām sekām, savukārt nodarījumos ar formālu sastāvu – tikai pret darbību vai bezdarbību.¹³² KL nav skaidrota subjektīvās puses kā noziedzīga nodarījuma sastāva elementa būtība, bet ir tikai norādes uz vainu un tās formām.¹³³ KL 8. panta otrajā daļā ir noteikts, ka, nosakot noziedzīgo nodarījumu izdarījušās personas vainas formu, jākonstatē šīs personas psihiskā attieksme pret noziedzīga nodarījuma objektīvajām pazīmēm. Vaina ir subjektīvās puses pamatpazīme¹³⁴, līdz ar to būtu pamatoti secināt, ka, konstatējot noziedzīga nodarījuma subjektīvo pusi, jāizvērtē personas psihiskā attieksme pret nodarījuma objektīvajām pazīmēm, kas, pēc autora uzskata, ir precīzākais veids kā norādīt pret kādām noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmēm ir vērtējama personas psihiskā attieksme, konstatējot subjektīvo pusi, jo tā atbilst gan noziedzīgiem nodarījumiem ar materiāliem sastāviem, gan ar formāliem.

¹²⁸ Рапог А.И. Квалификация преступлений по субъективным признакам. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003. с.66.

¹²⁹ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 151. lpp.

¹³⁰ Judins A. Krimināltiesību terminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: RaKa, 1999, 119. lpp.

¹³¹ Krastiņš U. Mācība par nozieguma sastāvu. Rīga: Zvaigzne ABC, 1994, 19. lpp.

¹³² Нерсесян В.А. Ответственность за неосторожные преступления. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. с.30.

¹³³ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 153. lpp.

¹³⁴ Krastiņš U. Mācība par nozieguma sastāvu. Rīga: Zvaigzne ABC, 1994, 60. lpp.

Krimināltiesību teorijā izdala šādas noziedzīga nodarījuma subjektīvās puses pazīmes: vainu – nodoma vai neuzmanības formā, motīvu un mērķi.¹³⁵ Atbilstoši pazīmju iedalījumam pamatpazīmēs un papildpazīmēs, vaina ir noziedzīga nodarījuma subjektīvās puses pamatpazīme, bet motīvs un mērķis ir papildpazīmes. Krimināltiesību zinātnieku starpā pastāv viedoklis, ka noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse un vaina ir identiski jēdzieni, ko pamato ar to, ka personas intelektuālā un gribas darbība ir nesaraujama ar motivējošo un emocionālo darbību.¹³⁶ Tomēr šāds viedoklis atzīstams par nepamatotu, jo vaina nevar atklāt personas psihisko darbību pilnībā, tā neaptver tos iekšējos dzinulus, kas mudinājuši personu izdarīt noziedzīgu nodarījumu, kā arī ko persona ir vēlējusies sasniegt, izdarot noziedzīgu nodarījumu. Šo vainīgās personas psihiskās attieksmes pusi palīdz atklāt motīvs un mērķis.¹³⁷ Identificējot noziedzīga nodarījuma subjektīvo pusi tikai ar personas vainu, tiktu nepamatoti sašaurināts subjektīvās puses saturs.

Runājot par subjektīvās puses papildpazīmēm – motīvu un mērķi, jāatzīmē, ka krimināltiesībās tiek atzīts viedoklis, ka noziedzīgos nodarījumos, kas izdarīti aiz neuzmanības, nevar būt konstatējami motīvs un mērķis. No pirmā acu skatiena šāds viedoklis izskatās pamatots, ņemot vērā, ka motīvs ir konkrēto personas vēlmju un interešu izraisīts iekšējais pamudinājums, kas rada personā apņemšanos izdarīt noziedzīgu nodarījumu¹³⁸, bet mērķis ir ideālais (domājamais) priekšstats par vēlamo rezultātu, kura sasniegšanu persona cenšas panākt, izdarot noziedzīgu nodarījumu.¹³⁹ Pieņemot, ka nodarījums tiek izdarīts aiz neuzmanības, šķiet neloģiski, ka personai jau pirms tā izdarīšanas būtu priekšstats par vēlamo rezultātu un vēl vairāk, ka pastāvētu iekšējais pamudinājums, kas virzītu personu uz šī nodarījuma izdarīšanu. Tomēr noziedzīgos nodarījumos, kas tiek izdarīti aiz neuzmanības, motīvs un mērķis būtu jāizvērtē, abstrahējoties no kaitīgajām sekām, kas iestājušās nodarījuma rezultātā. Noraidot motīva un mērķa pastāvēšanu neuzmanīgos nodarījumos, tiek noraidīta arī gribas momenta pastāvēšana nodarījumā kā tāda, jo griba nevar pastāvēt bez motīva.¹⁴⁰ Jāatzīst, ka motīvs un mērķis noziedzīgos nodarījumos, kas izdarīti aiz neuzmanības, atšķirībā no tīšiem nodarījumiem, nav tiešā veidā saistīti ar kaitīgajām sekām,

¹³⁵ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 152. lpp.

¹³⁶ Парог А.И. Квалификация преступлений по субъективным признакам. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003. с.54.

¹³⁷ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 152. lpp.

¹³⁸ Парог А.И. Квалификация преступлений по субъективным признакам. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003. с.139.

¹³⁹ Там же. с.149.

¹⁴⁰ Нерсесян В.А. Ответственность за неосторожные преступления. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. с.16.

jo personas motīvi un mērķi, kas viņu virza uz tās darbības izdarīšanu, kuras rezultātā iestājas kaitīgās sekas, nav vērsti uz to, lai panāktu kaitīgo seku iestāšanos, bet tieši otrādi, uz kāda derīga mērķa sasniegšanu. Jānorāda, ka neuzmanīgos nodarījumos nepastāv noziedzīga nodarījuma motīvs un mērķis, bet pastāv personas rīcības, kuras rezultātā iestājas kaitīgas sekas, motīvs un mērķis, kuri būtu ņemami vērā, konstatējot vainu un nosakot sodu.¹⁴¹

Vainu kā subjektīvās puses pamatpazīmi būtu pamatoti izpētīt detalizētāk. Vaina ir personas psihiskā attieksme nodoma vai neuzmanības formā pret viņas izdarīto prettiesisko darbību vai bezdarbību un ar to cēloņsakarīgi saistītajām kaitīgajām sekām.¹⁴² Tā ir atzīstama par galveno juridisko pazīmi, kas raksturo jebkura tiesībpārkāpuma psiholoģisko saturu.¹⁴³ Vainas institūta nozīmīgums izpaužas arī tajā, ka tā veido kriminālatbildības subjektīvo pamatu¹⁴⁴, kā arī saistībā ar krimināltiesībās atzīto vainīguma principu, kas ir nostiprināts KL 1. pantā, objektīvā pieskaitāmība jeb kriminālatbildība bez vainas Latvijas krimināltiesību teorijā netiek atzīta - nav noziedzīga nodarījuma bez vainas (*nullum crimen sine culpa*).¹⁴⁵ Svarīga vainas institūta loma parādās arī saistībā ar KL 8. panta pirmajā daļā nostiprināto sodāmības principu, kura būtība izpaužas tādējādi, ka sodīt var tikai personu, kuras nodarījuma ir konstatēta vaina – nav soda bez vainas (*nulla poena sine culpa*).¹⁴⁶

Vainas kā psihiskās attieksmes elementi ir apziņa un griba, tādējādi vainu raksturo divi momenti – intelektuālais moments un gribas moments. Dažādas likumā paredzētas šo momentu savstarpējas kombinācijas veido divas vainas formas – nodomu un neuzmanību.¹⁴⁷ Šīs divas vainas formas ir nostiprinātas KL - 9. pants definē noziedzīga nodarījuma izdarīšanu ar nodomu (tīši) - bet 10. pants – noziedzīga nodarījuma izdarīšanu aiz neuzmanības. Saskaņā ar KL 9. pantu noziedzīgs nodarījums ir atzīstams par izdarītu ar nodomu (tīši), ja persona, kas to izdarījusi, ir paredzējusi nodarījuma sekas un vēlējusies tās (tiešs nodoms) vai, kaut arī šīs sekas nav vēlējusies, tomēr apzināti pieļāvusi to iestāšanos (netiešs nodoms). Kā redzams no likuma regulējuma, atkarībā no tā, kā izpaudies gribas moments tiek izdalīti divi nodoma veidi: tiešs un netiešs. Tiešā un netiešā nodoma intelektuālie momenti sakrīt, bet gribas

¹⁴¹ Нерсесян В.А. Ответственность за неосторожные преступления. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. с.16.

¹⁴² Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 154.lpp.

¹⁴³ Рагоз А.И. Квалификация преступлений по субъективным признакам. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003. с.63.

¹⁴⁴ Тяжкова И.М. Неосторожные преступления с использованием источников повышенной опасности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. с.13.

¹⁴⁵ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 65.lpp.

¹⁴⁶ Krauss D., Pastile K. Krimināltiesību pamatjautājumi Latvijā un Vācijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2002, 82. lpp.

¹⁴⁷ Здравомыслов Б.В. Уголовное право России. Общая часть. Москва: Юристъ, 1996. с.163.

momenti atšķiras ar to, ka tiešā nodoma gadījumā to raksturo kaitīgo seku iestāšanās vēlēšanās, bet netieša nodoma gadījumā persona nav vēlējusies kaitīgo seku iestāšanos, bet ir apzināti tos pieļāvusi vai ir bijusi vienaldzīga pret to iestāšanos.¹⁴⁸ Detalizētāka nodoma veidu analīze netiks veikta, jo KL 123. panta paredzēto nodarījumu iespējams izdarīt tikai aiz neuzmanības, tomēr netieša nodoma un neuzmanības veida - noziedzīgas pašpaļāvības - līdzības dēļ netieša nodoma izpratnei ir nozīme pie minēto vainas formu norobežošanas, kas tiks aprakstīta vēlāk.

Arī noziedzīgiem nodarījumiem, kas izdarīti aiz neuzmanības, likums paredz divus veidus: noziedzīga pašpaļāvība un noziedzīga nevērība. KL 123. pantā paredzētā nonāvēšana aiz neuzmanības var būt izdarīta gan aiz noziedzīgas pašpaļāvības, gan aiz noziedzīgas nevērības, tāpēc pie neuzmanības veidiem vērts pievērsties detalizētāk. Noziedzīgs nodarījums atzīstams par izdarītu aiz neuzmanības, ja persona, kas to izdarījusi, ir paredzējusi savas darbības vai bezdarbības seku iestāšanās iespēju, tomēr vieglprātīgi paļāvusies, ka tās varēs novērst (noziedzīga pašpaļāvība), vai arī nav paredzējusi šādu seku iestāšanās iespēju, kaut gan pēc nodarījuma konkrētajiem apstākļiem tai vajadzēja un tā varēja tās paredzēt (noziedzīga nevērība).

Lai labāk izprastu noziedzīgas pašpaļāvības būtību un saturu, autors izpētījis konkrētu piemēru no tiesu prakses. Rīgas apgabaltiesa atzina, ka pirmās instances tiesa, aprakstot noziedzīga nodarījuma subjektīvo pusi, spriedumā kļūdaini norādījusi neuzmanības vainas formu – noziedzīgu nevērību, kas ir pretrunā ar aprakstošo daļu. Tiesa konstatēja, ka L.K. izdarīja noziedzīgu nodarījumu saskaņā ar KL 123. pirmo daļu un tā subjektīvā puse izpaužas noziedzīgas pašpaļāvības formā. L.K., vadot kuteri Lielupes un Buļļupes satekā, vietā, kur tajā dienā un laikā bija peldošo līdzekļu un peldētāju intensīvā kustība, vieglprātīgi paļāvās, ka konkrētajā situācijā visi peldošo līdzekļu vadītāji strikti izpildīs drošības noteikumus, tajā skaitā arī cietušais, kurš atradās piepūšamajā gumijas laivā. L.K. nenodrošināja apkārtējas situācijas vizuālo novērošanu un peldošo līdzekļu blīvuma šajā akvatorijā noteikšanu sadursmes izvairīšanās nolūkā, kā arī nenodrošināja drošu ātrumu. Vainīgais pārkāpa Noteikumus par kuģošanas līdzekļu satiksmi iekšējos ūdeņos un izraisīja sadursmi ar gumijas laivu, kurā atradās cietušais D.B. Sadursmes rezultātā D.B. tika nodarīti smagi miesas bojājumi, kas ir bijuši tiešā cēloniskā sakarā ar nāves iestāšanos.¹⁴⁹

¹⁴⁸ Гаухман Л.Д., Колодкин Л.М., Максимов С.В. Уголовное право: Часть общая. Часть особенная. Москва: Юриспруденция, 1999. с.123.

¹⁴⁹ Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2011. gada 12. oktobra lēmums lietā Nr. 11410057807.

Izanalizēsim tiesas argumentus par labu noziedzīgai pašpaļāvībai pēc kārtas. Tiesa norāda, ka L.K., vadot kuteri vietā, kur notika intensīva peldošo līdzekļu un peldētāju kustība, vieglprātīgi paļāvās, ka visi peldošo līdzekļu vadītāji izpildīs drošības noteikumus. No minētā secināms, ka, pēc tiesas viedokļa, vainīgais nevarēja paļauties uz to, ka pārējās personas izpildīs drošības noteikumus. Šāda tiesas pieeja ir pretrunā paļaušanās principam, kas ir atļautā riska robežu noteikšanas viens no pamatelementiem. Ar atļauto risku saprot robežu, līdz kurai personas nodarījums nav krimināli sodāms. Paļaušanās principa būtība ir tāda, ka persona, kura ievēro nepieciešamo rūpību (konkrētā gadījumā – Noteikumus par kuģošanas līdzekļu satiksmi iekšējos ūdeņos), var paļauties, ka arī citi tos ievēros. Pretēja pieeja padarītu tiesību normas par liekām.¹⁵⁰

Tāpat tiesa norāda, ka noziedzīgas pašpaļāvības gadījumā personas apziņa un griba nav vienalīdzīga pret viņa darbības vai bezdarbības sekām. Šādi noziedzīgas pašpaļāvības saturu raksturojis prof. U. Krastiņš grāmatā “Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums.”. Tiesas spriedumā nav atrodama nedz atsauce uz minēto grāmatu, nedz arī detalizētāka analīze, kā konkrētajā gadījumā izpaudies tas, ka vainīgā apziņa un griba nebija vienalīdzīga pret sekām. Krimināltiesību teorijā tiek atzīts, ka noziedzīgas pašpaļāvības gadījumā personas nevēlēšanos, lai iestātos kaitīgas sekas, raksturo gribas moments, bet intelektuālais moments raksturo kaitīgo seku iestāšanās iespējas paredzēšanu un vainīgā pašpārliecinātu paļāvību, ka tās varēs novērst.¹⁵¹ Lai gan jāatzīst, ka arī šāda pieeja pašpaļāvības intelektuāla un gribas momenta savstarpējai sadalīšanai nav līdz galam precīza, jo tiek atzīts, ka vainīgā vieglprātīga paļaušanās uz to, ka kaitīgās sekas neiestāsies tā iemesla dēļ, ka tās izdosies novērst ar kādu reālu spēku palīdzību, attiecināma uz gribas momentu.¹⁵²

Tiesas norādītās pazīmes raksturo pašpaļāvības gribas momentu, bet intelektuālo momentu tiesa nav izanalizējusi. Tiek atzīts, ka noziedzīgas pašpaļāvības intelektuālais moments veidojas no vairākām pazīmēm.¹⁵³ Galvenokārt likumā minētā kaitīgo seku iestāšanās iespējas paredzēšana. Valdošais viedoklis ir tāds, ka kaitīgo seku paredzēšana pašpaļāvības gadījumā izpaužas abstraktā veidā,¹⁵⁴ kas nozīmē, ka persona paredz kaitīgo

¹⁵⁰ Schneider S. Das Täterschaftsattribut der Risikoherrschaft und die Beteiligungsformen der fahrlässigen Erfolgsdelikte. Dissertation. 2002, S. 159. Pieejams: <http://www.db-thueringen.de/servlets/DerivateServlet/Derivate-1321/Dissertation.pdf> [aplūkots 2012. gada 16. aprīlī].

¹⁵¹ Гаухман Л.Д., Колодкин Л.М., Максимов С.В. Уголовное право: Часть общая. Часть особенная. Москва: Юриспруденция, 1999. с.128.

¹⁵² Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs 2. Sevišķā daļa. Rīga: AFS, 2007, 226. lpp.

¹⁵³ Нерсесян В.А. Ответственность за неосторожные преступления. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. с.82.

¹⁵⁴ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 172. lpp.

seku iestāšanās iespējamību līdzīgās situācijās, bet ne konkrētajā situācijā. Jāatzīmē, ka pašpaļāvības gadījumā tiek uzsvērtā vainīgā attieksme tieši pret kaitīgajām sekām, nevis pret pašu darbību, kas pamatojams ar to, ka pārsvarā atbildība par neuzmanīgiem nodarījumiem iestājas tikai pastāvot kaitīgajām sekām, jo pati darbība vai bezdarbība kā tāda nav bīstama, līdz ar ko personas attieksme pret to nav nozīmīga.¹⁵⁵ Atzīstot, ka vainīgā attieksme pret kaitīgajām sekām izpaudusies noziedzīgas pašpaļāvības veidā, svarīgi noskaidrot, vai viņam ir bijis pietiekams pamats cerēt, ka kaitīgo seku iestāšanās tiks novērsta, izvērtējot gan objektīvos, gan subjektīvos faktorus.¹⁵⁶ Tiesa minētajā piemērā norāda, ka „persona rēķinās ar konkrētiem un reāliem apstākļiem, kas pēc viņa domām neļaus iestāties kaitīgajām sekām”¹⁵⁷, nepasakot konkrēti, kādi tieši apstākļi ir ar to domāti. I.M. Tjažkova piedāvā no objektīvo faktoru viedokļa izvērtēt, kā būtu jārikojas apzinīgam vidusmēra cilvēkam, kas ievēro sabiedrībā atzītos piesardzības noteikumus vai tehnikas izmantošanas gadījumā, specifiskos noteikumus, bet no subjektīvo faktoru viedokļa vērtējot vainīgā vecumu, pieredzi, izglītību.¹⁵⁸ Autors uzskata, ka tiesai, pamatojot savu izvēli attiecībā uz vainīgā pieļautās neuzmanības veidu, konkrētajā gadījumā bija jāizvērtē šie faktori. Tāpat, norobežojot noziedzīgu pašpaļāvību un noziedzīgu nevērību, jāņem vērā tas, ka atšķirībā no abām nodoma formām un noziedzīgas pašpaļāvības, noziedzīga nevērība nav saistīta ar darbības vai bezdarbības kaitīgo seku iestāšanās iespējas paredzēšanu.¹⁵⁹

Noziedzīga nevērība ir tādos gadījumos, kad vainīgais nav paredzējis kaitīgo seku iestāšanās iespēju, kaut gan pēc nodarījuma konkrētajiem apstākļiem viņam vajadzēja un viņš varēja tās paredzēt.¹⁶⁰ Noziedzīgas nevērības gribas momentu raksturo divi kritēriji - objektīvais (vajadzēja paredzēt) un subjektīvais (varēja paredzēt). Objektīvais kritērijs nozīmē, ka personai jāievēro savas profesijas, specialitātes vai nodarbošanās piesardzības noteikumi, kas tiek prasīts tādēļ, lai nepieļautu kaitīgo seku iestāšanos. Subjektīvais kritērijs vērtējams, ievērojot to, vai konkrētā persona atbilstoši savām personiskajām īpašībām, kvalifikācijai, konkrētajiem apstākļiem, situācijai, kurā noziedzīgs nodarījums izdarīts, varēja

¹⁵⁵ Рапог А.И. Квалификация преступлений по субъективным признакам. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003. с.112.

¹⁵⁶ Тяжкова И.М. Неосторожные преступления с использованием источников повышенной опасности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, с.24.

¹⁵⁷ Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2011. gada 12. oktobra lēmums lietā Nr.11410057807.

¹⁵⁸ Тяжкова И.М. Неосторожные преступления с использованием источников повышенной опасности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. с.24.

¹⁵⁹ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 173. lpp.

¹⁶⁰ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs 2. Sevišķā daļa. Rīga: AFS, 2007, 226. lpp.

paredzēt savas darbības vai bezdarbības kaitīgās sekas.¹⁶¹ Krievijas krimināltiesībās tiek atzīts, ka noziedzīgai nevērībai pilnībā nepiemīt intelektuālais un gribas momenti, ar ko tā būtiski atšķiras no nodoma un noziedzīgas pašpaļāvības.¹⁶² Tomēr Krievijas krimināltiesību zinātnieki norāda, ka pašpaļāvībai un nevērībai ir kopīga psiholoģiskā un sociālā izcelsme, kas ir saistīta ar personas negatīvām īpašībām – nepietiekama vērtība, paaugstināta pašapziņa, neuzmanīgums, nevērīga attieksme pret sabiedrībā pastāvošām piesardzības normām.¹⁶³ Tāpat tiek atzīts, ka nevērības gadījumā persona neapzinās savas rīcības faktisko pusi. Līdz ar to persona neparedz kaitīgo seku iestāšanos, vai arī apzinās savas rīcības faktisko pusi, bet tomēr neparedz kaitīgo seku iestāšanās iespēju.¹⁶⁴ Prettiesiski atņemot citai personai dzīvību aiz noziedzīgas nevērības, vainīgais var apzināties, ka pārkāpj noteiktos piesardzības noteikumus, bet neparedz cietušā nāves iestāšanos, vai arī, izdarot noteiktu darbību, vainīgais pat neapzinās, ka ar šo darbību tiek pārkāpti kādi piesardzības noteikumi.¹⁶⁵ Atgriežoties pie augstākminētā piemēra, jāsecina, ka nav pamata apgalvot, ka vainīgais neapzinājās savas rīcības faktisko pusi. L.K. nenodrošināja apkārtējas situācijas vizuālo novērošanu un neizvēlējās drošu kustības ātrumu, ar to pārkāpjot Noteikumus par kuģošanas līdzekļu satiksmi iekšējos ūdeņos. Ņemot vērā tiesas spriedumā norādīto, ka L.K. bija mazizmēra kuģošanas līdzekļu vadītāja apliecība, jāatzīst, ka viņam bija jāzina Noteikumi par kuģošanas līdzekļu satiksmi iekšējos ūdeņos. Tātad, L.K. nevarēja neapzināties, ka ar savu rīcību viņš pārkāpj minētos noteikumus, tādējādi nevarēja arī neapzināties savas rīcības faktisko pusi. Tāpat nevar apgalvot, ka apzinoties savu pārkāpumu, L.K. tomēr neapzinājās kaitīgo seku iestāšanās iespējamību. Kā jau tika minēts, L.K. vadīja kuteri vietā, kur tajā dienā un laikā bija peldošo līdzekļu un peldētāju intensīva kustība, turklāt viņš nenodrošināja drošu kustības ātrumu. Pie šādiem apstākļiem nebūtu pamatoti apgalvot, ka vainīgais neapzinājās kaitīgo seku iestāšanās iespējamību, ņemot vērā arī to, ka kuteris ir paaugstinātas bīstamības avots. Tiesa pamatoti secināja, ka L.K. psihiskā attieksme pret izdarīto nodarījumu izpaudusies kā noziedzīga pašpaļāvība, jo viņš apzinājās un paredzēja kaitīgo seku iestāšanās iespējamību, bet vieglprātīgi paļāvās, ka konkrētajā gadījumā kaitīgas sekas neiestāsies. Tomēr tiesas spriedumā, pēc autora domām, vainas formas un veida izvēle netika pietiekami pamatota.

¹⁶¹ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 174. lpp.

¹⁶² Гаухман Л.Д., Колодкин Л.М., Максимов С.В. Уголовное право: Часть общая. Часть особенная. Москва: Юриспруденция, 1999. с.130.

¹⁶³ Тяжкова И.М. Неосторожные преступления с использованием источников повышенной опасности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. с.26.

¹⁶⁴ Там же. с.28.

¹⁶⁵ Нерсесян В.А. Ответственность за неосторожные преступления. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. с.102.

Tiesu praksē attiecībā uz KL 123. pantā paredzētā nodarījuma izdarīšanu biežāk sastopama nonāvēšana aiz neuzmanības, kas izdarīta aiz noziedzīgas nevērības. J.N tika apsūdzēts pēc KL 123. panta pirmās daļas par Z.N nonāvēšanu aiz neuzmanības noziedzīgas nevērības veidā, jo, būdams alkohola ietekmē, paužot savu agresiju, tīši iesitis cietušajai pa kaklu, nodarot vieglu miesas bojājumu, kura rezultātā cietusī nokrita uz grīdas un zaudēja samaņu. J.N., būdams pārliecināts, ka no pielietotās vardarbības iestājās Z.N. nāve, nolēma slēpt viņas līķi, aiznesot cietušo līdz upes krastam un iemetot upē. Tādējādi aiz J.N. neuzmanības iestājās Z.N. nāve no mehāniskās asfiksijas – noslīkšanas ūdenī.¹⁶⁶

Minētajā gadījumā vainīgais nav paredzējis kaitīgo sekus – cietušās nāves iestāšanās iespējamību, būdams pārliecināts, ka cietusī jau ir mirusi. Izdarot nonāvēšanu aiz noziedzīgas nevērības, vainīgais neapzinās savas rīcības faktisko pusi, neparedzot kaitīgo sekus iestāšanās iespējamību.¹⁶⁷ Kaitīgo sekus iestāšanās iespējamības neparedzēšana ir cieši saistīta ar subjektīvo iespēju tās paredzēt¹⁶⁸, ko ietver sevī noziedzīgas nevērības gribas momenta subjektīvais kritērijs. Minētajā gadījumā tiesai bija jāizvērtē, vai vainīgais varēja paredzēt cietušās nāves iestāšanos, ņemot vērā viņa personiskās īpašības un noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas apstākļus, kā arī jānorāda, ka vainīgajam vajadzēja paredzēt cietušās nāves iestāšanās iespējamību, ņemot vērā sabiedrībā atzītas piesardzības normas, kuras jāievēro, rīkojoties ar ūdeni. Tāpat vainīgajam bija jāapzinās, ka cietusī, no viņa pielietotās vardarbības, nav mirusi, bet atrodas bezsamaņas stāvoklī, līdz ar ko, iemetot viņu upē, ir bijis jāparedz iespēja, ka cietusī noslīks.

¹⁶⁶¹⁶⁶ Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2011. gada 2. jūnija spriedums lietā Nr.11151022910.

¹⁶⁷ Тяжкова И.М. Неосторожные преступления с использованием источников повышенной опасности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. с.27.

¹⁶⁸ Нерсесян В.А. Ответственность за неосторожные преступления. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. с.111.

3. KVALIFIKĀCIJAS UN NOROBEŽOŠANAS PROBLĒMJAUTĀJUMI

Noziedzīga nodarījuma kvalifikācija ir likumības principa ievērošanas viens no nepieciešamiem priekšnosacījumiem, ar kuru tiek izteikts noziedzīga nodarījuma un vainīgās personas juridiskais un sociāli politiskais novērtējums.¹⁶⁹ Teorijā un praksē, kā norāda prof. V. Liholaja, kvalifikācijas jēdzienam ir divējāda nozīme – pirmkārt, to lieto apzīmējot noteikto loģisko procesu, kas vērsts uz konkrētās situācijas pazīmju salīdzināšanu ar KL Sevišķās daļas normā paredzētā noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmēm un to atbilstības konstatēšanu, un, otrkārt, kvalifikācija ir izdarīta noziedzīga nodarījuma tiesiskais vērtējums.¹⁷⁰ Noziedzīga nodarījuma kvalifikācijai ir svarīga loma ne tikai krimināltiesību teorijā, bet arī kriminālprocesā, ko apstiprina Kriminālprocesa likuma (Turpmāk arī KPL) 398. panta regulējums, kurā teikts, ka, uzsākot kriminālprocesu, izmeklējamo rīcību var kvalificēt tikai pēc piederības pie noziedzīgu nodarījumu grupas objekta, savukārt, kad iegūti pietiekami pierādījumi, nodarījumu kvalificē pēc konkrētā KL panta.¹⁷¹ Noziedzīga nodarījuma kvalifikācija pēc konkrētā KL panta, atbilstoši KPL 398. panta trešajai daļai, ir arī obligāts priekšnoteikums personas atzīšanai par aizdomās turēto un drošības līdzekļu piemērošanai.

Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas procesā dažkārt var rasties grūtības, norobežojot atsevišķus nodarījumus, kas, no objektīvās puses aspekta, var izpausties pilnīgi identiski, bet, atkarībā no tā kā ir izpaudusies vainīgās personas subjektīvā attieksme pret izdarīto, likumdevējs ir paredzējis dažādus noziedzīgu nodarījumu sastāvus, paredzot arī atšķirīgas sankcijas par šo nodarījumu izdarīšanu, līdz ar to pareiza nodarījuma kvalifikācija ir ļoti svarīga gan no krimināltiesību teorijas viedokļa, gan no personu tiesību ievērošanas viedokļa, lai radušās krimināltiesiskās attiecības tiktu taisnīgi noregulētas bez nepamatotas iejaukšanās personas dzīvē, kā to pieprasa KPL 1. pantā nostiprinātais kriminālprocesa mērķis.

3.1. Nonāvēšanas aiz neuzmanības norobežošana no slepkavības, kas izdarīta ar netiešu nodomu

Nonāvēšanai aiz neuzmanības gan pēc objekta, gan pēc objektīvās puses un subjekta ir līdzība ar slepkavību, tomēr atbildība par vienu un par otru nodarījumu paredzēta dažādos KL

¹⁶⁹ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 85. lpp.

¹⁷⁰ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas teorētiskie pamati un prakse. Rīga: AFS, 2001, 4. lpp.

¹⁷¹ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11. maijs, nr.74.

pantos, kas liek izlemt jautājumu par šo nodarījumu norobežošanu. Kā jau tika minēts, nonāvēšanas aiz neuzmanības un slepkavības norobežošanas kritērijs ir abu nodarījumu subjektīvā puse. Sākotnēji var likties, ka šo nodarījumu norobežošanā nevar rasties nekādas grūtības, jo slepkavība, no subjektīvās puses viedokļa, ir tīša dzīvības atņemšana, savukārt nonāvēšanas aiz neuzmanības gadījumā vainīgā psihiskā attieksme pret izdarīto vērtējama kā neuzmanība. Pievēršoties nodoma un neuzmanības veidu detalizētākai salīdzināšanai, neizbēgami nonāksim pie secinājuma, ka netiešam nodomam un noziedzīgai pašpaļāvībai ir ļoti liela līdzība. Prof. U. Krastiņš norāda, ka, spriežot pēc intelektuālā momenta, noziedzīgai pašpaļāvībai ir zināma līdzība ar netiešu nodomu. Tikai, atšķirībā no netieša nodoma, kaitīgo seku paredzēšana pašpaļāvības gadījumā izpaužas abstraktā veidā.¹⁷² Prof. V. Liholaja atzīmē, ka nonāvēšana aiz noziedzīgas pašpaļāvības jānorobežo no slepkavības ar netiešu nodomu pēc gribas momenta, kad vainīgais apzināti pieļauj nāves iestāšanos vai arī paļaujas uz to, ka sekas neiestāsies, bet arī neko nedara to novēršanai.¹⁷³ Tomēr krimināltiesību teorijā pastāv viedoklis, ka noziedzīgo pašpaļāvību iespējams norobežot no netieša nodoma arī pēc intelektuālā momenta. Šim nolūkam ir jānoskaidro kā vainīgais rīkotos tad, ja viņš uzskatītu, ka kaitīgu seku iestāšanās ir neizbēgama – ja tas viņu atturētu no prettiesiskas rīcības, tad viņa psihiskā attieksme vērtējama kā neuzmanība, savukārt pretējā gadījumā – kā nodoms.¹⁷⁴ Šāda pozīcija tiek kritizēta, galvenokārt par to, ka tiesai, pielietojot šādu pieeju, būtu nepieciešams novērsties no konkrētā noziedzīgā nodarījuma un pievērsties vainīgā personības un rakstura īpašību vērtēšanai, kas padarītu subjektīvās puses analīzi atkarīgu no tiesneša subjektīvā viedokļa.¹⁷⁵ Jāatzīst, ka pilnībā atteikties no vainīgā personības izvērtēšanas, norobežojot pašpaļāvību un netiešu nodomu nevar, jo, kā norādījis N.S. Tagancevs – neuzmanīgas vainas avots var būt gan vainīgā raksturs un personības īpašības, gan viņa vieglprātība, nekoncentrēšanās uz izdarītām darbībām, neveiklība, slinkums, pašpārliecinātība, paaugstināts pašvērtējums.¹⁷⁶ Var secināt, ka noziedzīgas pašpaļāvības nošķiršana no netieša nodoma pēc intelektuālā momenta saistīta ar vainīgā personības īpašību izvērtējumu un kaitīgo seku paredzēšanas pakāpes, savukārt nošķirot pētāmās vainas formas pēc gribas momenta, tiek

¹⁷² Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 172. lpp.

¹⁷³ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas teorētiskie pamati un prakse. Rīga: AFS, 2001, 120. lpp.

¹⁷⁴ Персеян В.А. Ответственность за неосторожные преступления. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. с.96.

¹⁷⁵ Там же. с.97.

¹⁷⁶ Таганцев Н.С. Русское уголовное право. Часть общая. Тула: Автограф, 2001. с.482.

atzīts, ka netieša nodoma gadījumā vainīgais apzināti pieļauj kaitīgo seku iestāšanos, bet pašpaļāvības gadījuma seku iestāšanās apzināti netiek pieļauta.¹⁷⁷

Slepkavības, kas izdarīta ar netiešu nodomu, norobežošanās no nonāvēšanas aiz noziedzīgas pašpaļāvības ilustrācijai der šāds piemērs no tiesu prakses. V.R. tika apsūdzēts par slepkavības ar netiešu nodomu izdarīšanu šādos apstākļos. Uzzinājis, ka trīs personas prettiesiski makšķerē viņa dīķī, V.R. nolēmis viņus aizturēt, šim nolūkam paņemot medību bisi un dodoties uz dīķa pusi. Ieraudzījis no dīķa puses bēgošu cilvēku, V.R. uzsauca „stāt” un izdarījis brīdinājuma šāvienu gaisā. Redzot, ka cilvēks neapstājas un ieskrien mežā, pazūdot no viņa redzesloka, V.R. 25 metru attālumā izšāvis uz bēgošā cilvēka pusi, nāvīgi ievainojot A.O., kurš no skrošu ievainojumiem turpat miris. Sākotnēji V.R. nodarījums tika kvalificēts kā slepkavība ar netiešu nodomu, bet pirmās instances tiesas sēde konstatēja, ka V.R. nonāvējis cietušo aiz neuzmanības, savukārt apelācijas instances tiesa šādu pirmās instances tiesas spriedumu atcēla, atzīstot par pareizu sākotnējo V.R. nodarījuma kvalifikāciju. Kasācijas instances tiesa atzina, ka apelācijas instances tiesa pareizi kvalificēja vainīgā nodarījumu, norādot, ka V.R., šaudams uz bēgošu cilvēku, lai gan nevēlējās to nogalināt, paredzēja savu darbību bīstamās sekas un apzināti pieļāva šādu seku iestāšanos.¹⁷⁸ Izpētot minēto piemēru autora aprakstīto teorētisko atziņu kontekstā, jāsecina, ka pamatota izrādās kritika attiecībā uz piedāvāto pieeju pašpaļāvības un netieša nodoma norobežošanai pēc intelektuālā momenta, noskaidrojot, ko būtu darījis vainīgais, uzskatot, ka kaitīgās sekas obligāti iestāsies. Vainīgais, zinot, ka viņš noteikti nonāvēs cietušo, visticamāk, nešautu uz viņa pusi, kas, atbilstoši aprakstītai pieejai, norādītu uz to, ka vainīgā psihiskā attieksme pret izdarīto vērtējama kā neuzmanība, tomēr šajā gadījumā V.R. izdarīja slepkavību ar netiešu nodomu, ko pierāda vairāki faktori. Pirmkārt, jāsecina, ka nebūtu loģiski atzīt, ka vainīgais tikai abstrakti apzinājies kaitīgo seku iestāšanās iespējamību citās līdzīgās situācijās, kas atbilstu noziedzīgai pašpaļāvībai, jo, šaujot uz cilvēka pusi no samērā neliela attāluma (25 metri), V.R. noteikti ir apzinājies to, ka viņš var nonāvēt cilvēku tieši konkrētajā situācijā. Otrkārt, tiek atzīts, ka pašpaļāvības gadījumā nepieciešams noskaidrot, vai vainīgajam ir bijis pietiekams pamats uzskatīt, ka pastāv tādi apstākļi, kas var novērst kaitīgo seku iestāšanos.¹⁷⁹ Pie šādiem apstākļiem var būt pieskaitāmi vainīgā paļaušanās uz paša cietušā rīcību, ar kuru

¹⁷⁷ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 172. lpp.

¹⁷⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas senāta Krimināllietu departamenta 1997. gada 16 decembra lēmums lietā Nr. SKK-315. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmumi 1997. Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 1998, 99.-100. lpp.

¹⁷⁹ Тяжкова И.М. Неосторожные преступления с использованием источников повышенной опасности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. с.24.

viņš izvairīsies no sekām, paļaušanās uz trešo personu rīcību, paša vainīgā spējām vai dabas spēkiem. Gadījumā, ja vainīgais nepaļaujas uz kādiem konkrētiem apstākļiem, kas var novērst kaitīgās sekas, vainīgā subjektīvā attieksme nevar tikt atzīta par noziedzīgu pašpaļāvību.¹⁸⁰ Aprakstītajā situācijā, V.R. nebija pamata paļauties uz kādiem konkrētiem apstākļiem, jo, šaujot uz cilvēka pusi, konkrētajā situācijā nevarēja pastāvēt ne objektīvie, ne subjektīvie apstākļi, kas varētu novērst nāves iestāšanos. Līdz ar to autors piekrīt tiesas kvalifikācijai, proti, V.R. nodarījuma atzīšanai par slepkavību ar netiešu nodomu.

Attiecībā uz nonāvēšanas aiz neuzmanības norobežošanu no slepkavības ar netiešu nodomu, tiesu praksē sastopami arī gadījumi, kad tiek norobežots netiešs nodoms no noziedzīgas nevērības. A.L. ar pirmās instances tiesas spriedumu tika atzīts par vainīgu J.Ķ. tīšā nonāvēšanā, kas tika izdarīta A.L. aiz dūsmām raidot trīs šāvienus uz J.Ķ. pusi ar gāzes signālpistoli, kas bija pārveidota un derīga šāvienu izdarīšanai ar pašrocīgi izgatavotām patronām. Apelācijas instances tiesa atzina, ka netika pierādīta A.L. apzināta rīcība ar gāzes signālpistoli kā ar šaujamieroci, jo viņš, nepārliecinājies par to, vai gāzes signālpistoles aptverē ielādētās patronas atbilst gāzes pistolei paredzētai munīcijai, aiz noziedzīgas nevērības sašāva J.Ķ, tādējādi izdarīdams KL 123. panta pirmajā daļā paredzēto nonāvēšanu aiz neuzmanības.¹⁸¹

Jāatzīst, ka tiesu praksē samērā reti sastopama netieša nodoma norobežošana no neuzmanības, kas izpaužas kā slepkavības norobežošana no KL 123. pantā paredzētās nonāvēšanas aiz neuzmanības. Biežāk, slepkavība, kas izdarīta ar netiešu nodomu tiek norobežota no KL 125. panta trešajā daļā paredzētā smaga miesas bojājuma nodarīšanas, kas vainīgā neuzmanības dēļ bijis par iemeslu cietušā nāvei. Šo noziedzīgo nodarījumu norobežošanas izpratnei ir liela teorētiskā un praktiskā nozīme, ņemot vērā, ka praksē faktiski izdarītas slepkavības bieži tiek kvalificētas kā smaga miesas bojājuma nodarīšana, kas vainīgā neuzmanības dēļ bijis par iemeslu cietušā nāvei.¹⁸² KL 125. panta trešajā daļā, likumdevējs apvienojis divu patstāvīgu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmes – KL 125. pantā paredzētā smaga miesas bojājuma nodarīšanas pazīmes un KL 123. pantā paredzētās nonāvēšanas aiz neuzmanības pazīmes. Šādus noziedzīgu nodarījumu sastāvus krimināltiesību teorijā sauc par saliktiem sastāviem.¹⁸³ Pēc būtības, izdarot KL 125. panta trešajā daļā paredzēto nodarījumu,

¹⁸⁰ Персесян В.А. Ответственность за неосторожные преступления. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. с.99.

¹⁸¹ Vidzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2009. gada 9. marta spriedums lietā Nr.11130080407.

¹⁸² Liholaja V. Vienveidīga krimināltiesību normu izpratne un tiesu loma tās nodrošināšanā. Jurista Vārds, 2010. 2. novembris, nr.44, 6. lpp.

¹⁸³ Krastiņš U. Vaina komplicētos noziedzīgos nodarījumos. Jurista Vārds, 2010. 11. maijs, nr.19. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=209385> [aplūkots 2012.gada 21.aprīlī].

notiek personas nonāvēšana aiz neuzmanības, tāpēc, ilustrējot neuzmanības norobežošanu no netieša nodoma, autors izpētīs arī šādu piemēru no tiesu prakses.

K.K., E.B. un K.S. apsūdzēti par to, ka, būdami alkohola ietekmē, tīši, personu grupā nodarīja smagus miesas bojājumus, kas bīstami dzīvībai un, kas vainīgo neuzmanības dēļ, bija par iemeslu cietušā V.Ņ. nāvei. (K.K., E.B. un K.S. apsūdzēti arī par KL 231. panta otrajā daļā paredzētā nodarījuma izdarīšanu, bet K.K. un E.B. arī par KL 180. panta pirmajā daļā paredzētā nodarījuma izdarīšanu. Turpmāk autors pievērsīs uzmanību tikai to apsūdzēto izdarītā nodarījuma faktisko apstākļu un juridiskās kvalifikācijas analīzei, kas attiecas uz KL 125. panta trešajā daļā paredzētā nodarījuma izdarīšanu.) Apsūdzēto nodarījums izpaudies šādā veidā: K.K. huligānisku motīvu vadīts, bez iemesla tīši ar dūri iesita un ar kāju iespēra uz soliņa sēdošajam V.Ņ., kā rezultātā cietušais nokritis, bet mēģināja piecelties, tomēr K.S. iespēra viņam pa galvu un plecu, un K.K. vairākkārtīgi iespēra cietušajam pa seju, pēc kā viņš palika gulot. Turpinājumā apsūdzētie vairākas reizes gan kopīgi, gan katrs atsevišķi turpināja spert V.Ņ. pa dažādām ķermeņa daļām, tajā skaitā pa galvu. Pēc tam apsūdzētie aizgāja projām no nodarījuma izdarīšanas vietas, bet vēlāk atgriezās atpakaļ un kopīgi, izrādot sevišķu cietsirdību, ilgstoši (aptuveni pusstundu) vairākas reizes spēra cietušajam, kurš neizrādīja nekādu pretošanos, ar kājām pa seju, galvu un dažādām ķermeņa daļām. Ar savām darbībām apsūdzētie nodarījuši cietušajām miesas bojājumus, kas galvas rajonā pēc sava rakstura pieskaitāmi smagiem miesas bojājumiem, kas bīstami dzīvībai un no kuru iegūšanas cietušais notikuma vietā mira. Cietušajam nodarītie misas bojājumi ir bijuši tiešā cēloņsakarībā ar viņa nāves iestāšanos. Pirmās instances tiesa atzina, ka iegūtie pierādījumi norāda, ka apsūdzēto darbības būtu kvalificējamās kā tīša slepkavība, atbildību pastiprinošos apstākļos, bet, ņemot vērā, ka valsts apsūdzība tika uzturēta pēc KL 125. panta trešās daļas, tiesa apsūdzēto darbības kvalificē pēc šā panta. Apelācijas instances tiesa atstāja spēkā pirmās instances tiesas apsūdzēto nodarījuma kvalifikāciju.¹⁸⁴

No aprakstītās situācijas redzams, ka tiesai bija šaubas par apsūdzēto darbību kvalifikāciju, paužot viedokli, ka apsūdzēto darbības būtu kvalificējamās kā slepkavība, bet tomēr kvalificējot tās pēc KL 125. panta trešās daļas. KL 125. panta trešajā daļā paredzētais nodarījums apvieno atšķirīgu vainīgā attieksmi pret katrām no kaitīgajām sekām – pret smagiem miesas bojājumiem tā ir vērtējama kā nodoms, bet pret nāvi – kā neuzmanība. Tiesa nav norādījusi kādā tieši neuzmanības veidā izpaudusies vainīgo subjektīvā attieksme pret cietušā nāvi, tāpēc būtu vērts aplūkot katra neuzmanības veida nošķiršanu no nodoma KL

¹⁸⁴ Zemgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2010. gada 5. jūlija spriedums lietā Nr. 11390046109.

125. panta trešās daļas izpratnē. Par noziedzīgu pašpaļāvību var runāt tikai gadījumos, ja vainīgais apzinās, ka pielietotās vardarbības rezultātā vispār var iestāties cilvēka nāve, taču paļaujas uz noteiktiem apstākļiem un cer, ka konkrētajā gadījumā nāve neiestāsies.¹⁸⁵ Šādi iespējamie apstākļi tika aplūkoti iepriekš, un jāatzīst, ka šajā gadījumā vainīgajiem nebija pamata uzskatīt kā cietušā paša rīcības rezultātā, dabas spēku iedarbības rezultātā vai trešo personu rīcības rezultātā cietušā nāves iestāšanās tiks novērsta. Paļaušanās uz konkrētiem apstākļiem rada vainīgā pārliecību, ka kaitīgas sekas konkrētajā gadījumā neiestāsies.¹⁸⁶ Nepastāvot šādiem konkrētiem apstākļiem, nevar būt runa par noziedzīgu pašpaļāvību. Neloģiska šķiet arī doma, ka, vairākkārt sperot cietušo pa dzīvībai svarīgiem orgāniem, vainīgie tikai abstrakti apzinājās kaitīgo seku iestāšanās iespējamību citās līdzīgās situācijās, kas atbilstu noziedzīgai pašpaļāvībai. Nepārprotami, rīkojoties šādā veidā, neatkarīgi no tā, ka šādas rīcības tiek darītas alkohola ietekmē, bez iemesla un aiz huligāniskām tieksmēm, personai jāapzinās, ka konkrētajā gadījumā var iestāties cietušā nāve. Minētajā gadījumā vainīgo subjektīvā attieksme pret cietušo nāvi nevar būt vērtējama kā noziedzīga pašpaļāvība, bet drīzāk kā netiešs nodoms, kuru raksturo vainīgā vienaldzība pret nāves iestāšanos, kā arī tas, ka vainīgie, paredzot nāves iestāšanos, nepaļaujas uz tās novēršanu.¹⁸⁷

Noziedzīga nevērība pret nāves iestāšanos KL 125. panta trešās daļas izpratnē var būt vienīgi tad, ja vainīgā nodoms aptver tāda miesas bojājuma nodarīšanu, par kura bīstamību vainīgais nenojauš, piemēram, kad nāve iestājas nodarot miesas bojājumus orgāniem, kas nav svarīgi dzīvībai vai dzīvībai svarīgiem orgāniem, bet ar tādiem rīkiem un līdzekļiem, kas neliecina, ka vainīgais būtu paredzējis nāves iestāšanās iespēju.¹⁸⁸ Sperot trijatā, pretošanos neizrādošam uz zemes guļošajam cietušajam pa galvu un citiem dzīvībai svarīgiem orgāniem, nebūtu pamatoti uzskatīt, ka vainīgie nenojauš nodarīto miesas bojājumu bīstamību. Tādēļ vainīgo subjektīvo attieksmi pret cietušā nāvi nevar raksturot arī kā noziedzīgu nevērību.

Norobežojot slepkavību no tīša smaga miesas bojājuma nodarīšanas, kas vainīgā neuzmanības dēļ ir bijis par iemeslu cietušā nāvei, vainīgā nodoma satura noskaidrošanai tiesām jāpamatojas uz izdarītā nozieguma apstākļu kopumu un it īpaši jāņem vērā nozieguma izdarīšanas veids un rīki, brūču un citu miesas bojājumu veids un daudzums, raksturs un

¹⁸⁵ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 201. lpp.

¹⁸⁶ Персесян В.А. Ответственность за неосторожные преступления. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. с.99.

¹⁸⁷ Тяжкова И.М. Неосторожные преступления с использованием источников повышенной опасности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. с. 25.

¹⁸⁸ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 201. lpp.

lokalizācija, vainīgā noziedzīgo darbību pārtraukšanas iemesls.¹⁸⁹ Aprakstītajā piemērā, izvērtējot cietušajam nodarīto miesas bojājumu veidu, daudzumu, raksturu un lokalizāciju – smagi miesas bojājumi, kas ir bīstami dzīvībai un, kas nodarīti galvas rajonā, kā arī, ievērojot, ka vainīgie, vienreiz pārtraucot noziedzīgās darbības, vēlāk atgriezās notikuma vietā un turpināja noziedzīgu darbību veikšanu, nav pamatoti viņu attieksmi pret cietušā nāves iestāšanos vērtēt kā neuzmanību. Kā atzīts tiesu praksē, par vainīgo neuzmanību un pamatotu paļaušanos uz nāves iestāšanās novēršanu, varētu liecināt, piemēram, tas, ka vainīgie izsauktu cietušajam ātro medicīnisko palīdzību vai sniegtu palīdzību paši, bet cietušā nāve iestātos neatkarīgi no vainīgo centieniem vai arī iestātos pēc kāda laika, cietušajam atrodoties ārstniecības iestādē, kad personas dzīvībai tieši draudi nepastāvēja.¹⁹⁰ Tāpat tiesu praksē tiek atzīts, ka, izlemjot jautājumu par to, vai vainīgās personas nodarījumā ir slepkavības vai tīšu smagu miesas bojājumu nodarīšanas pazīmes tiesai jāņem vērā šīs personas nodoma saturs un ievirze.¹⁹¹ Ievērojot nozieguma izdarīšanas apstākļu kopumu, būtu jāsecina, ka aprakstītajā situācijā vainīgo nodoms ir vērstis nevis uz smagu miesas bojājumu nodarīšanu cietušajam, bet uz dzīvības prettiesisku atņemšanu.

3.2. Nonāvēšanas aiz neuzmanības norobežošana no tīša smaga miesas bojājuma nodarīšanas, kas vainīgā neuzmanības dēļ bijis par iemeslu cietušā nāvei

KL 125. panta trešajā daļā paredzētā nodarījuma norobežošana no KL 123. pantā ir svarīga gan no teorētiskā viedokļa, gan arī no praktiskā, it īpaši salīdzinot likumā paredzētās sankcijas par abu nodarījumu izdarīšanu. Par nonāvēšanu aiz neuzmanības likumdevējs ir paredzējis brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem, arestu vai piespiedu darbu KL 123. panta pirmajā daļā un brīvības atņemšanu līdz pieciem gadiem, par nonāvēšanu aiz neuzmanības, kas izdarīta, pastāvot KL 123. panta otrajā daļā paredzētām kvalificējošām pazīmēm, savukārt par smaga miesas bojājuma nodarīšanu, kas vainīgā neuzmanības dēļ bijis par iemeslu cietušā nāvei KL 125. panta trešās daļas sankcijā paredzēta brīvības atņemšana uz

¹⁸⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 1992. gada 24. februāra lēmums Nr.1. „Par Krimināllikuma piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām”. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās Tiesas plēnuma lēmumu krājums. Rīga: [b.i.], 2002, 20. lpp.

¹⁹⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2007. gada 12. decembra lēmums lietā Nr. SKK – 683/2007. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/info/archive/department2/2007/> [aplūkots 2012.gada 22. aprīlī].

¹⁹¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 1997. gada 6. maija lēmums lietā Nr. SKK – 134. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmumi 1997. Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 1998, 70. lpp.

laiku no trim līdz piecpadsmit gadiem ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem vai bez tās.

Norobežojot KL 125. panta trešajā daļā paredzēto nodarījumu no KL 123. pantā paredzētās nonāvēšanas aiz neuzmanības, jāņem vērā ka pēdējā gadījumā vainīgais nevēlas ne nonāvēt cietušo, ne arī nodarīt viņam miesas bojājumus.¹⁹² Nodoma neesamība nodarīt smagus miesas bojājumus tomēr neizslēdz nodomu nodarīt mazāk smagus miesas bojājumus, kad, piemēram, vainīgā nodoms aptvēris viegla vai vidēja smaguma miesas bojājuma nodarīšanu, bet smags miesas bojājums, kas neaptverās ar vainīgā nodomu, iegūts, cietušajam krītot, atsities pret cietu priekšmetu un gūstot nāvējošo galvas traumu. Šajos gadījumos nepastāv cēloņsakarība starp pirmajām un otrajām kaitīgajām sekām, līdz ar to KL 125. panta trešajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāvs neveidojās un nodarījums kvalificējams kā divu noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība – attiecīga smaguma miesas bojājuma nodarīšana un nonāvēšana aiz neuzmanības.¹⁹³ Ceļot apsūdzību par tīša smaga miesas bojājuma nodarīšanu, kas vainīgā neuzmanības dēļ bijis par iemeslu cietušā nāvei, tiesu praksē ir atzīts, ka ir jākonstatē vainīgā nodoms nodarīt cietušajam smagus miesas bojājumus, tas ir, viņam jāparedz savas darbības sekas un viņš vēlējas vai apzināti pieļauj to iestāšanos.¹⁹⁴ Prof. V. Liholaja norāda arī, ka gadījumos, kad sišana, grūšana vai vainīgā citāda vardarbība neaptveras ar viņa nodomu cietušo nonāvēt vai nodarīt tam jebkādas miesas bojājumus, kas izrādījušies smagi, tad iestājušās nāves sekas jākvalificē kā nonāvēšana aiz neuzmanības saskaņā ar KL 123. pantu.¹⁹⁵ Tā, tiesa atzina, ka A.V., izgrūžot D.L. no sargtelpas un pēc tam vēlreiz atgrūžot cietušo, kā rezultātā tas nokritis un atsities ar galvu pret betona virsmu, nav bijis nodoma nogalināt D.L., ne arī nodarīt viņam miesas bojājumus, kas būtu bīstami cietušā veselībai. Tiesa atzīst, ka tas izriet no faktiskiem apstākļiem, jo A.V. darbības, kas bija vērstas pret cietušo, liecina par nolūku izbeigt D.L. uzmākšanos un konflikta saasināšanos starp viņiem.¹⁹⁶

¹⁹² Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs 2. Sevišķā daļa. Rīga: AFS, 2007, 227. lpp.

¹⁹³ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 202. lpp.

¹⁹⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 1997. gada 26. jūnija lēmums lietā Nr. SKK-189. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmumi 1997. Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 1998, 83. lpp.

¹⁹⁵ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 202. lpp.

¹⁹⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 1997. gada 26. jūnija lēmums lietā Nr. SKK-189. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmumi 1997. Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 1998, 85. lpp.

Nonāvēšanas aiz neuzmanības norobežošanu no tīša smaga miesas bojājuma nodarīšanas, kas vainīgā neuzmanības dēļ bijis par iemeslu cietušā nāvei, ilustrē arī šāds piemērs no tiesu prakses. S.H. kopā ar J.L. satika H.G., kurš lūdza palīdzību iekļūt dzīvoklī, kurā ieslēdzies H.G. brālis A.G., kurš ir bijis alkohola reibumā. Lai tiktu dzīvoklī, S.H. pacēla pie atvērta loga, bet A.G. no iekšpuses vēra logu ciet, iespiežot S.H. rokas pirkstus. S.H., būdams dusmīgs un aizvainots par A.G. rīcību, meta ar akmeni loga virzienā, bet pēc tam ieleca pa logu dzīvoklī, kur viņam, streipuļojot, pretī nāca A.G. S.H. prettiesiski, tīši, bet bez nodoma nodarīt smagus dzīvībai bīstamus miesas bojājumus un nonāvēt, divas reizes ar dūri iesita A.G. pa sejas labo un kreiso pusi. Ņemot vērā, ka A.G. bija alkohola reibuma stāvoklī un nebija spējīgs pilnībā kontrolēt savas kustības, pēc sitiena viņš krita atmuguriski un guva papildu traumu, atsitoties ar galvas pakausi pret dzīvokļa grīdu. No iegūtiem miesas bojājumiem, kas pēc sava rakstura attiecināmi pie smagiem un bīstamiem dzīvībai, iestājās cietušā nāve, kas ir tiešā cēloniskā sakarā ar gūtiem miesas bojājumiem. Pirmstiesas procesā S.H. bija izvirzīta un iztiesāšanā līdz tiesas izmeklēšanas beigām valsts apsūdzība uzturēja apsūdzību pēc KL 125. panta trešās daļas. Tomēr tiesa atzina, ka, izvērtējot S.H. nodomu sakarībā ar viņa objektīvo darbību, kas ir divi sitieni pa seju, jāsecina, ka par pierādītu ir pamats atzīt vainas formu neuzmanības veidā, kas izpaudusies kā noziedzīga nevērība, jo vainīgais nav paredzējis reāli iestājušās sekas, bet viņam vajadzēja un viņš varēja tās paredzēt, kas ir saistīts ar to, ka vainīgajam bija jāapzinās, ka jebkurš sitiens pa jebkuru ķermeņa daļu var izraisīt neparedzētas sekas, vēl vairāk pie apstākļiem, kad cietušais ir alkoholisko dzērienu iespaidā. Līdz ar to tiesa atzina, ka ar savām darbībām S.H. izdarīja KL 123. panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu.¹⁹⁷

Aprakstītajā piemērā tiesa pamatoti grozījusi pirmstiesas procesā izvirzīto apsūdzību, jo atbilstoši augstāk norādītiem KL 123. panta un KL 125. panta trešajā daļā paredzēto nodarījumu norobežošanas kritērijiem, jāatzīst, ka šajā gadījumā lietas faktiskie apstākļi norāda uz to, ka vainīgajam nebija nodoma nedz nonāvēt cietušo, nedz arī nodarīt viņam smagus dzīvībai bīstamus miesas bojājumus. Uz to norāda nodarījuma objektīvā puse, kas izpaudusies kā divu sitienu ar dūrēm izdarīšana pa cietušā seju. Lai gan sitieni tika nodarīti dzīvībai svarīga orgāna – galvas rajonā, to skaits liecina par to, ka vainīgajam nebija nodoma nodarīt smagus miesas bojājumus. Vainīgā rīcība pēc notikušā, kad viņš iecēla cietušo gultā, vēl nesaprotot, ka cietušais ir miris, norāda uz to, ka S.H. nebija nodoma cietušo nonāvēt.

¹⁹⁷ Ogres rajona tiesas 2012. gada 2. marta spriedums lietā Nr. 11310057710.

3.3. Nonāvēšana aiz neuzmanības noziedzīgos nodarījumos ar komplicētu sastāvu un kopībā ar citiem noziedzīgiem nodarījumiem

Iepriekšējās nodaļās, apskatot KL 125. panta trešajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, pieskaramies jautājumam par noziedzīgiem nodarījumiem ar saliktiem sastāviem, tas ir tādiem, kuros likumdevējs vienā noziedzīgā nodarījuma sastāvā ir ietvēris vairāku patstāvīgu (vienkāršu) noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmes.¹⁹⁸ Tā, KL 125. panta trešā daļa apvieno KL 125. pantā paredzēto smaga miesas bojājuma nodarīšanu un KL 123. pantā paredzēto nonāvēšanu aiz neuzmanības. Krimināltiesību teorijā tika atzīts, ka noziedzīgu nodarījumu sastāvi, atkarībā no tā, kādā veidā likumdevējs aprakstījis nodarījuma sastāva saturu, iedalāmi vienkāršos un saliktos sastāvos. Noziedzīga nodarījuma vienkāršā sastāvā ir paredzēts viens nodarījums (darbība vai bezdarbība), kas apdraud vienu noziedzīgā nodarījuma objektu, nodarījums izdarīts vienā vainas formā un tam ir vienas sekas. Savukārt salikta sastāva gadījumā pastāv norāde vismaz uz divām kaitīgām darbībām, diviem apdraudējuma objektiem, divām kaitīgām sekām, divām vainas formām u.tml.¹⁹⁹ Prof. U. Krastiņš, pretēji minētajam uzskatam norāda, ka šādu noziedzīgu nodarījuma sastāvu apzīmēšana ar saliktiem sastāviem nav precīza, jo saliktie sastāvi ir tikai viens no šādu sastāvu veidiem, bet kopumā tos būtu vēlams apzīmēt ar jēdzienu komplicētie noziedzīgu nodarījumu sastāvi.²⁰⁰

Attiecībā uz nonāvēšanu aiz neuzmanības komplicēto sastāvu nozīme parādās tajā, ka likumdevējs ir nostiprinājis KL vairākus noziedzīgu nodarījumu sastāvus, kuros kā kvalificējošā pazīme ir paredzēta cilvēka nāves iestāšanās vai arī plašāks jēdziens – smagas sekas – kas, atbilstoši likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 24. pantam ietver arī cilvēka nāvi.²⁰¹ Šādi KL paredzētie noziedzīgu nodarījumu sastāvi atzīstami par komplicētiem, jo ietver sevī divu patstāvīgu noziedzīgu nodarījumu sastāvus, viens, no kuriem ir nonāvēšana aiz neuzmanības vai arī satur divas dažādas vainas formas attiecībā pret nodarījumu un pret kaitīgajām sekām. Tādi noziedzīgi nodarījumi ir, piemēram, KL 107. panta otrajā daļā paredzēta meža tīša aizdedzināšana, ja tās vainīgā neuzmanības dēļ izraisījusi cilvēka nāvi vai citas smagas sekas. Šajā gadījumā KL pantā ir norāde uz kaitīgo

¹⁹⁸ Krastiņš U. Vaina komplicētos noziedzīgos nodarījumos. Jurista Vārds, 2010. 11. maijs, nr.19. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=209385> [aplūkots 2012.gada 21.aprīlī].

¹⁹⁹ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 81.-82. lpp.

²⁰⁰ Krastiņš U. Vaina komplicētos noziedzīgos nodarījumos. Jurista Vārds, 2010. 11. maijs, nr.19. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=209385> [aplūkots 2012.gada 21.aprīlī].

²⁰¹ Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 4. novembris, nr.331/332.

seku – cilvēka nāves iestāšanos - kā arī norāde uz vainīgā subjektīvo attieksmi pret to. Veidojot šādu noziedzīga nodarījuma sastāvu, likumdevējs paredzējis divas vainas formas: attiecībā pret pašu nodarījumu – meža aizdedzināšanu – likumdevējs ir paredzējis vainīgā psihisko attieksmi nodoma veidā, savukārt attiecībā pret kaitīgo seku – cilvēka nāves iestāšanos – neuzmanību.

KL ir sastopami arī tādi, noziedzīgu nodarījumu sastāvi, kuros, lai gan ir paredzēta kvalificējošā pazīme cilvēka nāve vai smagas sekas, bet vainīgā subjektīvā attieksme gan pret nodarījumu, gan pret kaitīgajām sekām ir raksturojama ar vienu vainas formu. KL 108. panta otrajā daļā ir paredzēta atbildība par meža nogabala iznīcināšanu vai bojāšanu aiz neuzmanības, nevērīgi rīkojoties ar uguni vai citādā veidā, ja tas izraisījis cilvēka nāvi vai citas smagas sekas. Kā jau tika minēts, paredzot kvalificējošo pazīmi, kas ir saistīta ar nāves iestāšanos, likumdevējs dažos KL pantos ir tieši norādījis, ka atbildība par nodarījumu tiek pastiprināta, ja iestājas cilvēka nāve, kā tas ir KL 107. panta otrajā daļā, 108. panta otrajā daļā, 146. panta otrajā daļā, 185. panta otrajā daļā, kā arī citos KL pantos, bet ir arī gadījumi, kad pantā nav paredzēta kvalificējošā pazīme – cilvēka nāve – bet ir plašāka – smagas sekas, kā, piemēram, 239. panta otrajā daļā. Iestājoties cilvēku nāvei šādu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas rezultātā, tajos arī notiek citas personas prettiesiska nonāvēšana aiz neuzmanības, bet tie nav papildus jākvalificē saskaņā ar KL 123. pantu, jo nonāvēšana aiz neuzmanības šajos pantos ir ietverta kā kvalificējošā pazīme.

KL panti, kuros ir paredzētas kvalificējošās pazīmes – cilvēka nāve vai smagas sekas, ir speciālie attiecībā pret KL 123. pantu. Par to liecina ne tikai īpašas papildu pazīmes noziedzīgā nodarījuma sastāvā, bet arī smagākas sankcijas, kas paredzētas sakarā ar iekļautajām pazīmēm.²⁰² Atbilstoši noteikumiem par krimināltiesisko normu konkurenci, konkurējot vispārīgajai un speciālajai normai priekšroka tiek dota pēdējai.²⁰³ Tā I.L. tika atzīts par vainīgu KL 239. panta otrajā daļā paredzētā noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, par būvju celtniecības normu un noteikumu pārkāpšanu, kā rezultātā sabruka būves daļa, kas izraisīja smagas sekas. I.L, būdams namīpašuma īpašnieks, nav saņēmis attiecīgu būvatļauju, bez izstrādāta un akceptēta būvprojekta, deva mutisku rīkojumu veikt gruvešu, kuri atradās bēniņos, tīrīšanu un starpsienu nojaukšanu. Šīs neatļautās būvniecības rezultātā nogruvusi

²⁰² Krastiņš U. Vaina noziedzīgos nodarījumos ar saliktu sastāvu. Jurista Vārds, 2011. 19. jūlijs, nr.29. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=233184> [aplūkots 2012.gada 21. aprīlī].

²⁰³ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas teorētiskie pamati un prakse. Rīga: AFS, 2001, 81. lpp.

nama daļa, nogruvums notika arī namā esošajā veikalā, kurā notikuma laikā atradās cilvēki. Nogruvuma rezultātā bojā gāja M.P. un I.K.²⁰⁴

Jāpiemin, ka KL cilvēka nāve vai smagas sekas ne vienmēr ir paredzētas kā kvalificējošās pazīmes, bet ir sastopami arī tādi noziedzīgu nodarījumu sastāvi, kuros šīs pazīmes ir ietvertas pamatsastāvā, kā, piemēram, KL 141. pantā, kas paredz atbildību par atstāšanu bez palīdzības, KL 266. panta pirmajā daļā, kurā paredzēta atbildība par transporta kustības noteikumu pārkāpšanu un citos KL pantos. Arī šajos gadījumos, likumdevējs noziedzīgu nodarījumu sastāvos ir apvienojis dažādas vainas formas attiecībā pret nodarījumu un pret cilvēka nāvi. Jāatzīmē, ka vainīgā psihiskā attieksme pret nāves iestāšanos visos šajos gadījumos var izpausties tikai kā neuzmanība.

Dažādu vainas formu apvienošana vienā noziedzīga nodarījuma sastāvā vienmēr ir izraisījusi diskusijas par iespējamās trešās vainas formas pastāvēšanu, ko mēdz saukt par jaukto vai dubulto vainas formu un kas apvieno sevī nodomu un neuzmanību.²⁰⁵ Par jaukto vainas formu ir rakstījis arī N.S. Tagancevs, norādot, ka dzīvē iespējama sastapšanās ar komplicētākiem noziedzīgu nodarījumu veidiem, kad nodarījumā apvienojas divi nodomi, divas neuzmanības vai arī nodoms un neuzmanība.²⁰⁶ Tiesību zinātnieku viedokļi, attiecībā uz to, vai pastāv trešā vainas forma, vai tomēr dažādas vainas formas patstāvīgi eksistē vienā noziedzīga nodarījumā, dalās. Dubultās vainas formas piekritēji pamato trešās vainas formas esamību ar to, ka likumdevējs noziedzīgu nodarījumu sastāvos, kas satur kvalificējošās pazīmes, apvienojis dažādu patstāvīgu noziedzīgu nodarījumu pazīmes, viens, no kuriem ir tīšs, bet otrs – izdarīts aiz neuzmanības – un, lai gan abi šie nodarījumi spēj pastāvēt atsevišķi, apvienojoties, tie veido īpašu noziedzīgu nodarījumu veidu ar specifisku subjektīvo saturu.²⁰⁷ Tiek norādīts, ka apvienojoties nodomam un neuzmanībai, izveidojusies vainas forma vairs neatbilst atsevišķi nodoma vai neuzmanības būtībai, un būtu atzīstama par patstāvīgu vainas formu.²⁰⁸ A.I. Rarogs iebilst pret šādu pieeju, norādot, ka katra no divām vainas formām, neatkarīgi no tā, kā tās tiek apvienotas vienā nodarījumā, saglabā savas atšķirīgās pazīmes un šādus noziedzīgus nodarījumus precīzāk būtu raksturot kā izdarītus ar divām vainas formām.²⁰⁹ Attiecībā uz neuzmanīgiem nodarījumiem tiek atzīts, ka likumdevējs tajos ir

²⁰⁴ Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2005. gada 28. jūnija spriedums lietā Nr.1092080500.

²⁰⁵ Тяжкова И.М. Неосторожные преступления с использованием источников повышенной опасности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. с.47.

²⁰⁶ Таганцев Н.С. Русское уголовное право. Часть общая. Тула: Автограф, 2001. с.490.

²⁰⁷ Нерсесян В.А. Ответственность за неосторожные преступления. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. с.39.

²⁰⁸ Тяжкова И.М. Неосторожные преступления с использованием источников повышенной опасности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. с.49.

²⁰⁹ Здравомыслов Б.В. Уголовное право России. Общая часть. Москва: Юристъ, 1996. с.187.-188.

paredzējis, ka subjektīvās puses analīzes ietvaros jānosaka vainīgā psihiskā attieksme tikai pret kaitīgām sekām, līdz ar ko nav pamata runāt par jaukto vainas formu, jo nodoms vai neuzmanība raksturo visu nodarījumu kopumā un neuzmanīgu nodarījumu gadījumā var runāt par apzinātu, nevis tīšu, atsevišķu piesardzības noteikumu pārkāpšanu.²¹⁰ Šādam argumentam var piekrist tikai daļēji, jo noziedzīgos nodarījumos ar komplicētu sastāvu, kuros likumdevējs ir paredzējis atšķirīgas vainas formas pret nodarījumu un pret sekām, tomēr jāatzīst divu vainas formu vienlaicīga pastāvēšana, kaut arī autors piekrīt, ka to nebūtu pamatoti saukt par atsevišķu vainas formu, jo abas likumā paredzētās vainas formas – nodoms un neuzmanība pastāv šajos nodarījumos atsevišķi viena no otras, katra raksturojot vainīgās personas psihisko attieksmi pret dažādiem objektīvās puses elementiem. Tomēr šis arguments tiek attiecināts uz tiem nodarījumiem, kas tiek uzskatīti, kā izdarīti tikai aiz neuzmanības. Kā norāda prof. U. Krastiņš – KL sevišķajā daļā ir sastopami noziedzīgu nodarījumu sastāvi, kas uzskatāmi par izdarītiem tikai aiz neuzmanības: KL 123. pants - nonāvēšana aiz neuzmanības, KL 131. pants - miesas bojājums (vidēja smaguma vai smags) aiz neuzmanības un KL 186. pants - mantas iznīcināšana un bojāšana aiz neuzmanības.²¹¹ Rodas jautājums, kā būtu kopumā vērtējami noziedzīgi nodarījumi, kuros ir paredzētas dažādas vainas formas? Šobrīd KL 8. pants paredz tikai divas vainas formas – nodomu un neuzmanību, kas liek katra nodarījuma gadījumā, neatkarīgi no tajā ietvertu dažādu vainas formu, izlemt jautājumu vai šīs nodarījums kopumā tiek uzskatāms kā izdarīts aiz neuzmanības vai ar nodomu. Krievijas Federācijas kriminālkodeksā šo jautājumu regulē 27. pants, kurš nosaka, ka, ja tīša nozieguma izdarīšanas rezultātā radītas kaitīgas sekas, par kurām saskaņā ar likumu paredzēts bargāks sods un kuras neaptver personas nodoms, kriminālatbildība par tādām sekām iestājas tikai tādos gadījumos, ja persona paredzējusi šādu seku iestāšanās iespēju, taču bez pietiekama pamata cerējusi tās novērst, vai gadījumā, ja persona neparedzēja, bet viņai vajadzēja un viņa varēja paredzēt šo seku iestāšanās iespēju. Kopumā šāds noziegums atzīstams par izdarītu tīši.²¹² Līdzīga satura norma ir atrodamā arī Baltkrievijas kriminālkodeksa 25. pantā. Prof. U. Krastiņš piedāvā līdzīgu regulējumu ieviest arī Latvijas krimināltiesību sistēmā, izdarot grozījumus KL 8. pantā.²¹³ Šāds risinājums nepārprotami ieviestu skaidrību attiecībā uz to, kā kopumā ir vērtējama vainas forma noziedzīgos nodarījumos, kuros likumdevējs ir ietvēris dažādas

²¹⁰ Тяжкова И.М. Неосторожные преступления с использованием источников повышенной опасности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. с.49.-50.

²¹¹ Krastiņš U. Vaina noziedzīgos nodarījumos ar saliktu sastāvu. Jurista Vārds, 2011. 19. jūlijs, nr.29. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=233184> [aplūkots 2012.gada 21. aprīlī].

²¹² Krievijas Federācijas kriminālkodekss. Pieejams: <http://www.uk-rf.com/glava05.html> [aplūkots 2012.gada 21. aprīlī].

²¹³ Krastiņš U. Vaina noziedzīgos nodarījumos ar saliktu sastāvu. Jurista Vārds, 2011. 19. jūlijs, nr.29. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=233184> [aplūkots 2012.gada 21. aprīlī].

vainas formas pret nodarījumu un pret sekām. Prof. U. Krastiņa ierosinājums, autoraprāt, ir pamatots un atbalstāms.

KL ir sastopami arī tādi noziedzīgu nodarījumu sastāvi, kuros nav paredzētas kvalificējošās pazīmes, kas ir saistītas ar citu personu nāves iestāšanos, bet šo nodarījumu izdarīšanas rezultātā ir iespējama nāves iestāšanās. Piemēram, KL 240. pantā ir paredzēta atbildība par ugunsdrošības noteikumu pārkāpšanu, bet ne vienā no divām šī panta daļām nav paredzēta kvalificējošā pazīme, kas aptvertu kaitīgo sekas – citas personas nāves iestāšanos, lai gan šķiet loģiski, ka ugunsdrošības noteikumu pārkāpšanas rezultātā var iestāties tādas kaitīgas sekas kā cilvēka nāve. Šajos gadījumos veidojās noziedzīgu nodarījuma kopība, jo viens vainīgā izdarīts noziedzīgs nodarījums atbilst divu dažādu noziedzīgu nodarījumu pazīmēm,²¹⁴ un vainīgais jāsauc pie atbildības gan par viņa izdarīto nodarījumu, gan par nonāvēšanu aiz neuzmanības, saskaņā ar KL 123. pantu.

²¹⁴ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 272. lpp.

4. NONĀVĒŠANA AIZ NEUZMANĪBAS ĀRVALSTU KRIMINĀLLIKUMOS

Noziedzīgi nodarījumi, kas tiek izdarīti aiz neuzmanības, pamatoti tiek uzskatīti par mazāk kaitīgiem salīdzinājumā ar tīšiem nodarījumiem, tomēr, zinātniski-tehniskā progresa rezultātā, parādoties jaunām tehnoloģijām, paplašinoties ikdienā izmantojamo tehnisko līdzekļu skaitam, palielinoties transportlīdzekļu kustības intensitātei, pieauga arī neuzmanīgo nodarījumu izdarīšanas biežums un kaitīgums,²¹⁵ kas galvenokārt ir saistīts ar piesardzības noteikumu neievērošanu. Līdz ar to daudzu valstu likumdevēji izvēlējās paredzēt krimināllikumos atbildību par noziedzīgiem nodarījumiem, kas tiek izdarīti aiz neuzmanības, tajā skaitā paredzot atbildību par nonāvēšanu aiz neuzmanības kā vispārējo normu, kas ietver sevī visus atsevišķi neizdalītus gadījumus, kad citas personas prettiesiska dzīvības atņemšana notiek vainīgajam rīkojoties neuzmanīgi. Būtu pamatoti šī darba ietvaros aplūkot ārvalstu pieredzi attiecībā uz nonāvēšanas aiz neuzmanības krimināltiesisko regulējumu, un salīdzināt to ar Latvijas regulējumu.

Ārvalstu pieredzes izpēti, autoraprāt, pamatoti būtu uzsākt ar Latvijas tuvāko kaimiņu – Lietuvas un Igaunijas regulējuma analīzi. Nonāvēšanas aiz neuzmanības pamatsastāva pazīmes KL 123. pantā, Igaunijas Sodukodeksa 117. pantā un Lietuvas kriminālkodeksa 132. pantā noteiktas vienādi. KL un Lietuvas kriminālkodeksā atbildība pastiprināta, ja prettiesiski aiz neuzmanības nonāvētas divas vai vairākas personas, turklāt Lietuvas kriminālkodeksā kvalificētais sastāvs veidojās gadījumā, ja nonāvēšana izdarīta, pārkāpjot speciālos drošības noteikumus.²¹⁶

Krievijas Federācijas kriminālkodeksa 109. pants paredz atbildību par nonāvēšanu aiz neuzmanības, kas tiek sodīta ar labošanas darbiem, brīvības ierobežojumu vai atņemšanu, vai piespiedu darbu uz laiku līdz diviem gadiem. Kā kvalificējošās pazīmes panta otrajā un trešajā daļā paredzēta nonāvēšanas aiz neuzmanības izdarīšana, personai nepienācīgi pildot savus profesionālos pienākumus, un divu vai vairāku personu nonāvēšana aiz neuzmanības.²¹⁷ Krievijas krimināltiesību doktrīnā, līdzīgi kā Latvijā, tiek atzīts, ka šobrīd spēkā esošajā kriminālkodeksā nonāvēšana aiz neuzmanības netiek pieskaitīta pie slepkavības veidiem, bet

²¹⁵ Тяжкова И.М. Неосторожные преступления с использованием источников повышенной опасности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. с.16.

²¹⁶ Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 123.-124. lpp.

²¹⁷ Krievijas Federācijas kriminālkodekss. Pieejams: <http://uk-rf.com/glava16.html> [aplūkots 2012.gada 21.aprīlī].

ir izdalīta kā patstāvīgs noziedzīgs nodarījums, kas ir uzskatāms par vispārēju, attiecībā pret specialām normām, kas nosaka atbildību par nonāvēšanu aiz neuzmanības speciālajos apstākļos.²¹⁸

Ukrainas kriminālkodeksā atbildība par nonāvēšanu aiz neuzmanības paredzēta 119. pantā, nosakot sodu par to – brīvības ierobežojumu vai atņemšanu uz laiku no trīs līdz pieciem gadiem. Panta otrajā daļā paredzēta atbildība par divu vai vairāku personu nonāvēšanu aiz neuzmanības, kas tiek sodīta ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz astoņiem gadiem.²¹⁹ Līdzīgi no divām daļām sastāv Baltkrievijas kriminālkodeksa 144. pants, kura pirmajā daļā paredzēta atbildība par nonāvēšanu aiz neuzmanības un noteikts sods par tās izdarīšanu – labošanas darbi uz laiku līdz diviem gadiem vai brīvības ierobežošana vai atņemšana uz laiku līdz trīs gadiem. Otrajā daļā kā vienīgā kvalificējošā pazīme ir paredzēta divu vai vairāku personu nonāvēšana aiz neuzmanības, kas tiek sodīta ar brīvības ierobežošana vai atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem.²²⁰ Gruzijas kriminālkodeksa 116. pants, kas paredz atbildību par nonāvēšanu aiz neuzmanības, ir konstruēts, tāpat kā divās iepriekš apskatītās valstīs – pirmajā daļā paredzot nonāvēšanas aiz neuzmanības pamatsastāvu, bet otrajā daļā paredzot kvalificējošo pazīmi – divu vai vairāku personu nonāvēšanu aiz neuzmanības. Pirmajā daļā paredzētā nodarījuma izdarīšana tiek sodīta ar brīvības ierobežošana vai atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem, savukārt otrajā daļā tiek noteikts sods – brīvības ierobežošana uz laiku līdz pieciem gadiem vai brīvības atņemšana uz laiku līdz septiņiem gadiem.²²¹

Turpinājumā pievērsīsimies Eiropas valstu pieredzes izpētei. Atbildība par nonāvēšanu aiz neuzmanības ir paredzēta Spānijas kriminālkodeksa 142. pantā. Saskaņā ar šo pantu personas tiek sauktas pie atbildības par nonāvēšanu aiz rupjas neuzmanības, kas tiek sodīta ar brīvības atņemšanu uz laiku no viena līdz trīs gadiem, savukārt nonāvēšana aiz vieglās nevērības sodāma, saskaņā ar Spānijas kriminālkodeksa 621. pantu. Kā kvalificējošās pazīmes 142. panta otrajā un trešajā daļā paredzēti nonāvēšanas aiz neuzmanības izdarīšana, izmantojot transportlīdzekļus vai ieročus, kā arī par kvalificējošo apstākli tiek uzskatīta

²¹⁸ Радченко В.И., Михлин А.С. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Санкт-Петербург: Питер, 2008. с.198.

²¹⁹ Ukrainas kriminālkodekss. Pieejams: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page3> [aplūkots 2012.gada 21.aprīlī].

²²⁰ Baltkrievijas kriminālkodekss. Pieejams: <http://pravo.kulichki.com/vip/uk/00000011.htm#g19> [aplūkots 2012.gada 21.aprīlī].

²²¹ Gruzijas kriminālkodekss. Pieejams: <http://www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1241370&subID=100095257,100095259,100095266,100095428,100095442#text> [aplūkots 2012.gada 21.aprīlī].

nonāvēšana aiz neuzmanības, kas saistīta ar vainīgā profesionālo darbību. Šajos gadījumos pamatsodu papildina attiecīgo speciālo tiesību atņemšana.²²²

Vācijas kriminālkodeksa 222. paragrāfā ir noteikts, ka tas, kurš nolaidības dēļ nonāvē citu personu, sodāms ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai naudas sodu.²²³ Austrijas un Šveices kriminālkodeksos nonāvēšana aiz neuzmanības nosaukta par slepkavību aiz neuzmanības. Austrijas kriminālkodeksa 80. paragrāfā paredzēts, ka ikviens, kurš aiz neuzmanības izraisa nāvi citam, sodāms ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam. Savukārt 81. paragrāfā noteikts, ka nonāvēšanas aiz neuzmanības kvalificētais sastāvs veidojas, ja cita persona nonāvēta aiz neuzmanības šajā paragrāfā minētajos sevišķi bīstamos apstākļos.²²⁴ Šveices kriminālkodeksa 117. pants noteic, ka ikviens, kurš aiz neuzmanības izraisa cilvēka nāvi, tiek sodīts ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trīs gadiem vai naudas sodu.²²⁵

Interesanta pieeja, nonāvēšanas aiz neuzmanības krimināltiesiskam regulējumam sastopama Francijas kriminālkodeksa 221-6. pantā, kas atsevišķi izdala nonāvēšanu aiz neuzmanības, kas izdarīta kļūdas, neuzmanības, nevērības, kā arī pienākumu un piesardzības noteikumu nepienācīgas pildīšanas dēļ, kas tiek sodīta ar brīvības atņemšanu līdz trīs gadiem un naudas sodu, kā arī atsevišķi izdalot nonāvēšanu aiz neuzmanības, tīšas piesardzības noteikumu neievērošanas rezultātā, kas tiek sodīta smagāk. 221-6-1. pants paredz atbildību, par nonāvēšanu aiz neuzmanības, kas notikusi pārkāpjot ceļu satiksmes noteikumus vai transportlīdzekļu lietošanas noteikumus, kā papildus kvalificējošās pazīmes paredzot tīšu satiksmes noteikumu pārkāpšanu, atrašanos alkohola vai narkotisko vielu reibumā, ātruma pārsniegšanu, cietušā atstāšanu bez palīdzības, nolūkā izvairīties no atbildības un braukšanu bez tiesībām vadīt transportlīdzekli.²²⁶

²²² Spānijas kriminālkodekss. Grām.: Liholaja V. Kriminālatbildība Spānijā un Latvijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2002, 104. lpp.

²²³ Vācijas kriminālkodekss. Pieejams:http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_222.html [aplūkots 2012.gada 21.aprīlī].

²²⁴ Austrijas kriminālkodekss.

Pieejams:<http://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Dokumentnummer=NOR12029623&ResultFunctionToken=c91c3986-4328-4801-ac18-b06fd7e33fb9&Kundmachungsorgan=&Index=&Titel=STGB&Gesetzesnummer=&VonArtikel=&BisArtikel=&VonParagraf=80&BisParagraf=&VonAnlage=&BisAnlage=&Typ=&Kundmachungsnummer=&Unterzeichnungsdatum=&FassungVom=16.04.2012&NormabschnittnummerKombination=Und&ImRisSeit=Undefined&ResultPageSize=100&Suchworte=> [aplūkots 2012.gada 21.aprīlī].

²²⁵ Šveices kriminālkodekss. Pieejams:http://www.admin.ch/ch/d/sr/311_0/a117.html [aplūkots 2012.gada 21.aprīlī].

²²⁶ Francijas kriminālkodekss.

Pieejams:http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=3CA5C664DC9EFECE0D4C95FDD50873F4.tpdjo08v_2?idSectionTA=LEGISCTA000006165277&cidTexte=LEGITEXT000006070719&dateTexte=20120416 [aplūkots 2012.gada 21.aprīlī].

Itālijas kriminālkodeksā atbildība par nonāvēšanu aiz neuzmanības paredzēta 589. pantā, nosakot par tās izdarīšanu brīvības atņemšanas sodu uz laiku no sešiem mēnešiem līdz pieciem gadiem. Kā kvalificējošās pazīmes paredzēti ceļu satiksmes noteikumu vai darba drošības noteikumu pārkāpšana, kā arī divu vai vairāku personu nonāvēšana aiz neuzmanības.²²⁷ Beļģijas kriminālkodeksa 418. pantā noteikts, ka par vainīgu nonāvēšanā aiz neuzmanības vai kaitējuma nodarīšana veselībai aiz neuzmanības atzīstams tas, kurš izdarīja šīs darbības nepietiekamas apdomības vai piesardzības dēļ, bet bez nodoma nodarīt kaitējumu citam cilvēkam. Saskaņā ar 419. pantu smagāk tiek sodīta divu vai vairāku personu nonāvēšana aiz neuzmanības.²²⁸ Nīderlandes kriminālkodeksā ir izdalīta atsevišķa nodaļa, kurā paredzēta atbildība par nonāvēšanu un miesas bojājumu nodarīšanu aiz neuzmanības. Kā kvalificējoša pazīme paredzēta nonāvēšanas aiz neuzmanības izdarīšana, pildot profesionālos vai amata pienākumus.²²⁹ Dānijas kriminālkodeksa 241. paragrāfā noteikts, ka ikviena persona, kura aiz nevērības nonāvē citu personu, sodāma ar naudas sodu, parasto apcietinājumu vai ar ieslodzījumu cietumā uz jebkuru laiku, kas nepārsniedz vienu gadu un 6 mēnešus.²³⁰

Visas iepriekš apskatītās valstis pieder pie kontinentālās Eiropas tiesību loka, līdz ar ko vainas formu izpratne tajās lielā mērā ir līdzīga, kas nosaka arī samērā līdzīgu regulējumu nonāvēšanas aiz neuzmanības jautājumā. Pavisam cita noziedzīga nodarījuma sastāva un vainas formu izpratne pastāv anglosakšu tiesību loka valstīs, tādās kā ASV un Lielbritānija. Tādēļ būtu vērts detalizētāk iepazīties ar šo valstu pieredzi, ņemot par pamatu ASV regulējumu. ASV Paraugkriminālkodeksa 210.4. pants paredz atbildību par nonāvēšanu aiz neuzmanības, nosakot, ka šāds nodarījums atzīstams par trešās pakāpes noziegumu (*felony*).²³¹ Tiek atzīts, ka ASV krimināltiesību teorija neatzīst noziedzīga nodarījuma sastāva esamību, jo kriminālatbildība iestājas, ja ir pierādīta divu nozieguma elementu esamība – *actus reus* (noziedzīgs nodarījums) un *mens rea* (prāta vainojamais stāvoklis).²³² Tomēr pēc būtības ASV krimināltiesībās vienkārši netiek lietoti jēdzieni noziedzīga nodarījuma objektīvā un

²²⁷ Itālijas kriminālkodekss. Pieejams: <http://www.studiocataldi.it/codicepenale/delitti-persona.asp> [aplūkots 2012.gada 21. aprīlī].

²²⁸ Beļģijas kriminālkodekss. Grām.: Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija. Beļģija. Dānija. Nīderlande. Rīga: Latvijas Universitāte, 2008, 235.lpp.

²²⁹ Nīderlandes kriminālkodekss. Grām.: Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija. Beļģija. Dānija. Nīderlande. Rīga: Latvijas Universitāte, 2008, 452.lpp.

²³⁰ Dānijas kriminālkodekss. Grām.: Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija. Beļģija. Dānija. Nīderlande. Rīga: Latvijas Universitāte, 2008, 333.lpp.

²³¹ ASV Paraugkriminālkodekss.

Pieejams: [http://law.fordham.edu/assets/Faculty/model_penal_code_selected_sections\(1\).pdf](http://law.fordham.edu/assets/Faculty/model_penal_code_selected_sections(1).pdf) [aplūkots 2012. gada 21. aprīlī]

²³² Козочкин И.Д. Уголовное право США: успехи и проблемы реформирования. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2007. с.99.

subjektīvā puse, kuri ir atzīti Latvijas un citu kontinentālās Eiropas tiesību loka krimināltiesību doktrīnās, bet to vietā tiek izmantoti jēdzieni *actus reus* un *mens rea*, kuri aptver tos pašus jautājumus, ko aptver noziedzīga nodarījuma sastāva elementi.²³³ Dažu autoru darbos tiek atzīts, ka *mens rea* veido divi elementi – nodoms (*dolus*) un neuzmanība (*culpa*).²³⁴ Tomēr ASV Paraugkriminālkodekss atšķirībā no KL paredz četras *mens rea* pakāpes: mērķtiecīgi (*purposely*), apzināti (*knowingly*), neapdomīgi (*recklessly*) un nevērīgi (*negligently*).²³⁵ Lai personas nodarījumu, kura ārēji veido noteiktā noziedzīgā nodarījuma *actus reus*, varētu atzīt par sodāmu *mens rea* jāatbilst vienam no minētiem veidiem. *Mens rea* tiek atzīts par nodarījuma psihisko elementu.²³⁶

Kaut arī ASV krimināltiesībās tiek atzīts princips – *actus non facit reum nisi mens sit rea* – personas darbība nav sodāma, kamēr nav sodāms tās prāts, ASV Paraugkriminālkodekss nosaka personai vairākus objektīvus uzvedības standartus, pārkāpjot kurus, persona rada pamatu tam, ka viņas prāta stāvoklis var tikt atzīts par noziedzīgu.²³⁷ Šāda pieeja ir saistīta ar ASV krimināltiesībās izvirzīto principu, ka pie atbildības ir saucamas tikai morāli nosodāmas personas.²³⁸

²³³ Beļska A. Noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse ASV un Latvijas krimināltiesībās. Jurista vārds, 2008. 9. septembris, Nr.34.

²³⁴ Fletcher G.P. Basic Concepts of Criminal Law. Oxford: Oxford University Press, 1998, p.112.

²³⁵ Beļska A. Noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse ASV un Latvijas krimināltiesībās. Jurista vārds, 2008. 9. septembris, Nr.34.

²³⁶ Allen M. Textbook on Criminal Law. Oxford: Oxford University Press, 2007, p.53.

²³⁷ Beļska A. Noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse ASV un Latvijas krimināltiesībās. Jurista vārds, 2008. 9. septembris, Nr.34.

²³⁸ Lawson R. Laypersons's Guide to Criminal Law. Westport: Greenwood Press, 1999, p.22.

SECINĀJUMI

Bakalaura darba „Nonāvēšana aiz neuzmanības” izstrādes procesā autors ir formulējis šādus secinājumus:

1. Par dzīvības sākuma momentu, ar kura iestāšanos iespējams runāt par dzīvības apdraudējumu un arī par dzīvības kā indivīda noteiktās intereses krimināltiesisko aizsardzību jāatzīst brīdis, kad auglis pārvēršas par dzimstošu bērnu, augļa izstumšanas no dzemdes un atdalīšanas no mātes miesām procesā, jo šāda pieeja aptver gan dzemdību procesa bioloģiskās īpatnības, gan arī personas, kura vērsas pret jaundzimušā dzīvību, apziņā notiekošo, tomēr būtu vēlams izvērtēt nedzimušā bērna tiesību uz piedzimšanu krimināltiesiskās aizsardzības iespējamību.
2. Eitanāzijas kā apzinātas nāves sagādāšanas nolūkā sniegt personai palīdzību, atvieglojot tās ciešanās, izdarīšana aiz neuzmanības nav iespējama, jo personai ir jāapzinās, ka tā atņem dzīvību citai personai ar konkrētu nolūku.
3. Motīva un mērķa analīze jāveic arī nodarījumos, kas izdarīti aiz neuzmanības, ievērojot, ka šajā gadījumā tie nav noziedzīga nodarījuma motīvs un mērķis, bet rīcības, kuras rezultātā iestājas kaitīgas sekas motīvs un mērķis. Šādas analīzes veikšana palīdzētu pareizāk izprast vainīgās personas psihisko attieksmi pret izdarīto noziedzīgo nodarījumu un mazinātu iespēju kļūdīties, norobežojot līdzīgus nodoma un neuzmanības veidus.
4. Nav pamatota nonāvēšanas aiz neuzmanības un slepkavības ar netiešu nodomu norobežošana, noskaidrojot kā vainīgais rīkotos, ja uzskatītu, ka kaitīgo seku iestāšanās ir neizbēgama, jo šī metode liek pievērsties vainīgā personības un rakstura īpašību vērtēšanai. Tomēr tādu vainīgā personības īpašību konstatēšana kā vieglprātība, nekoncentrēšanās uz izdarītām darbībām, neveiklība, slinkums, pašpārliecinātība un paaugstināts pašvērtējums var palīdzēt pareizi izvērtēt vainīgā psihisko attieksmi pret izdarīto nodarījumu.
5. Kvalificējot noziedzīgu nodarījumu kā nonāvēšanu aiz neuzmanības, kas izdarīta aiz noziedzīgas pašpaļāvības, nepieciešams konstatēt, ka vainīgajam ir bijis pietiekams pamats paļauties uz tādu apstākļu pastāvēšanu, kas varēja novērst cietušā nāves iestāšanos. Pie šādiem apstākļiem var būt pieskaitāmi vainīgā paļaušanās uz paša cietušā rīcību, ar kuru viņš izvairīsies no nāves, paļaušanās uz trešo personu rīcību, kā arī vainīgā paļaušanās uz paša spējām vai dabas spēkiem.
6. Tiesas, kvalificējot noziedzīgus nodarījumus saskaņā ar KL 123. pantu, maz uzmanības velta subjektīvās puses analīzei, kā arī nepietiekami pamato vainas formas un veida izvēli.

Tiesas spriedumos netiek veikta vainīgās personas psihiskās darbības intelektuālo un gribas momentu analīze, atbilstoši krimināltiesību teorijā izstrādātām atziņām. Rezultātā vainīgā psihiskā attieksme pret izdarīto nodarījumu dažkārt tiek noteikta neparezi, bet noziedzīgi nodarījumi tiek kvalificēti kļūdaini.

7. Ja rodas jautājums par nonāvēšanas aiz neuzmanības norobežošanu no līdzīgiem noziedzīgiem nodarījumiem, tiesām ir jāpievērš īpaša uzmanība vainīgā psihiskās darbības intelektuālo un gribas momentu analīzei, kā arī noziedzīga nodarījuma subjektīvās puses analīzei kopumā. Lai arī šādos gadījumos norobežošana galvenokārt jāveic pēc nodarījuma subjektīvās puses, jāņem vērā arī tas, kā nodarījums ir izpaudies no objektīvās puses aspekta.
8. Visos autora izpētītajos ārvalstu krimināllikumos ir paredzēta atbildība par prettiesisku nonāvēšanu aiz neuzmanības. Ārvalstu krimināllikumu izpētes rezultātā autors secina, ka vairākās valstīs atbildība par prettiesisku nonāvēšanu aiz neuzmanības tiek pastiprināta, ja tā izdarīta, pārkāpjot speciālos drošības noteikumus vai profesionālās darbības noteikumus. Savukārt KL 123. pantā šādas kvalificējošas pazīmes nav ietvertas, bet tādas pazīmes, kā nāves iestāšanās vai smagas sekas ir ietvertas to noziedzīgo nodarījumu sastāvos, kas paredz atbildību par speciālo drošības noteikumu vai profesionālās darbības noteikumu pārkāpšanu.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

Literatūra

1. Beļska A. Noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse ASV un Latvijas krimināltiesībās. Jurista vārds, 2008. 9. septembris, Nr.34.
2. [b.a.] Bībele: 1965. gada izdevuma revidētais teksts ar pielikumiem. Rīga: Latvijas Bībeles biedrība, 1997.
3. Blūma M. Latvijas PSR kriminālkodeksa komentāri. Rīga: Avots, 1982.
4. Burbergs M., Kučs A. Vispārējai cilvēktiesību deklarācijai – 60. Jurista Vārds, 2008. 23. decembris, nr.48.
5. Feldhūne G., Kučs A., Skujeniece V. Cilvēktiesību rokasgrāmata tiesnešiem. Rīga: Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Cilvēktiesību institūts, 2004.
6. Judins A. Krimināltiesību terminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: RaKa, 1999.
7. Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. Rīga: Zvaigzne, 1977.
8. Kovaļevska L. Tiesību tālākveidošana eitanāzijas jautājumā. Jurista Vārds, 2008. 01. jūlijs, nr.24. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=177321> [aplūkots 2012.gada 03.aprīlī].
9. Krastiņš U. Mācība par nozieguma sastāvu. Rīga: Zvaigzne ABC, 1994.
10. Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2000.
11. Krastiņš U. Vaina komplicētos noziedzīgos nodarījumos. Jurista Vārds, 2010. 11. maijs, nr.19. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=209385> [aplūkots 2012.gada 21.aprīlī].
12. Krastiņš U. Vaina noziedzīgos nodarījumos ar saliktu sastāvu. Jurista Vārds, 2011. 19. jūlijs, nr.29. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=233184> [aplūkots 2012.gada 21. aprīlī].
13. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004.
14. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs 2. Sevišķā daļa. Rīga: AFS, 2007.
15. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009.
16. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008.

17. Krauss D., Pastile K. Krimināltiesību pamatjautājumi Latvijā un Vācijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2002.
18. Leimane I. Cilvēktiesību jēdziens. Grām.: Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Dr. Inetas Ziemeles redakcijā. Rīga: SIA Izglītības soļi, 2000.
19. Leja M. Noziedzīga nodarījuma izdarīšana aiz neuzmanības. Jurista Vārds, 2011. 14. jūnijs, nr.24. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=231486> [aplūkots 2012.gada 7.aprīlī].
20. Liholaja V. Atbildība par nedzimuša un jaundzimuša bērna dzīvības apdraudējumu. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003.
21. Liholaja V. Bioētika un krimināltiesības. Grām.: Latvijas Universitātes raksti. Juridiskā zinātne. 740. sēj. Rīga: Latvijas Universitāte, 2008.
22. Liholaja V. Ikviens tiesības uz dzīvību aizsargā likums. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri: VIII nodaļa: cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011.
23. Liholaja V. Komentāri par Latvijas tiesu praksi krimināllietās. 2.grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007.
24. Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003.
25. Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas teorētiskie pamati un prakse. Rīga: AFS, 2001.
26. Liholaja V. Vienveidīga krimināltiesību normu izpratne un tiesu loma tās nodrošināšanā. Jurista Vārds, 2010. 2. novembris, nr.44.
27. Mežulis D. Krimināltiesības shēmās. Vispārīgā daļa. Rīga: Zvaigzne ABC, 2002
28. Mežulis D. Personas krimināltiesiskā aizsardzība: slepkavība, izvarošana, draudi un citi noziegumi pret personu. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001.
29. Mincs P. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Ar V. Liholajas komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005.
30. Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārēja daļa. Ar U. Krastiņa komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005.
31. Pleps J. Pamattiesību katalogs starpkaru periodā. Jurista Vārds, 2008. 23. decembris, nr.48.
32. Poļaks R. Eitanāzijas krimināltiesiskie aspekti. Jurista Vārds, 2010. 10. augusts, nr.32. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=214598> [aplūkots 2012.gada 03.aprīlī].

33. Vēvere G. Jaundzimuša bērna slepkavība. Jurista Vārds, 2008. 23. septembris, nr.36. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=181248> [aplūkots 2012.gada 03.aprīlī].
34. Vildbergs H.J., Feldhūne G. Atsauces Satversmei. Rīga: Latvijas Universitāte, 2003.
35. Allen M. Textbook on Criminal Law. Oxford: Oxford University Press, 2007.
36. Fletcher G.P. Basic Concepts of Criminal Law. Oxford: Oxford University Press, 1998.
37. Lawson R. Laypersons's Guide to Criminal Law. Westport: Greenwood Press, 1999.
38. Reed A., Seago P. Criminal Law. Sweet&Maxwell's Texbook Series. 2nd edition. London: Sweet&Maxwell, 2002.
39. Van Dijk P., Van Hoof F., Van Rijn A., Zwaak L. Theory and Practice of the European Convention on Human Rights. Antwerpen - Oxford: Intersentia, 2006.
40. Schneider S. Das Täterschaftsattribut der Risikoherrschaft und die Beteiligungsformen der fahrlässigen Erfolgsdelikte. Dissertation. 2002, S. 159. Pieejams: <http://www.db-thueringen.de/servlets/DerivateServlet/Derivate-1321/Dissertation.pdf>[aplūkots 2012.gada 16.aprīlī].
41. Гаухман Л.Д., Колодкин Л.М., Максимов С.В. Уголовное право: Часть Общая. Часть Особенная. Москва: Юриспруденция, 1999.
42. Здравомыслов Б.В. Уголовное право Российской Федерации. Общая часть. Москва: Юристъ, 1996.
43. Козаченко И.Я., Незнамова З.А., Новоселов Г.П. Уголовное право. Особенная часть. Москва: Норма-Инфра, 1998.
44. Козочкин И.Д. Уголовное право США: успехи и проблемы реформирования. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2007.
45. Малинин В.Б., Парфенов А.Ф. Объективная сторона преступления. Санкт-Петербург: Издательство Юридического института(Санкт-Петербург), 2004.
46. Нерсесян В.А. Ответственность за неосторожные преступления. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002.
47. Радченко В.И., Михлин А.С. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Санкт-Петербург: Питер, 2008.
48. Рарог А.И. Квалификация преступлений по субъективным признакам. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003.
49. Таганцев Н.С. Русское уголовное право. Часть общая. Тула: Автограф, 2001.
50. Тяжкова И.М. Неосторожные преступления с использованием источников повышенной опасности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002.

Normatīvie akti

1. Vispārēja cilvēktiesību deklarācija. Pieejama:
<http://www.humanrights.lv/doc/vispaar/vispcd.htm> [aplūkots 2012.gada 03.aprīlī].
2. Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieejama:
http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/56D2C838-7133-4010-8D00-99BE58570B95/0/LVA_CONV.pdf [aplūkots 2012.gada 31.martā].
3. Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas sestais protokols, kas attiecas uz nāvessoda atcelšanu. Pieejams:
http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/56D2C838-7133-4010-8D00-99BE58570B95/0/LVA_CONV.pdf [aplūkots 2012.gada 31.martā].
4. Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas trīspadsmitais protokols. Pieejams:
http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/56D2C838-7133-4010-8D00-99BE58570B95/0/LVA_CONV.pdf [aplūkots 2012.gada 31.martā].
5. Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1. jūlijs, nr.43.
6. Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 23. oktobris, nr.308/312.
7. Cilvēka un pilsoņa tiesības un pienākumi: LR likums. Ziņotājs, 1992. 30. janvāris, nr.4.
8. Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 8.jūlijs, Nr.199/200.
9. Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 4. novembris, nr.331/332.
10. Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11. maijs, nr.74.
11. Ieroču un speciālo līdzekļu aprites likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 17. novembris, nr.183.
12. Kārtība, kādā veicama smadzeņu un bioloģiskās nāves fakta konstatēšana un miruša cilvēka nodošana apbedīšanai: Ministru kabineta 2007.gada 27.marta noteikumi nr.215.Latvijas Vēstnesis, 2007. 11. aprīlis, nr.59.
13. ASV Paraugkriminālkodekss.
Pieejams:
[http://law.fordham.edu/assets/Faculty/model_penal_code_selected_sections\(1\).pdf](http://law.fordham.edu/assets/Faculty/model_penal_code_selected_sections(1).pdf) [aplūkots 2012. gada 31. martā].
14. Austrijas kriminālkodekss.
Pieejams:
<http://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Dokumentnummer=NOR12029623&ResultFunctionToken=c91c3986-4328-4801-ac18-b06fd7e33fb9&Kundmachungsorgan=&Index=&Titel=STGB&Gesetzesnummer=&Von>

[Artikel=&BisArtikel=&VonParagraf=80&BisParagraf=&VonAnlage=&BisAnlage=&Typ=&Kundmachungsnummer=&Unterzeichnungsdatum=&FassungVom=16.04.2012&NormabschnittnummerKombination=Und&ImRisSeit=Undefined&ResultPageSize=100&Suchworte=](#) [aplūkots 2012.gada 21.aprīlī].

15. Baltkrievijas kriminālkodekss.

Pieejams:<http://pravo.kulichki.com/vip/uk/00000011.htm#g19> [aplūkots 2012.gada 21.aprīlī].

16. Beļģijas kriminālkodekss. Grām.: Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija. Beļģija. Dānija. Nīderlande. Rīga: Latvijas Universitāte, 2008.

17. Dānijas kriminālkodekss. Grām.: Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija. Beļģija. Dānija. Nīderlande. Rīga: Latvijas Universitāte, 2008.

18. Francijas kriminālkodekss.

Pieejams:http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=3CA5C664DC9EFECE0D4C95FDD50873F4.tpdjo08v_2?idSectionTA=LEGISCTA000006165277&cidTexte=LEGITEXT000006070719&dateTexte=20120416 [aplūkots 2012.gada 21.aprīlī].

19. Gruzijas kriminālkodekss.

Pieejams:<http://www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1241370&subID=100095257,100095259,100095266,100095428,100095442#text> [aplūkots 2012.gada 21.aprīlī].

20. Itālijas kriminālkodekss. Pieejams:<http://www.studiocataldi.it/codicepenale/delitti-persona.asp> [aplūkots 2012.gada 21. aprīlī].

21. Krievijas Federācijas kriminālkodekss. Pieejams: <http://www.uk-rf.com/glava05.html> [aplūkots 2012.gada 21.aprīlī].

22. Nīderlandes kriminālkodekss. Grām.: Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija. Beļģija. Dānija. Nīderlande. Rīga: Latvijas Universitāte, 2008.

23. Spānijas kriminālkodekss. Grām.: Liholaja V. Kriminālatbildība Spānijā un Latvijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2002.

24. Šveices kriminālkodekss. Pieejams:http://www.admin.ch/ch/d/sr/311_0/a117.html [aplūkots 2012.gada 21.aprīlī].

25. Ukrainas kriminālkodekss. Pieejams:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page3> [aplūkots 2012.gada 21.aprīlī].

26. Vācijas kriminālkodekss. Pieejams:http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_222.html [aplūkots 2012.gada 21.aprīlī].

Juridiskās prakses materiāli

1. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā: 18984/91 McCann v. The United Kingdom, para. 147. Pieejams:
<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=mccann&sessionid=89828313&skin=hudoc-en> [aplūkots 2012.gada 28.martā].
2. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā: 32967/96 Calvelly and Ciglio v. Italy, para. 51. Pieejams:
<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=calvelli%20%7C%20ciglio&sessionid=89828313&skin=hudoc-en> [aplūkots 2012.gada 28.martā].
3. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā: 2346/02 Pretty v. the United Kingdom, para. 40. Pieejams:
<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=pretty&sessionid=89828313&skin=hudoc-en>[aplūkots 2012.gada 28.martā].
4. Par Ministru kabineta 2006. gada 31. oktobra noteikumu Nr. 899 “Ambulatorajai ārstēšanai paredzēto zāļu un medicīnisko ierīču iegādes izdevumu kompensācijas kārtība” 92. punkta otrā teikuma vārdu “zāļu iegādes izdevumu kompensācijai piešķirto līdzekļu ietvaros”, 94. punkta vārdu “izņemot šo noteikumu 100.¹ punktā minēto gadījumu”, 100. punkta vārdu “ne vairāk kā 10 000 latu apmērā vienam pacientam 12 mēnešu periodā” un 100.¹ punkta otrā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 93. un 110. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2010. gada 7. janvāra spriedums lietā Nr. 2009-12-03. Pieejams:
http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/spriedums_2009-12-03.htm [aplūkots 2012.gada 03.aprīlī].
5. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 1997. gada 6. maija lēmums lietā Nr.SKK – 134. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmumi 1997. Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 1998.
6. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 1997. gada 26. jūnija lēmums lietā Nr.SKK-189. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmumi 1997. Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 1998.
7. Latvijas Republikas Augstākās tiesas senāta Krimināllietu departamenta 1997. gada 16. decembra lēmums lietā Nr.SKK-315. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmumi 1997. Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 1998.

8. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 1999.gada 20.maija spriedums lietā Nr.SKK-57. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmumi 1999. Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 2000.
9. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2007. gada 12. decembra lēmums lietā Nr. SKK – 683/2007. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/info/archive/department2/2007/> [aplūkots 2012.gada 22. aprīlī].
10. Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 1992. gada 24. februāra lēmums Nr.1. „Par Krimināllikuma piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām”. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās Tiesas plēnuma lēmumu krājums. Rīga: [b.i.], 2002.
11. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 1997. gada 2. jūnija plēnuma lēmums Nr.5. Par tiesu praksi krimināllietās par neatļautām darbībām ar ieročiem, munīciju, sprāgstvielām un speciāliem līdzekļiem. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=208931&from=off> [aplūkots 2012.gada 16.aprīlī].
12. Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2005. gada 28.jūnija spriedums lietā Nr.1092080500.
13. Vidzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2009. gada 9. marta spriedums lietā Nr.11130080407.
14. Zemgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2010. gada 5. jūlija spriedums lietā Nr. 11390046109.
15. Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2011. gada 2. jūnija spriedums lietā Nr.11151022910.
16. Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2011. gada 12. oktobra lēmums lietā Nr.11410057807.
17. Ventspils tiesas 2010. gada 16. septembra spriedums lietā Nr.11151026509.
18. Liepājas tiesas 2010. gada 6. oktobra spriedums lietā Nr.11261004609.
19. Jūrmalas pilsētas tiesas 2011. gada 25. janvāra spriedums lietā Nr.11410057807.
20. Ogres rajona tiesas 2012. gada 2. marta spriedums lietā Nr.11310057710.
21. Tiesu prakse krimināllietās par slepkavībām (Krimināllikuma 116.-118.pants). Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/info/summary/2010/> [aplūkots 2012.gada 10.maijā].

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Bakalaura darbs „Nonāvēšana aiz neuzmanības” izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Maksims Miņejevs

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: docente Dr.iur. Diāna Hamkova

Recenzents: profesore Dr.iur. Valentija Liholaja

Darbs iesniegts Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Krimināltiesisko zinātņu katedrā 21.05.2012.

Dekāna pilnvarota persona:

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

Komisijas sekretāre: